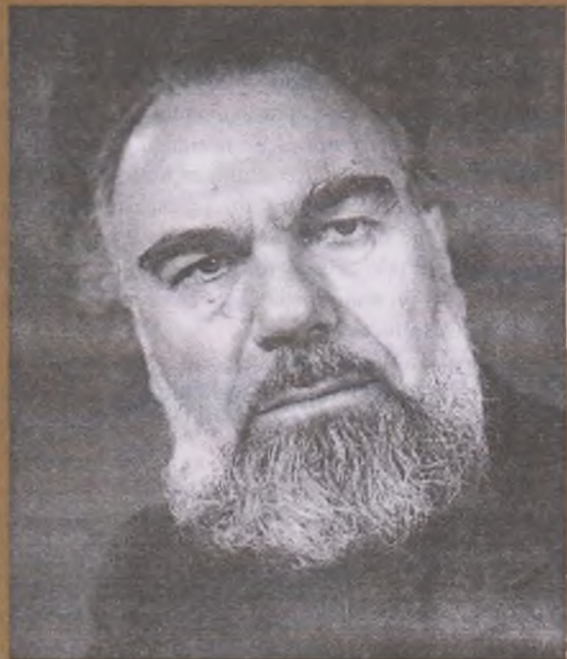

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 17 (463), serie nouă. Miercuri, 3 mai, 2000. Preț: 4.000 lei

„Înceind în mod strălucit traducerea celei mai dificile, mai pretențioase părți a *Vechiului Testament*, adică Poezia sa eternă, aspră și delicată totodată, veșnică aspirație spre Dumnezeu Atotputernic,

I.P.S. **BARTOLOMEU VALERIU ANANIA** a mai făcut un pas spre atingerea visului de mare artist și cărturar: Biblia în versiunea sa.“

(Liviu Grăsoiu)

MARIANA SIPOȘ

Scriu de parcă aş încerca să conving pe cineva, nu știu ce a ieșit, nu recitesc nimic, mă grăbesc, e foarte târziu, Dan s-ar putea întoarce, a plecat furios, s-a dus iar la aia, cine-o fi adus-o în oraș, că de când a venit nu mai am liniște în casă. Să se bucure cu el de gât, n-am nimic împotriva, dar nu se gândește că eu nu sunt oricine în oraș, că la mine familia contează foarte mult, nu am nevoie de certuri acasă, de scandal, că dacă se află, cum să mai conduc eu cultura și educația socialistă din județ?

GHEORGHE PÂRJA

Și iar mă-ntorc spre cele sfinte
Străin cetăților barbare
Rămân în propria mirare
Cu un imperiu de cuvinte

GOLUL ȘI CARTEA

Democrația noastră originală (!) se află și acum, după un deceniu de prefaceri mărețe (ca să păstrăm tradiția și-n limbaj!) într-o ebuliție continuă. Persoane, care mai ieri trăiau într-un rânced anonim, fiindcă au fost surprinse pe stradă în buimăceala din decembrie sau așteptau resturi de la o masă copioasă, s-au intitulat revoluționari de profesie și-s dispuși să-și dea cu părerea în orice domeniu. Au învățat și ei câte ceva de la Stejarul din Scornicești sau de la Bardul de la Butimanu (trebuia să avem și noi, după modelul francez, un B.B.). * Am ascultat, cruciți, panseurile lui D.D. (Dumitru Dincă), al căror umor involuntar devenea crisalida în care se zbătea omul, gata să se sufocă. Apoi, la rampă, a ieșit Dan Iosif (și frații săi de cruci), cugetător pe toate canalele, dar mai ales acelea din Obor, de credeam că e Emil Bobu înainte de reîncolțire. Acum, în preajma altor alegeri, reînvie Nica Leon. Filosof și ăsta, ca pălămida în lanul de grâu, se pronunță cu o dezinvoltură contagioasă: „Atâta timp cât românii vor crede în paiate ca Blandiana, Pleșu, Dinescu, sau Patapievici, presa nu e națională. Fără presă românească, oamenii vor fi tot timpul dezinformați, vor avea opțiuni greșite și totul se duce încet și sigur de râpă“. * Să citești și să nu crezi! Dar Nica Leon o fi știind să citească? Fiindcă, după cum gândește, e greu să-ți dai seama. Că face alergie la personalitățile noastre culturale nu-i o noutate. Vulpea când n-ajunge la struguri spune că sunt acri. Sau, și mai simplu, pe înțelesul cârcotașului alungat de la blid; cei săraci cu duhul nu pot căpăta nici un dar, mai ales dacă acesta e unul artistic, de vreme ce mintea lor e atât de împuținată. * Și, fiindcă am ajuns aici, cităm din memorie spusele unui celebru creator: „Când o carte se izbește de un cap și sună a gol, nu întotdeauna de vină e cartea!“ Spre edificarea și identificarea lui Nica Leon...

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul

Cu sprijinul Fundației Soros pentru

o Societate Deschisă și al Ministerului Culturii

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Simona Galatchi (corector)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL

Cont în valută: 472161601590

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poșta 2048.

putem fi citați pe internet la adresa:
http://bic.romlit.ro/email_luceafarul@bic.romlit.ro

FILMELE LOR, FILMELE NOASTRE...

de HORIA GÂRBEA

Am primit de curând - spre a-l citi și a refera asupra lui - un scenariu scris într-o țară îndepărtată. Filmul ar putea fi produs la noi.

Este un scenariu care se dorește o comedie romantică, amestecând în el și unele accente S.F. Citind rezumatul, așa cum l-am făcut eu, veți regreta și mai mult că nu se fac decât trei filme românești pe an.

Anul 2001. Un meteorit va cădea într-o zonă deșertică, la marginea sudică a Mării Mediterane, lângă un mic sat de pescari. De la Războiul Mondial nici un grup civilizată n-a ajuns acolo. Evenimentul este post-datat de către un funcționar veros de la NASA pentru a da timp "oamenilor săi" să colecteze materia cerească. Căutătorii de meteoriți ajung acolo cu un străvechi avion pilotat de Paco, un tip bonom, neinteresat de marile afaceri, un ins liber care oprește avionul când vrea să facă pipi. Ei poartă cu ei detectoare de metale. Paco are pietre la rinichi.

În același timp, spre locul de cădere al meteoritului se îndreaptă, fără să știe de eveniment, o tânără țigancă, numită chiar în scenariu Țigancă. Țigancă este un fel de Erendira a lui Marquez. Ea a fugit din șatră ca să scape de asuprirea bunicii sale tiranice cu care, însă, ține legătura... prin celular, tot spunându-i că vrea să fie liberă și să devină Star TV. Ocazia se va ivi mai repede decât crede, când, ajunsă în satul izolat, vor sosi acolo televiziuni din toată lumea.

Îndată ce ajung în sat, Paco și căutătorii de meteoriți sunt luați drept oamenii guvernului veniți să rezolve greua problema a localității. Unica fântână cu apă potabilă e înconjurată de bombe neexplodate și mine din război. Mersul după apă e o aventură care se soldează deseori cu morți.

Țigancă și Paco se întâlnesc și între ei începe o poveste de dragoste. Paco convinge pe căutătorii de meteoriți, care sunt indivizi răi și interesați, să renunțe la pietrele din cer și să folosească detectoarele pentru a localiza și dezamorsa bombele din jurul izvorului. Ei cedază și hotărăsc să participe la această acțiune umanitară. Intenționează apoi să rămână pentru totdeauna acolo. Ultima bombă, cea mai periculoasă, e detonată chiar de Paco și de țigancă lui.

Mass-media ajunge tocmai la timp pentru ca satul părăsit să intre în atenția lumii întregi. Țigancă însă ratează ocazia. Oamenii de la televiziuni nu o rcolează pe ea ci pe un rus aventurier dintre căutătorii de meteoriți. Atunci ea pleacă mai departe în căutarea norocului, părăsindu-l pe Paco. El va rămâne în sat cu ceilalți căutători de comori/meteoriți în care a găsit partea frumoasă și pe care i-a umanizat.

Rămas singur în ținutul pustiu, Paco face pipi în deșert, eliminând piatra renală care-l supără cu același sunet și ușurare miraculoasă cu care meteoritul a căzut din cer. Asta e tot...

acolade

JOCURI DE SCENĂ (IV)

de MARIUS TUPAN

Cometriile și comediile se țin lanț. N-am spus că ar fi înlănțuite. În România, în general, și în Capitală, în special, descoperi pe afișe doar câteva nume de regizori. Să fi intrat lumea teatrală într-o criză accentuată, încât domeniul acesta să cunoască seisme devastatoare? Ne îndoim. Și, în același timp cu noi, refuză și alții să accepte o asemenea degradare. Nu numai scandalurile de la „Nottara“ și de la „Cluj“ au dezvăluit practici dubioase în spațiul Thaliei, ci și conflictele ce mocnesc în diverse locuri și-s gata să întretină vâlvătaia. Biserițele și găștile cimentate sporesc anomalii și înăspresc relațiile dintre artiști. Chiar dacă se mai află pe statele de plată (e adevărat, cu sume jenante!), secretarii literari nu mai au nici un rol. Deși propun numeroase texte, nu-i mai ia nimeni în seamă. În proporție de sută la sută, repertoriul nu aparține directorilor. Marii beneficiari postdecembriști sunt regizorii (atenție, doar câțiva regizori!) care pun, dispun și impun anumite titluri nume, căci, dragăliță Doamne, viziunile lor artistice nu face casă bună cu a celor care aveau cândva un cuvânt de spus: destule cazuri, e ignorat chiar și auto de vreme ce una se scrie și alta se joacă. Din această cauză (dar și din altele), comaturgii autohtoni nu mai sunt solicitați fiindcă s-ar putea să nu mai admită o interpretare a creațiilor lor, miza căzută acum pe autori străini și, dacă e posibil, ieșiți din circuitul biologic. Doar mo nu mai au cum să reacționeze. Snobismul și suficiența fac ravagii pe scenă noastră. Goana după succesul ieftin imediat trădează superficialitatea multor dirijori ai operelor de trei paralele. Cliențele și complicitățile - fiindcă acolo vin atâtea necazuri - ar trebui d vuate cu promptitudine și intransiger

DESPRE PLANURILE REALULUI

(sau renașterea demonologiei în România)

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

S-ar părea că România nu se mai poate opri din revoluție. Nu ne suportăm pe noi înșine și drept urmare ne distanțăm cu o agitație continuu sporită de tot ceea ce suntem sau, eventual, am putea fi. Renașterea - și revoluția - este neacceptare a trecutului, a trecutului în una din dimensiunile sale definitive, eventual în câteva dintre acestea. O alergie generalizată la trecut se numește agonie.

Revoluțiile (și revoluționarii)ucid idoli - conservatorii vânează vrăjitoare și elaborează demonologii. Zeii poeziei, artelor, creației unei religii devin demonii unei alte religii, precum acel spirit adorat la Delphi, condamnat într-un verset al Noului Testament, cel cărui „evreii îi spun Abadonia, iar grecii Apolo“. Nu este ușor să deosebești aceste enorme grupuri de excluși ai ideologiilor, ai sistemelor ce își revendică autoritatea în spațiul eticii, în acela al dreptului, în sfârșit în cel al oricărei judecări. O revoluție tinde să absoarbă o formă de excludere pentru a crea o alta. Vechii excluși au fost Mircea Călinescu, Radu Gyr, Nichifor Crainic, într-o măsură până la urmă, aproape toți scriitorii (oricum, toți scriitorii propriu-ziși) într-o măsură mai mare sau, de obicei, mai mică. Noii propuși, care par să fie deja desemnați, spre a deveni tot mai mult niște excluși, se numesc Mihai Eminescu, Camil Petrescu, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, George Călinescu, Marin Preda, Nicolae Labiș, Geo Bogza, Nichita Stănescu, Eugen Barbu. Un ghid al Parisului, prezentând Academia Franceză, spunea că instituția atât de celebră poate fi mult mai mândră de cei pe care i-a refuzat (Molière, Descartes, Stendhal, Blazac, Zola, Proust) decât de toți cei pe care i-a adoptat.

În fond, aproape nimeni nu este vinovat pentru faptul de a fi fost idolatrizat sau demonizat. În timpul

Revoluției Franceze, statuile regilor lui Iuda și Israel sunt sparte și înlăturate de pe fațada Catedralei Notre-Dame din Paris, pentru că sunt crezute a fi portretele sculpturale ale regilor Franței. Apoi, statuile regilor biblici se refac, pe cât se poate, și sunt așezate la locurile lor. Cam așa arată - și la fel de justificate sunt - și mișcările critice și iconoclastice din peisajul cultural românesc. Regii „Cronicilor“, dar și Merovingienii, Carolingienii, Capețienii nu mai au cum fi supuși criticii și examinării din unghi propriu-zis moral - ei sunt fapte și elemente de istorie, bune sau rele. În Ierusalim, ca și în Paris, au fost regi buni și regi răi - ei nu ne mai apar astăzi altfel decât în calitate de imagini în care încercăm să descifrăm câte un adevăr despre om. Mumiile faraonilor erau judecate de popor la admiterea în viitoarele lor piramide; o dată pătrunse acolo erau lăsate în pace spre a aparține, eventual, eternității. Este stupid să ne închipuim că vom scrie (unii dintre noi) alte istorii - definitive - ale literaturii române; nu este aici decât o simplă carență culturală, transformată în violență intelectuală. Se vor scrie istorii la fel de personale, de subiective, de proprii autorilor lor, pe cât au fost toate cele de până acum; unele destructive, altele mai mult sau mai puțin generoase cu materia pe care o prezintă, primele utile celor care vor să demoleze, celelalte utile celor care încearcă să construiască - atât și nimic mai mult. Nici un om care are suflet în el nu poate să fie mândru, oricât ar fi el de român, de isprăvile lui Vlad Țepeș. Nici un adevărat amator de poezie nu se poate mulțumi cu versurile lui A. Toma și nici o conștiință care crede în convergența finală a valorilor (de exemplu, estetice și etice) nu poate aproba profilul de personalitate al lui Mihai Beniuc. Foarte puține ființe, condiții sau fapte se pretează însă la aprecieri tot atât de tranșante.

Pentru a discuta pascalian, dreptul face obiectul

spiritului de geometrie; morala și estetica sunt dedicate prin excelență spiritului de finețe. Cum procedează primul și cum procedează cel de al doilea? Spiritul de geometrie stabilește axiomele - eventual principiile de drept; apoi își alcătuieste obiectele prin raportare strictă (și fără admiterea excepției) la aceste axiome. Obiectul însuși este axiomatizat, el nu are profunzime și nu are substanță - există exclusiv în planul principiilor: aceasta este culpa, infracțiunea, crima - aceasta este pedeapsa. În etică se stabilesc regulile, axiomele - în estetică nu se face nici măcar atât; apoi se examinează subiectul în toată complexitatea sa, în multitudinea de planuri în care el își constituie existența, își exprimă natura, planuri dincolo de care se încorporează ființei. În operația de comparare a principiului cu subiectul cel care primează este ultimul - din acest act principiile evoluează; ele se supun adevărului și nu invers. Când Nicolai Hartmann a alcătuit ontologia și estetica sa, în mod clar nu a avut în vedere geometria și nici nu s-a aplecat asupra filosofiei dreptului - el a făcut să se dezvolte într-o semnificativă măsură, fenomenologia.

Un spectator obiectiv, un analist în același timp extrem de empatic, aplecat asupra literaturii noastre și, totodată, dispus la cea mai mare înțelegere pentru întreaga furtună critică dezlănțuită în paharul orizontului cultural al multora dintre cei care se exprimă astăzi cu privire la această literatură poate fi foarte bine în acord cu acuzațiile care i se aduc lui Eminescu, lui Cioran, lui Preda, lui Sadoveanu, lui Călinescu, lui Stănescu. Acestea pot fi - luate în litera lor îndreptățite, atât doar că litera lor funcționează într-un singur plan al realului - cel, să zicem, al birourilor de personal, al fișelor de cadre, sau al lagărelor de concentrare. Dincolo de acest plan există altele, hartmanniene, nenumărate conținând întreaga profunzime a lumii - planuri ale fiecărei ființe și, cu atât mai mult, ale fiecărei ființe în ipostaza sa creatoare. În primul dintre planuri Lorenzo de Medici a fost un tiran sângeros, Leonardo da Vinci a excelat prin obediență în fața tiraniei, Beethoven a fost un avar. Norocul nostru este că uneori ne regăsim cu ei și în altele din spațiile în care Dumnezeu a vrut să ne releve, ca existență, ființa.

minimax

MINIMAXIMA MORALIA (I)

de ȘERBAN LANESCU

De-acă se poate conveni că, începând desigur cu povestea lui Socrate, unul dintre cele mai fascinante subiecte ale istoriei filosofiei este implicarea filosofului în politică, totalitarismul, în ambele-i variante, și roșie și brună, a accentuat până la paroxism dilema, cu atât mai mult cu cât cei în cauză, filosofii, n-au putut găsi decât repere aproximative acolo unde se sedimentează înțelepciunea trecutului, în bibliotecă, dată fiind nouitatea provocării, când oroarea s-a instaurat insidios ca să ajungă la forme de manifestare parcă inimaginabile. Așadar, trebuie sau nu trebuie, să coboare filosoful în arena politică? Pentru greci, pentru vechii greci, cei către care se întoarnă mereu reflecția filosofică, și cu deosebire în vremuri de restricte sau cumpănă, pentru ei dilema nu numai că nu exista dar legile lui Solon (cu peste cinci secole înainte de Christos) chiar sancționau juridic atitudinea căreia astăzi i se spune apolitism și este afișată uneori ca un blazon de noblețe spirituală. Peste mai bine de un mileniu chiar dacă, sau tocmai fiindcă între timp raționalitatea politică fusese ruptă de ea și opusă celei morale) un filosof creștin ca Soren Kierkegaard, bunăoară, așa cum se poate citi în prefața unuia din extele sale cele mai importante¹⁾, era într-un total deștept al concepției care condamnă neimplicarea fi-

losofului în viața Cetății. „Și totuși n-aș vrea nici să mă fac vinovat de *απραγμοσυνη* - *apragmosyne* (inactivitate, neparticipare la viața publică - n.tr.), care sigur că este oricând o crimă împotriva statului, mai ales în perioade frământate, și care în antichitate se plătea chiar cu moartea.“ După care, luând-o pe scurtătură, s-ar putea invoca și faimoasa teză, riguros falsă, a lui Marx despre Feuerbach, cum că până la el, filosoful filosofilor, ceilalți dinainte n-au făcut decât să interpreteze lumea (ceea ce i-a și sugerat compartia filosofiei cu onania) în vreme ce important este de-a o schimba. Și-ntr-adevăr c-a schimbat-o! Mai în glumă, mai în serios, se poate spune c-a schimbat-o, lumea, până-ntr-atât, de nu-și mai revine. Iar atunci, cumva prin recul, se ajunge la o idee kantiană, nu mai puțin celebră întrucât s-a și confirmat cu prisosință în istorie, „Nu este de așteptat ca regii să filosofeze sau ca filosofi să ajungă regi, dar nu este nici de dorit: căci posedarea puterii corupe inevitabil judecata liberă a rațiunii.“ (sb.me)²⁾ Poate fără a-i bănuși amploarea, ca, de altfel, nici Kant însuși, pericolul era însă conștientizat și de către Kierkegaard, căci imediat în continuarea pomenitei asumări personale a imperativului responsabilității civice urmează, specifică și cum îi șade bine filosofului, circumstan-

țierea dubitativă. „Ce ne facem, însă, dacă, amestecându-ne și noi - deci filosofii -, ne-am face vinovați de o nelegiuire și mai mare, creând doar încurcături, n-ar fi fost atunci mai bine să ne fi văzut de ale noastre? Nu-i chiar darul oricui ca gândurile care-l macină să se potrivească fericit cu interesul general, atât de fericit încât aproape să-ți fie greu să hotărăști în ce măsură și face griji de dragul lui, sau de dragul general.“ Impasul este vădit. La școala tehnică de filosofie învățacelul ar putea să ridice două degete (sau pumnul) întrebându-l leninist pe maistru „Ce-i de făcut?!“. Dacă filosoful se dedă la *apragmosyne* este culpabil. Dacă intră în politică, puterea îi corupe inevitabil judecata liberă a rațiunii și iarăși nu e de bine. Însă, deși există de când lumea, poate că abia într-o societate ieșită din comunism dilema își arată într-adevăr colții, sau toți colții. Iar dacă tot a fost pomenit cuvântul... suspect „dilemă“, este lesne de bănuși, cred, ce va urma într-o viitoare analiză de caz.

1) Prefața la *Fărăme filosofice*, Ed. AMARCORD, 1999, p.25

2) Din Kant, Immanuel, *Scrieri moral, politice*, Ed. științifică, 1991, p.413. De remarcat că în înțelepciunea populăroasă din ideea kantiană a rămas doar că puterea corupe (eventual că puterea absolută corupe absolut) fără a se mai preciza însă și ce corupe, astfel încât ghiolbanii se gândesc numai la șpagă care este doar unul și poate nu cel mai nociv dintre efectele coruperii judecării libere.

Sensibilitate, tandrețe, nostalgie, autosatisfacție, gingășie, bocet, orgasm, pasiune, dar și - într-un melanj variat și inextricabil, sincron sau asincron: violență, dispreț, dezgust, sadism, umilire, trădare, crimă. Subiect (și obiect) ineputabil - iubirea. Confirm și îmi recunosc sacrilegiul când o prezint într-o înșiruire anostă, enunțiativă, de note caracteristice. De la ceea ce s-a numit **Epopoea lui Ghilgamesh** și până la cele mai recente lieduri ori poezioare, iubirea se refuză corsetului conceptual. Țin, totuși, temerar pe cât de stângaci, să-i încapsulez esențele într-un parfum unic (este, altminteri, chiar subiectul gingaș și bizar al romanului **Parfumul** de P. Suskind)¹.

Oricât de triumfalistă ar fi o viziune asupra vieții sociale - și mai sunt țări unde se exploatează ditirambic-ideologic paideuma unor etnii - aceasta va include anevoios și pe ușa din dos ideea de progres în raporturile amoroase. De **evoluție** se poate vorbi, într-adevăr. Și au glăsuț, analitic, personalități ale culturii de pretutindeni și din toate evurile. Din parte-mi, ar fi utopic și infructuos să obosesc aceste pagini fie doar și cu o sumară listă-de-așteptări... Imponderabilele iubiri se lasă greu surprinse - altfel decât artistic - în dialectic sau în expozele neuropsihiatrice. În plus, nu-mi doresc o gonflare siliconată a prezentei secvențe prin a mă lăsa sedus și prăduit de puzderia de teorii (studii, istorii critice, alegații ori simple ipoteze expediate sub un asterisc), datorită cărora „săgețile“ lui Eros/Amor sunt „explicate“ prezumțios, partizan, echidistant...

Viața simțurilor pare - și, până la un punct, este - lesne de cuprins în comentarii. Experiența personală trece deseori drept panaceu, transferul sau extrapolarea realizându-se și subtil, subliminal, și egotist. Bunele intenții, sinceritatea dezinhbită și sagacitatea unor observații și „evaluări“ personale, evident că nu sunt suficiente întru structurarea unui corpus analitic, indiferent de obiectivul demersului; și cu atât mai puțin îndestulătoare în cazul, vai!, la îndemână al erosului cotidian.

Sunt momentele de tăcere mai numeroase ori mai semnificative, mai utile ori mai împovărătoare în cadrul relațiilor intime, hetero sau homosexuale, decât în celelalte etaje ale vieții? (Firește că am în atenție și raporturile dintre iubiți/amanți și pe acelea instituționalizate, conjugale; departajarea nu vrea să comunice faptul că soții nu ar putea să fie și îndrăgostiți/amanți, de exemplu; delimitarea o operez pe criteriul, e drept, rigid, al socializării acestor relații - formale și informale - iar nu al calității sentimentelor și practicilor sexuale ca atare: prea diferite de la o zonă la alta și de la o epocă la alta pentru a fi etichetate succint și pertinent). Răspunsuri la chestiunea ridicată aci oferă o profuziune de autori; exagerând, firește, aș îndrăzni să susțin că toți autorii de ficțiuni (și nu numai) oferă un răspuns sau altul. Precizarea e vulgară și nu și-ar avea rostul dacă n-aș intenționa, iar și iar, să reamintesc că nu mi-a fost deloc lesne să operez trierile de rigoare. Dar, înainte de a le acorda celor premiați cuvântul, propun să ne fim convivi la câteva frugale „banchete“. (Amatorii de internet și hackerii dezinvolti zadarnic vor bâjbâi după

„LA-NCEPUT A FOST TĂCEREA...“ (I)

de MIRCEA CONSTANTINESCU

site-uri ale unor Socrate, Platon, Aristotel, Epicur, Seneca, Cicero & comp. Îi sfătuiesc să zăbovească, excitant, asupra crochiurilor defulatoare prin care Prințesa Diana, Madonna, Pamela Anderson sau Naomi Campbell își etaleză, grație unor paparazzi delincvenți și milionari, corpurile și aventurile catodic spiritualizate.)

Nu-i lipsit de tâlc să ne reamintim că, în **Banchetul** platonician, dragostea duce la contemplarea sufletului parcurgând anumite etape: „dragostea corpurilor frumoase face loc dragostei pentru creații spirituale, dragostei pentru virtute, în fine, dragostei pentru idei. Este o ascensiune continuă și față de corp, și de lumea sensibilă, o purificare continuă“ (N. Bagdasar). „Toate acestea Diotima mi le-a spus - relatează Platon - când am vorbit o dată cu dânsa despre lucrurile amorului. (...) Și iată: când unul dintre aceștia poartă de tânăr în suflet... sămânța creației și când ajunge în floarea vârstei, deodată e cuprins de dorința zămislirii și nașterii. El caută atunci și aleargă încoace și-ncolo după frumusețea în care ar putea procrea... Dacă întâlnește în drum un suflet frumos, nobil și de o bună natură, îndată-l stăpânește dragostea pentru această îndoită întrupare frumoasă. (...) Poate c-am izbutit, Socrate, să te introduc puțin în chestiunile erotice. Nu știi însă de vei fi în stare să te ridici, chiar cu o bună călăuzire, până la treapta inițierii depline. (...) Oricine vrea să meargă în această chestie drept la țintă, trebuie, încă din copilărie să-nceapă prin a fi în căutarea corpurilor frumoase... După aceea va prețui frumosul sălășluit în suflete, mai mult decât frumusețea ce se ține de corp. (...) Cearcă acum, adause ea, să ții atenția cât poți de trează. Cine va fi călăuzit metodic, astfel încât s-ajungă a pătrunde misterele dragostei... și cine va contempla pe rând și exact obiectele frumoase, acela, ajuns la capătul inițierilor lui Eros, va întrezări deodată o frumusețe de caracter miraculos. (...) În realitate, drumul ce merge la cele erotice sau mijlocul de-a fi călăuzit într-acolo, este să începem prin a iubi frumusețile de-aici, după care să ne ridicăm până la iubirea frumosului suprem. (...) Căci, dacă viața merită prin ceva s-o trăiască omul, numai pentru acela merită, care ajunge să contemple frumusețea însăși!“

Nici nu se rotunjiră patru secole și un Seneca vituperează (... puțin ipocrit?) asupra moravurilor erotice ale timpului său, destul de străin de dragostea platonică și „îndoita întrupare frumoasă“ evidențiată de Diotima: „Nu ți se pare că cei care-și schimbă veșmintele cu cele ale femeilor trăiesc împotriva naturii? Nu trăiesc împotriva naturii cei care caută să-și păstreze frăgezimea copilăriei la o vârstă nepotrivită? Ce poate fi mai crud sau mai jalnic?“ Dar și: „Important este cât de frumos trăiești, nu cât de mult (...). Ce să mai amintesc alte

nenumărate boli, pedepse ale desfrâului?... Că mai vestit dintre medici... spunea despre femei că lor nu le cade părul și că nu suferă de picioare. Acum însă le cade părul și sunt și ele bolnave de picioare. Nu s-a schimbat natura femeii, ci felul ei de viață: egalând în desfrânare pe bărbați, i-au egalat și în metehnele lor trupești. Pierd la fel nopțile, beau la fel, se iau la întrecere cu bărbații și la lupte, și la beție, varsă la fel ceea ce înghit în silă, măsoară cât beau prin cât varsă... În desfrâu, încaltea, întrec și pe bărbați; sortite să primească, au inventat - bătute-le-ar zeii și zeițele - acest fel pervers de nerușinare: se urcă pe bărbați... Și-au pierdut prin viciile lor avantajele sexului și, fiindcă s-au despuiat de firea lor, sunt osândite la boala bărbaților“.

... Dar în zilele noastre (cât de relativă și de extravagantă expresie!), parcelarea specializării intensive, permite unor producători de istorii critice să se instaleze comod în jilțul unor subteme, submotive, infra-subiecte... A păstra tăcerea în și despre amor - iată un debușeu de analize *à la page*. Selectez doar pe M. Foucault (**Istoria sexualității**) și pe G. Steiner (**După Babel**).

„Tăcerea se așterne în jurul sexului - constată Foucault, nu referindu-se la conținutul poranii săi. Ceea ce nu este menit procreării... este deopotrivă fugărit, tăgăduit ori redus la tăcere... E îndreptățită strădania de a impune o tăcere generală în această privință... Funcția represivă apare deopotrivă ca o condamnare la dispariție, dar și ca un îndemn la tăcere... Pe tancismul modern și-ar fi impus întreitul său cret instituind interdicția, inexistența, tăcerea... Și astfel, apreciază analistul, se face simțită „o întregă retorică a aluziei și a metaforei“, căreia îi sunt anexate „noi reguli de decență“ prin care se stabilesc „zone dacă nu de tăcere absolută, cel puțin de tact și de discreție“; „masca carea sexului“ devine posibilă grație unui „discurs-ecran“ foarte elaborat, admis și de către cenzorul „care impune tăcerea“ și de către stăpânul „care rostește legea“. Întrucâtva retoric dar și concludiv, Foucault sesizează un paradox notabil: „Și se va pune întrebarea de ce am vrut atât de mult să rupem legea tăcerii referitoare la ceea ce alcătuiă cea mai zgomotoasă dintre preocupările noastre. Privind în urmă, zgomotul va putea să apară excesiv de mare; mult mai stranie însă va părea încă pățânarea noastră de a descifra în toate aceste doar refuzul de a vorbi și ordinul de a tăcea“.

1. Ca fapt de sociologie a literaturii, lansarea în România anulului 1993 s-a săvârșit într-o manieră elegantă și abia inaugurată parfumerie din City-bucureștean. Promoțional, cumpărătorii cărții au beneficiat și de un redutabil flacon înmiresmat...

SCRIEREA ȘI COSMETICA

de OCTAVIAN SOVIANY

Poemele Dianei Manole din volumul **Tabieturi de seară** (Editura Eminescu, 1998) sunt, încă în și mai mică măsură decât textele din cartea de debut a autoarei comedii ale cotidianului, ci fabule scripturale a căror notă de originalitate vine din modul foarte particular în care poeta valorifică imagistica textualismului. Faptul inscripționării apare aici ca o operațiune „cosmetică”, pe parcursul căreia părul (la fel ca în poetizările mai vechi ale Constanței Buzea) nu mai ține de arsenalul seducției feminine, ci reprezintă o figurare a artefactului textual, scrierea asociindu-se acum cu simbolistica „fardurilor” și „măștilor” care îi subliniază dimensiunea de simulacru. Aceste parabole autoreferențiale se întemeiază pe o retorică a eufemizării, astfel încât „instanța textuală” afișează masca liniștitoare a prezenței materne, tutelând o operațiune de scriere-ștergere care îi conferă textului configurația binecunoscută a unei „pânze a Penelopei”: „La intersecție/ chiar lângă trecerea de pietoni/ mama mă spală pe cap într-un lighean înflorat/ (...) e și totuși lumina a început să coboare/ iar mai dura mult/ dar părul meu e tot mai lung/ mama muncește/ de parc-ar spăla un preș nesfârșit/ (...) șamponul a invadat carosabilul/ mașinile derapează/ două-trei se ciocnesc/ urcându-se unele peste altele/ la radio se vorbește despre un eveniment rutier/ doar mama n-aude, nu vede/ când vine poliția și mă rade în cap/ se deblochează în sfârșit circulația” (**Spălătul pe cap**). Mișcarea „giratorie” a universului scris e sugerată de procesiunile de măști, iar actul textualizării dobândește aspectul unei nunți cu accente de mimus burlesc, peste care planează absența sensului, ce capătă în acest context facies-ul bufon al unui mire de operetă: „Pe malul lacului cântă orchestra/ de patruzeci de acordeoane de la casa de copii/ vecinii toți petreceau chiar și domnul orașu/ sprijinindu-și hernia cu amândouă mâinile/ chiar și curva cartierului/ invidioasă din principiu pe toate femeile/ mai norocoase în mod sigur decât ea/ chiar și jandarmii din piață, bișnițarii/ și hoții de buzunare/ ea era cea mai frumoasă mireasă/ lumea dansa/ cerul se înseninase/ doar că mirele nu venea, nu venea, nu venea...” (**Nuntă-n cartier**). Universul Dianei Manole va fi, în consecință, unul al travestiurilor, populat de fantome umanoide ce poartă costume pestrițe de urlechin, într-o devălmășie de culori țipătoare: „Duminica se plimbă pe patine cu rotile/ prin fața catedralei/ Are chipul senin/ ca un clown crist sau ca o sperietoare de ciori/ și un papion cu buline albastre/ Măinile i se balansează arg pe lângă trup/ iar paltonul negru de stofă fină/ atarnă până-n pământ/ În orice clipă/ te aștepți să faci un salt înapoi/ sau măcar o piruetă grațioasă/ apoi să trimită bezele tuturor/ doar că atunci i-ar cădea de pe cap/ părăria de mătase lucioasă/ și în mod sigur/ ar căpa trandafirășul galben pe care-l miroase/ și când în când/ privind îngrijorat în toate părțile” (**În fața catedralei**). Alteori, autoarea construiește orașe imaginare, ce reproduc arhitectonica plină de straniețe a textului,

raportabile la metafora „edificiului scriptural” și dizolvate în apa unor potopuri insidioase și vlăguite astfel că patosul autonimicitor al scriiturii se convertește în oboseală și dezabuzare: „... și nu e vorba decât de câțiva metri/ sub nivelul șoselei/ dar/ apa se scurge de pe carosabil/ în valuri din ce în ce mai mari/ umple rigolele/ șanțurile/ invadează curțile/ apoi camerele una după alta/ plutesc jucăriile, papucii, covoarele/ în cele din urmă icoanele/ de atâta umezeală în parchet/ începe să crească orez/ oamenii agață steaguri albe/ în rama ferestrelor/ și acoperă una câte una oglinzile/ pe acoperișuri/ rozetele de vânt/ în forma de cocoși, de bărzoi, de săgeți/ se-nvârtesc în toate direcțiile/ și totuși/ E o vară nedrept de ploioasă, domnule!.../ iar străzile se tot înalță” (**Străzi din ce în ce mai înalte**). Consecința acestei „oboseli textuale” este în cele din urmă dorința de evaziune din lumea mincinoasă a scriiturii, dar singura alternativă la minciuna inscripționării e moartea, astfel încât alaiurile carnavaliste ale Dianei Manole se vor converti uneori în procesiuni mortuare, dar „căderea” din text echivalează cu o experiență a frisonului thanatic și a vidului absolut, fapt cu totul semnificativ din perspectiva unei viziuni pentru care faptul de a nu scrie echivalează cu faptul de a muri „În fața mea un câmp/ un drum îngust/ vântul flutura poalele rochiei/ lungi, maro închis/ Ca a buncii mele de la țară/ ca a celor trei femei/ ca o uniformă făcută de un croitor/ fără prea multă imaginație” (**Drumul**). E de remarcat că fantastica textualistă coexistă în poetizările autoarei cu mitul unei „falocrații” crepusculare, dominată de imaginea bărbatului-manechin sau „obiect”, iar actul seducției va eșua în grotesc și în derizoriu (ca în excelentul poem **Clarinetul**), partenerul virtual metamorfozându-se în „urmă”, într-o prezență-absență ce se concretizează într-un talmeș-balmeș de obiecte burlești (de felul clarinetului ca un uriaș falus mumificat) care trimite spre mitologia scripturală a urmelor pe care Diana Manole știe să o trateze uneori admirabil în registru de farsă domestică: „o dată, de două ori, de trei ori/ de mai multe ori/ apoi apăsa clanța și ușa/ se deschide:/ niște mobile vechi, abandonate,/ păianjeni, gândaci, un șoarece mort/ lângă o bucată de brânză mai veche/ un clarinet ruginit/ într-o cutie de pantofi”. Plecând de aici, Diana Manole va „rescrie” în tonuri de bufonadă atroce miturile virilității eroice, poeta conturând, bunăoară, în linia îngroșată a caricaturii imaginea unui Icar feminin, prin sara-banda ameteitoare a textului, care are aspectul unui vârtej de dejecții ale limbajului, dar și ale obiectelor, e o nebuloasă de „gunoi cosmic”, care îl antrenează pe operatorul de scriitura în

dinamica unei mișcări de „desfacere” și de spulberare, într-o ascensiune hilară care îl transformă într-o fantomă icarică, etalând (ca la Rodica Draghinescu) ceva din rictusul dezabuzat al femeii-bufon: „Aerul se-nvârtea în jurul meu/ mici cicloane de cartier/ împărștiind hârtiile, gunoaiele, cerșetorii/ aş putea crede că de fapt se purta blând/ pentru că/ îmi zburlea firele de păr de pe ceafă/ (Pielea mi se făcea de găină)/ îmi turna nisip fierbinte-n urechi/ (amețeam și-mi crăpau buzele/ ca-ntr-o noapte cu febră)/ mă purta apoi dintr-un vis în altul/ cu o repeziciune de care/ singură/ nu m-aș fi crezut a fi în stare/ (mă trezeam)/ Diminețile/ rămânea doar o răsuflare/ În cele din urmă uitam” (**Cicloul de cartier**). Mitul osiriatic își are, la rândul său, replica parodică în poemele Dianei Manole, care, cu aceeași vervă nimicitoare a deriziunii, transformă faimosul sparagmos (sacrificiu prin sfârtecare) într-o hilară chirurgie molierescă, desfășurată într-un decorum ce seamănă a sală de operație, a abator și a cameră de gaze: „A închis ochii și a intrat cu mâinile ridicate. I-au spălat palmele, i-au pus mănuși, i-au legat la gură. L-au împins ușor. S-a lovit de marginea rece de metal. Nu se auzea nici o mișcare. Doar un semnal intermitent. A deschis ochii - Bisturiul, pentru domnul profesor” (**Operația**). Alteori textele poetei sunt bântuite (ca în poemul **Bricheta albastră**) de prezența Prometeilor matusalemici, cu masa pergamentoasă până la paroxistic care îl inițiază pe operatorul de text într-o „știință a focului” cu totul Profană, exprimând degradarea căldurii vitale într-o suită de automatisme mecanice. Aceste comedii ale virilității în suferință vor conduce în cele din urmă la o mistică *à rebours*, dominată de imaginile degradate ale sacralului și turnată în secvențele aproape cinematografice ale unei apoteoze caricaturale care folosește drept vehicul ascensorul.

Privită din perspectiva fabulosului scriptural al autoarei, această „înălțare” grotescă devine o alegorie a actului textual, conceput de data aceasta ca „artă a fugii”, ca „vânare” a unui sens intangibil; pe parcursul căruia ochiul „opac” al producătorului de „scriitura”, care nu mai are decât percepția semnului scris, ratează întâlnirea cu absolutul. Autoreferențiale și „feministe” (în măsura în care proiectează o perspectivă demistificatoare asupra oricărei mitologii „falocratice”) poemele din volumul **Tabieturi de seară** o impun astfel pe Diana Manole ca pe o poetă din familia spirituală a Saviane Stănescu care nu imită însă pe nimeni și a cărei voce are un evident timbru particular.

Deschiderea porților

Ca o mânășă neagră trag peste mine
această zi de Aprilie.
Argintul viu picură peste ușa mor-
mântului.

S-aude în valea cu podbal un glas de
copil.

Apoi vocea călugărului.

Apoi dangătul de clopot

Pe o dungă de lumină apare vameșul.

Deschide larg porțile

Să intre cât mai multe suflete rătăcite.

Pedeapsa vine încet ca pasul gân-
dacului.

La o răscruce mă așteaptă mirajul.

Orizontul cărunt.

Apoi ceața coboară dintr-o caleașcă
cu îngeri.

Vine și surdul să învețe cântecele
noptii.

Și ciungul își întinde mâna după
odoare.

Crucea a luat foc. Pelerinii se opresc.
Într-o clipă înalță o imensă biserică.

Bătrânul bărbos cântă:

Lumea asta nu-i a mă, ceielaltă nici
așé!

Se crapă de ziuă.

Pasărea neagră bate cu ciocul în
fereastră.

E semnul învierii.

Deschideți porțile să intre Împăratul
Măririi!

Un om trist, călare pe asin, apare prin
colbul pustiei.

Epistolă pentru castelanul Echim

Îți scriu castelane că atât mi-a rămas
O piele de câine și câteva cuvinte de
piatră

Jurîmprejur jalea e tezaur
Iar lacrimile odoare de preț
Prin păduri de Rosa canina
Execuțiile au fost amânate

Îți mai scriu castelane
Despre vânătoarea de vulpi de pe Iza
Unde viclean dragonul râului
Mai lovea cu un hohot de viață în noi

Mai adu-ți aminte de șarpele înțelep-
tului

De bufnița care a pedepsit grația
De marșul greierilor beți de imne de-
monice

Și de fata de la distileria cerească
Înspăimântată de suferință
Citea în cărți despre gloria nopții

Îți scriu castelane

Despre prietenii noștri-suveranii de-
funcți

Care ți-au lăsat armuri din Corsica
Și sceptrul unui cardinal de la Roma

Zădărnicii-o să-mi spui

Eu am un oraș la marginea lumii

Sunt stăpân peste viața furnicilor

Antimpurile îmi aparțin - mai ales
iarna

Când trece granița în blăni de samur

Maestrul de vânătoare

Mai am o poveste care este a mea

Și nu o schimb pe toate aurăriile
lumii

Totuși îți mai scriu castelane

Pe la noi plouă des dar poezii nu mor

Ci scriu poeme pe frunze de podbal

Sărută spada și îl visează pe Iisus

Îți scriu castelane Echim -

Pe numele tău hieratic

Venit din mările liniștii

Și din partea de vifor

Unde locuiește singurătatea

Ți-am scris castelane că atât mi-a
rămas

O piele de câine și câteva cuvinte de
piatră.

Se aburește oglinda

Nu închid ochii să mă cuprindă
noaptea

Ochii mei obosiți nu știu să râdă
Mâinile înroșite de povara rugului
Pipăie culcușul unui nou întuneric

În ochii păsărilor văd orbirea
Imperiul negru - nevăzut
Noaptea aceasta îmi ard toate visele
Ca pe o stivă imensă de lemne.

Mai vreau să aud muzica tobelor
În curtea interioară a cerului
Ritmul lor să urce prin sânge
Ca o rugăciune în zi de sărbătoare

Nu închid ochii mai am un timp
veghe
Prin vămile oaselor mă pierd
Lumea confuză face pariu cu iluzii
Se aburește oglinda, încerc să o șterg.

O rugăciune

poetului Gheorghe Mihai Bârlea

Tatăl nostru care ești de lună
Deschide cartea la o filă
Și vezi sublima noastră milă
Cum din tristețe se adună

Tatăl nostru care ești de stele
Întoarce roata dacă poți
Cu răsucirea altor roți
Să trecem drumurile grele

Și iar mă-ntorc spre cele sfinte
Străin cetăților barbare
Rămân în propria mirare
Cu un imperiu de cuvinte
Mai trage podul de pe ape
Volbura vine și ne leagă
Și cine poate să-nțeleagă
Strivirea marelui aproape

Tatăl nostru care ești în ceruri
Iartă lumea asta dinainte
Alta a rămas în vechi morminte
La răscrucea dintre adevăruri

Tatăl nostru cel care cuprinde
Veghea dinspre frig și dimineață
Ne spălăm cu sângele pe față
Și ne-am pus definitiv merinde.

O TEMĂ ȘI O MISTIFICAȚIE

de ALEXANDRU GEORGE

Pe măsura trecerii timpului, care s-a scurs îndeajuns de generos cu iubitorii de adevăr, de la Eliberare, mi se întărește convingerea (care la început a fost o foarte neplăcută surpriză) asupra incapacității celor chemați să facă istoria literaturii noastre sub comunism, anume de a ne oferi un tablou măcar în linii generale just trasat. Demiterea de la această obligație a generației lui Eugen Simion - N. Manolescu, mortificarea simbului istoric la cei mai tineri, în fine, fascinația exercitată în multe spirite de anistorismul călinescian (ca să nu mai vorbesc de acela provenit de la „noile metode“, pur formaliste ale „Criticii din ultimul sfert de veac“) au dus la foarte regretabilul impas actual. Deși martorii ai ultimei jumătăți de veac mai există în număr destul de mare, ba chiar și supraviețuitori ai mării drame, oameni implicați în sistem sau măcar parțial victime ale evenimentelor, ceea ce s-a petrecut așa de recent și a fost trăit așa de intens plutește într-o ceață compactă sau e înlocuit cu formule pur verbale, clișee, invenții naive sau tendențioase.

Nu mă aflu printre actorii sau martorii apropiați ai procesului; nu am participat la „frământările“ literaturii din perioada Terorii și a ulterioarei relaxări, am profitat abia târziu de foarte puțina liberalizare, pe la mijlocul anilor '60 și, la sfârșit, m-am strecurat în literatură cu opere de sertar, concepute cu totul în afara programului comunist. Totuși am văzut, am simțit, am intuit câte ceva și, mai târziu, fără o curiozitate specială retrospectivă, mi-am format o părere prin ceea ce am aflat și de la alții. Din puzderia de probleme care acuma nu mai interesează, dar care rămân în sarcina autorilor de expozeuri istorice, voi propune una, care a marcat perioada secundă a comunismului, cu urmări până în ceasul de față, deoarece a consolidat reputația câte unui scriitor, neclintită, în ciuda, răsturnării revoluționare post-decembriste. Este vorba de literatura „de curaj“, care a îndrăznit să spună „adevărul“, care a strecurat unele lucruri neplăcute pentru autoritatea politică, ba chiar care a lucrat în comunism ca un factor de neliniște sau subversiune. A existat așa ceva, pe cât se spune și se tot repetă? Ce sens a avut, ce consecințe se pot înregistra în urma acestui surprinzător fenomen?

Or, dacă da, e cazul să te întrebi: de ce, dacă el a fost posibil, au mai existat cenzură preventivă, controale pe tot parcursul editării, drastice sancțiuni retroactive? De ce cărți au fost topite, redactori și directori de editură dați afară, autori interziși? Și apoi, dacă fenomenul a avut succes, așa cum s-a văzut, de ce nu au tăbărit pe această cale toți scriitorii, întrecându-se care mai de care în tratarea de subiecte îndrăznețe, la capătul cărora se întredvedea sigur succesul măcar de public, și gloria scandalooasă? Desigur este simplu să răspunzi: e vorba de niște excepții norocoase, sau: totul s-a săvârșit cu voie de la poliție, sau: a fost un mic hatâr oferit scriitorimii care altminteri se iovedise loială și servise pe toate drumurile ei înuoase, linia partidului. Pe fondul unui răspuns afirmativ, voi preciza însă că mai e vorba și de altceva, de o acțiune mai subtilă, dacă vrem: mai perfidă; acțiunea curajoșilor privea totdeauna perioade depășite ale istoriei contemporane, asupra cărora și Partidul recunoscuse că s-au comis anumite greșeli, sau priveau evenimente care-și arăduseră orice relevanță pentru publicul de la sfârșitul anilor '60, precumpănitor alcătuit din tineri cu educația făcută în comunism: lupta partizanilor din munți, excesele colectivizării, anumite drame personale provenite din rigiditatea și

dogmatismul perioadei staliniste, care puteau fi înfățișate pentru a se sublinia mai bine „avantajele“ noului regim, post-Dejist.

Este vorba, așadar, de un repertoriu de teme pe care-l regăsim la D.R. Popescu, la Aug. Buzura, la C. Țoiu, dar și la Dinu Săraru, la Petre Sălcudeanu și mai ales în **Cel mai iubit dintre pământeni** de Marin Preda. Nu mă voi ocupa de toate, dar, din capul locului, voi repeta ceea ce se constată în modul cel mai incontestabil, că permisiunea a venit de sus, fără a fi desigur încurajată, dar îngăduința a cuprins un spectru destul de larg de subiecte mai înainte tabu. Partea cea mai nocivă mistificatoare este transformarea unor teme politice în problematică de literatură psihologică, campionii acesteia fiind Al. Ivasiuc și mai ales Augustin Buzura, unde asistăm la o reluare a temei camil-petresciene a „revelației în conștiință“ în mediul cinic și blazat comunist, și constituirea unei drame de ordin moral, care înobilează sau ridică mult cota unor oameni ce puteau fi prin excelență doar absenți și indiferenți. Ea se face pe baza „descoperirilor“ chiar a anchetei, ca și cum în climatul de la un capăt la altul corupt și ticălos al comunismului trebuia să fii privilegiatul unei situații ca să descoperi abuzul, ilegalitatea, pe scurt: minciuna. (În cazul lui Buzura, prezentarea unui proces contorsionat, cu piste încâlcite și felurite momente contradictorii, poate duce la echivocul pe care un „martor“, prea subtil sau sofisticat l-ar introduce din vina sa ori fără voie într-o afacere destul de clară. Adevărul este dat ca „posibil“, denunțul pierde mult din forță, chestiunile aflate ca temă devin indecidabile.)

De altminteri, să observăm că tema „descoperirii unor ilegalități“ are o istorie în comunism, impunerea ei, chiar în forme dramatice, o găsim încă în epoca de succes a **Ziariștilor** lui Al. Mirodan, cu cel puțin un deceniu înainte de ilustrațiile curajoșilor din anii '60. În anii aceștia, cum spuneam, apăruse o nouă generație de scriitori și de cititori; ei nu se puteau mulțumi cu trompetismul liricii de după 1948, nici cu clișeele propagandistice ale „literaturii noi“, cu figurația schematică a primelor înjghebări epice: fruntași în producție, activiști neobosiți, femei eroice, care-și lasă copiii bolnavi acasă și se duc la ședințe, țărani săraci care se trezesc la semnalul chemărilor revoluționare, intelectuali ezitanți care se dezmeticesc și intră și ei în front, tineri avizi de culturalizare, care refuză futilitățile și ispitele vârstei și se năpustesc să consume literatura sovietică etc., etc. Trebuia acestor noi promoții să li se ofere alte bunuri simbolice, nu de alta, dar diavolul, cu toate tentațiile lui, adică literatura putredă burgheză de la noi sau din Occident le stătea destul de la îndemână.

Dar mai e un aspect (și nu neînsemnat) al mistificației numite literatura „Adevărului“, anume faptul că autorii care ilustrează ideea denunțului, al descoperirii, a revelației sau măcar mirării pe care unii au trăit-o în comunism conferă situației exact ceea ce dorea Partidul, adică un caracter aparte, excepțional. Or, în prima expresie camil-petresciană a temei, lucrurile apă-

reau destul de plauzibil: mă refer îndeosebi la cele două cazuri clasice de eroi care vorbesc până la un punct în numele lui: Ștefan Gheorghidiu și Gelu Ruscanu. Amândoi sunt foarte tineri, cel deal doilea, descendent al unei familii avute, un ins care și-a făcut educația în străinătate și care se poate mira de ceea ce descoperă în mediul lui de acțiune socială; celălalt este un simplu student, un spirit ardent, însetat și el de absolut. Putem de asemenea concepe drama unui om al mării ca Pietro Gralla, din **Act venețian**, un soldat ajuns în slujba Republicii Venețiene, dar străin de fondul adânc de imoralitate și desfrâu al lumii în care a intrat. Dramele acestora, provocate direct, printr-un simplu șoc, sau prin treptate revelații în conștiință apar plauzibile - mai puțin aceea a lui Ladima, bărbat aflat la maturitate, căruia nu i se pot atribui naivitățile celorlalți, mai ales că e un foarte dotat gazetar, un observator al Cetății și al păcatelor acesteia, numeroase. Dar se poate concepe un medic-șef de clinică, așa cum imaginează Buzura sau un ins care trăiește în politic, „descoperind“ nedreptăți și prăbușindu-se în urma revelației, când în viața lor de fiecare zi, promovarea fără merit, corupția, impostura, defavorizarea „dușmanilor de clasă“, escrocheria științifică, stabilirea modelelor false în „cea mai înaintată știință de lume, știința sovietică“ constituiau regula existenței lor și chiar a unor aranjamente și acomodări fructuoase? Eu consider tema aceasta de succes facil, o mistificație pe care viitorul nu o va reține deși la aceasta te-ar face să te gândești „adevărurile“ ei, micile adevăruri care ascund atâtea minciuni.

Dar pentru că am pomenit de trecutul unei anume acțiuni „de curaj“, să amintesc că nu Buzura a fost promotorul Adevărului cu majusculă (în care o recentă cercetătoare a istoriei temei, Sanda Cordoș, în **Literatura între revoluție și reacțiune**, 1999, p. 197) descifrează o „autentică, mistică obsesie a Adevărului) dar nici D.R. Popescu, care, mai modest, dar artisticeste mai eficient, caută același Adevăr „chiar și în burta cailor morți“ - ca și cum aflarea lui era o problemă ocultă, de mare dificultate. În 1956, la primul Congres al scriitorilor tineri din R.P.R., merit să fie și ultimul, Radu Cosașu, un tânăr publicist, cu o activitate însă foarte vie în zona reportajului, a lansat formula răsunătoare a „Adevărului integral“, care i se părea necesară în acel moment istoric, de depășire a purului propagandism din perioada Terorii. Propunerea nu a fost acceptată (deși parțial i se raliase N. Țic, unul dintre primii prozatori care au încercat să modifice tipologia schematică a „eroului tânăr“, adăugându-i măcar varianta micului inconformist, al naivului de bună credință, a „sucitului“. Radu Cosașu va fi dat afară din slujbă, cu o clauză în cartea de muncă ce nu i-a îngăduit să se reangajeze decât în 1968, iar celălalt a fost trimis la nu mai știu ce „slujbă de jos“.

Totul s-a petrecut cu puțin timp înainte de izbucnirea scandalului Al. Jar, care a avut ca temă propunerea acestuia de a se repune Adevărul în drepturile sale. Cu ce succes, se va vedea

mariana sipoș

TOVARĂȘA GETA

Scriu aceste rânduri după miezul nopții, la lumina lămpii de pe birou. Încet-încet s-au potolit toate zgomotele din casă. Afară, noaptea și-a instalat definitiv tăcerea. Pot, în sfârșit, să mă cufund tot mai adânc în amintirea zilei care s-a încheiat și simt un fel de amețeală, un fel de frică, puțină tristețe, multă, multă compasiune. Recviem pentru noi toți!

Fericită și tristă, la porțile plenitudinii și ale deznădejzii, scriu. Aș vrea să plâng, dar sufletul meu cântă. Sunt încă sub imperiul emoțiilor, dar cu luciditate îmi spun că, de fapt, nu s-a întâmplat nimic, a fost o zi oarecare, o acțiune culturală încheiată cu bine, totul a decurs normal, numai că eu, acum, nu mă duc să mă culc, frântă de oboseală, ci, iată, stau la birou și scriu. Ce lucru inutil, ce pierdere de vreme, noroc că mâine e duminică și eu îmi pot permite să nu mă scol devreme! Las cuvintele să curgă în tremur lin pe hârtie, amintindu-mi și retrăind. E și scrisul o formă de a trăi, altfel decât în timpul zilei, când de cele mai multe ori trăim atât de monoton și de urât. Orele de la sediu, atât de insipide, cumpărăturile, mai bine-zis relațiile pentru a putea aduce acasă câte ceva, telefoanele pe care trebuie să le dau mereu: n-ai putea să-mi faci rost de..., hai, te rog... apoi gătitul, curățenia din casă, capotul vechi, papucii cei de toate zilele, aspiratorul, cârpa de praf...

Ce fericită aș fi fost dacă aș fi putut scrie cărți! Ce fel deplin de a trăi prin scris! Stau, iată, la birou și îmi imaginez pământul, noaptea, aeroporturi în care n-am ajuns niciodată, gări internaționale, oameni cu alte griji decât ale mele, bărbați și femei care se iubesc, copii care visează... Și deodată mă văd pe mine, din afara mea, aplecată deasupra hârtiei, scriind. Ce fac eu acum, aici, de fapt? Îmi privesc miile și miile de existențe, de întrupări de o zi, de o oră, de o clipă... N-am avut niciodată complexe legate de vârstă, mi s-a părut firesc să treacă timpul, să nu mai am douăzeci de ani, nici treizeci, nici patruzeci, n-am făcut crize nici când îmi observam cu luciditate ridurile, nici când constatam că fustele nu mă mai încăpeau, n-am avut timp de spaime existențiale, nici de amintiri nostalgice, nici de proiecte iluzorii. Am trăit mereu în prezent, pentru mine a fost tot timpul azi, cel mult ieri, când mi se cereau analize sau dări de seamă, cel mult mâine, când întocmeam planuri de muncă ale consiliului județean.

Sigur, uneori, mi-era greu, aș fi vrut câteodată să-mi abandonez identitatea asta de tovarășa de la județ, să iau cuvântul într-o ședință și să spun, gata, s-a terminat, tovarășa Geta nu mai e, căutați pe altcineva dispus să preia titlul și salariul de președintă și toate avantajele pentru care mă invidiază atâția.

Bineînțeles, n-am avut acest curaj niciodată. Cine îl are, cine l-a avut vreodată fără să fi fost socotit nebun?

Și viața a mers mai departe, a mers bine, fără necazuri, fără probleme; ce mi-aș fi putut dori mai mult? Am mașină, o casă frumoasă cu mobilă - comandă specială, parchet în toate camerele, gresie, faianță, tapet de import, mașină de spălat automată, voaie manuale, cine are mai mult? Cui i se dă voie să aibă mai mult la noi? Am un soț nici mai bun, nici mai rău decât alții, un copil reușit, care chiar dacă nu a intrat anul trecut la facultate, va da și anul ăsta și poate va intra, că l-am pregătit la

București cu meditari de la facultate, să nu mai avem vreo surpriză. Iar dacă nu o să între, îi găsim noi ceva pe aici, ca să poată avea activitate bună și cu recomandările necesare îl înscriem pe urmă la "Ștefan Gheorghiu" și poate ajunge ziarist, cum vrea el.

Mașină, gresie, faianță... Ce înseamnă toate astea, acum când scriu și amintirea anilor care au trecut mă biciuiește din clipa în care l-am văzut pe E. coborînd din mașină azi-dimineață... Ca să vezi, nici numele nu am curajul să i-l scriu întreg, deși mă întreb ce o să fac cu aceste foi pe care scriu acum, ce sunt ele, începutul unui jurnal, o posibilă scrisoare pentru el? Nu știi. Știi doar că-mi e bine acum scriind, deși azi-dimineață, când l-am văzut coborînd din mașină, simțeam cum toți anii se năruie deasupra mea, ca un acoperiș stricat, și, cu fiecare pas pe care-l făcea spre mine, simțeam și bucurie, și disperare și aș fi vrut să fug, dar nu, eu trebuia să-i întâmpin pe toți, acolo, în pragul sediului, să le urez bun venit tuturor din grup, să fac prezentările, pe de o parte ei, cei de la București, trei bărbați și o femeie, pe de alta noi, cei de aici, tovarășul, tovarășa... Și mă tot întrebam, ce e cu el? Nu mă recunoaște, atât de mult să mă fi schimbat încât...

*

O mașină străbate în noapte șoselele pustii. La lumina farurilor, pomii înfloriți de pe margine prind parcă viață pentru câteva secunde, înfiorând cu albul lor întunericul. Pe bancheta din spate, Puiu și Alexandru, binedispuși, cântă. Frânturi de romane se amestecă din când în când cu melodii vechi, aproape uitate, pe care nici un cântăreț de muzică populară nu le mai știe. Nici ei nu știu bine cuvintele, se completează reciproc cu câte un vers reamintit brusc și melodia e reluată cu bucurie, spre amuzamentul lui Emil și al femeii de la volan care apasă pe accelerație și mai mult. Puiu, atent totuși la drum, se oprește din cântat și-i spune: Hei, las-o mai încet! El: N-avem ce face, suntem în mâinile ei! Și râde. În spate, cântecul se reia: Murgule, murguțul meu... De ce tremuri așa greu?

Aparatele de la bord răspândesc o lumină verzuie, aproape ireală. Palma dreaptă a femeii de la volan e înfășurată într-un bandaj alb. Te doare? întreabă Emil atingându-i prudent mâna. Femeia privește drept înainte și nu răspunde. Puiu: Vezi că iar ai depășit suta!

Și ca o taină călătoare, mașina străbate asfaltul nopții, luminând cu farurile florile uimite ale copacilor treziți din somn.

*

Și eu îmi joc rolul de minune, poștiți, intrați, sediul mi se pare deodată îngust, neaerisit; pe masa lungă de consiliu mi se pare că sunt urme de praf, deși se făcuse curățenie special. Scaunele din jur sunt vechi, scrijelite de trecerea anilor, da, aici trăiesc eu, aici lucrez, aici conduc ședințele, da eu sunt... Degeaba, ochii noștri se întâlnesc, dar nu dă nici un semn că m-ar recunoaște. A trecut atât de mult timp de atunci, de când mi-am dat definitivatul în învățământ, în satul acela prăpădit din preajma locului unde locuiau părinții lui și el venise cu comisia de examinare, că își alegea numai locuri din acel județ, ca să poată trece apoi să-i vadă... Cum

să-i spun că am avut noroc să găsesc un om care să mă ia de nevastă și să mă scoată de acolo, să mă aducă aici, în oraș, unde am ajuns totuși cineva... De ce să mă jenez, de ce vreau să fug din fața privirii lui întrebătoare?

N-am fugit, bineînțeles, nicăieri, zâmbeam topită de admirație în fața atâtor personalități și am rămas să-mi îndeplinesc cuminte rolul de amfitrion, însoțind delegația lor prin tot orașul, participând la toate discuțiile, la toate întâlnirile cu oamenii muzicii, cu elevii de liceu, așteptând minunea, clipa când va înceta o dată cu atâta protocol și-mi va spune pe nume...

Mereu cu femeia aceea tăcută din dreapta lui, care nici n-am înțeles bine cine era, vreo scriitoare și ea, probabil, din cele care au apărut acum... Mereu distant și politic, mereu sigur și stăpân pe gesturile lui în timp ce încercam și eu cu slabe rezultate să-mi calmez emoțiile, bucuria, durerea. Ai mei mă așteptau cu masa pusă ca în zi de sărbătoare: era ziua mea! Promisesem să nu întârzii, era deja trei după-amiază, aș fi putut să mă scuz că nu mai pot rămâne, în fond rolul meu fusese îndeplinit, puteau rămâne în grija celorlalți pentru masa festivă de la cramă, eu trebuia să plec, să dispar din fața lui, să nu-mi mai vadă ridurile, colțul buzelor căzut, șoldurile împlinite, stofa proastă a fustei

(E oare o femeie în stare de atâta luciditate, că dacă știam că vine și el în delegația asta, aș fi îmbrăcat și eu mai ca luna. Câtă durere în recunoașterea acestor lucruri și ce dezordine în rândurile pe care le scriu acum, dar n-are nici o importanță, scriu pentru mine, tot nu voi reuși să public altceva decât broșuri de popularizare a activităților culturale din județul nostru. Ce senzație plăcută să-ți lămurești sufletul prin scris, câtă tandrețe în cuvinte, în metaforele pe care le creez ca să-mi alin dorurile, ca să-mi mai mângâi zilele și nopțile ca în doina aceea cu "bate vânt de primăvară...")

Și am rămas cu ei, masa pusă ne aștepta, tacă-muri, farfurii, pahare, totul imaculat, pur. E. se așază lângă femeia aia de la București, dar în ac... lași timp mă invită să mă așez pe scaunul liber din stânga lui. Putem începe deci! Vodca, apoi vinul ne ajută să ne lepădăm încet-încet chipul oficial, rigiditatea, formulele din limbaj, zâmbetul protocolar. Putem fi în sfârșit sinceri cu noi înșine. Ne e foame. Mâncăm. După o oră, vinul capătă rețete aurii sărbătoare. Însoțit de sunet de cuțite și furculițe vindu-se de porțelanul veselei, vinul ne unește prin aceeași dorință de a ne simți bine. În sala de alături o orchestră începe să cânte pentru nunta care avea loc și o veselie utilă, cu efect terapeutic, începe să fie sorbită o dată cu vinul de un galben pur, uleios. O veselie educativă, cu profund caracter formativ, așa cum cere instituția a cărei președintă sunt. Vinu prezentului. Fără amintiri. Cenușa existenței noastre banale cădea pe umerii noștri. La căldura ei ne aprindeam cu toții. Cântecele lui Lucian strecoare deodată printre pahare și farfurii flori de melancolie. Cine l-a chemat printre noi? l-a lăsat, probabil, pe nuntași dincolo să-și mănânce sarmalele și a trecut în salonul intim, adică aici, unde ne aflăm noi, cineva îi va fi șoptit: Vezi că dincolo sunt niște stabi de la București, ocupă-te și de ei puțin, să-ți simtă bine. A venit, a stat sprijinindu-se de tocul ușii privind-ne sfidător: ce e, bă, părea să spună, vrei să vă cânt? Voi, marii, înalții, reușiții, împliniții, n-puteți să beți fără cântecele meu? Bine, o să vă cânt neajutorajilor! Trifule! întredeschisese ușa și dincolo, de unde tocmai înfuleca și el o sarma, numitul Trifu apărui imediat la chemarea lui Lucian, și vioara la gât, gata să înceapă. Și Lucian începu să cânte, amintindu-și poate vremurile când i se vorbea o carieră reușită de gazetar local, acum ar stat cu aștia la masă, cum stă fostul lui redactor-șef de la ziar. Mă, Luciane, tu știi că eu mereu am știu la tine, mă, vino să te pup! zice el când Lucian ter

mină cântecul, n-am avut încotro, a trebuit să-l dau afară, sarcină de partid, explică redactorul-șef oaspeților, da' el era un băiat de aur, d-aia-l și iubeau femeile, erau moarte după el, unde se ducea să scrie ceva, gata, cădea una la pat. De la una din ele i s-a tras, că n-a băgat-o îndeajuns în seamă și țin-te apoi reclamații! Dai de femei nu duce lipsă nici acum, n-auziți ce voce are, hai, bea și tu un coniac d-ăsta bun cu noi!

Lucian, cu trupul lui scund, dar bine făcut, cu care înnebunește femeile din târg, se așază lângă redactorul-șef care-l ia de gât și-l pupă pe obraz și continuă să explice: După ce l-am dat afară, a dispărut câțiva ani din oraș, nimeni nu mai știa nimic de el și, deodată, iată-l întors din Capitală cu acte în regulă de artist liber profesionist. Nunți, botezuri, mese festive, Lucian și orchestra sa vă stau la dispoziție. Succes total. Bani gărlă. Viața poate reîncepe oricând, asultați-mă pe mine! perorează redactorul-șef.

Unul dintre prietenii lui E., cu care venise de la București se ridică de la masă și fredonează ceva apropiindu-se de Lucian. îl cheamă Puiu. Scriitor și el. Lucian îi întinde mâna în semn de salut prietenesc, de acceptare. Și preia melodia. Toate discuțiile încetează. Ascultăm înmărmuriți. De unde a scos acest Puiu melodia asta străveche? Cum de-i știe Lucian cuvintele? Ce sfâșiere armonioasă în ea lui Lucian și a acestui tovarăș Puiu!

Închid ochii. Câte povești misterioase, câte singurătăți zac în aceste cântece vechi de sute și sute de ani! Fără emoții, tovarășă președintă! Deschid ochii. E. mă privea. Zămbesc. Lucian cântă cu privirea pierdută. Cu fiecare cuvânt recuperează parcă dureri din timpuri îndepărtate și amărăciunea înalță în fața noastră un templu al ispășirii. Vocea lui Lucian se sfarmă parcă în bucăți, dar Puiu reînvie melodia din dureroase tăceri, lungind sunetele până când Lucian i se alătură din nou și amândoi fac să încremenească paharele pe masă, tacâmurile ruginesc, cade varul de pe vechi conace boierești, putrește stuful de pe casele sărace de la marginea satelor, se subțiază pânza iilor din lăzi de zestre mâncate de carii și tractoarele ară pe câmp cu spor. Murim, murim, murim! Aplaudă toți și clinchetul paharelor se aude din nou. Bem. Ne bucurăm. Lucian pare neobosit. Ritmul noului cântec e altul. O melodie vioaie, sprintenă și cuvintele unui bărbat care vorbește: Ce-ai cu mine, fă? Iar ea, femeia, acolo, în cântec, răspunde: Iubește-mă, mă! Câtă disperare și singurătate în acest imperativ! Lucian n-are cel mai tragic artist necunoscut!

Zbateră lui dureroasă s-a stins de mult. Toți cei care l-au ascultat azi dorm acum liniștiți. E. o fi aproape de București. Eu, singură în noapte, scriu. Trebuie să limpezesc ziua de azi, ca mâine să pot continua. Altfel nu știu ce aș face mâine cu gândurile astea de azi. Mâine e duminică, o duminică oarecare, o să calc rufe, câteva ore la televizor, o cafea pe vecina, apoi luni, marți, miercuri... Cumplit! Sunt momente când e nevoie de ceva ca să te salvezi de perspectiva viitorului apropiat, ai nevoie de muzică, de vin, de un amor oarecare, ceva trebuie să vină de undeva în ajutor, pentru că nu suntem de piatră, pentru că anii, experiența de viață nu folosesc la nimic. Dimpotrivă, ce povară, doamne, ce povară!

Scriu de parcă aș încerca să conving pe cineva, nu știu ce a ieșit, nu recitesc nimic, mă grăbesc, e foarte târziu, Dan s-ar putea întoarce, a plecat curios, s-a dus iar la aia, cine-o fi adus-o în oraș, călele când a venit nu mai am liniște în casă. Să se bucure cu el de gât, n-am nimic împotrivă, dar nu se gândeste că eu nu sunt oricine în oraș, că la mine familia conținea foarte mult, nu am nevoie de certuri acasă, de scandal, că dacă se află, cum să mai conduc eu cultura și educația socialistă din județ? De-aia tac și rabd și n-am zis nimic azi când el a început discuția. Abia intrasem pe ușă, era ce-i

drept, destul de târziu, aproape nouă seara, și el că să nu-mi spui tu mie c-ai avut ședință până acum, cine știe în ce cârciumă v-ați băgat cu invitații, știu, știu, așa cere protocolul, am, însă, și eu protocolul meu! Și a plecat. Câteva cadouri zăceau pe fotolii. Vase murdare pe masa din sufragerie, resturi de friptură, resturi de tort, resturi de vin în pahare. În cameră la fi-miu, muzica dată la maxim. Încep să strâng totul, să spăl farfuriile, să le pun la loc. Sorin se apropie în pași de dans: nu-l lua în seamă, mamă, îți spun eu, s-au distrat foarte bine și fără tine, au halit tot și au plecat, ce să mai stea?

Mă sărută pe obraz și-mi întinde un cadou. Îmi șterg mâinile cu o cârpă, desfac șnurul, îl sărut și eu, mulțumesc. Iar el: mami, azi e și ziua Georgiei-nei, nu te superi, lipsesc toată noaptea, nu te speria, părinții ei sunt acasă, poți să dai telefon, să verifici, găsești telefonul în agenda mea, îți iau și eu câteva flori, vezi că ai o grămadă, sortează-le și tu pe categorii, tata le-a pus pe toate într-o găleată.

Acum bucătăria sclipește de curățenie, sufrageriea la fel. Am pus garoafele într-o vază, lalelele în alta, liliacul, narcisele... E liniște în casă, e bine. Sunt singură și scriu. Azi, l-am revăzut pe E. după aproape douăzeci și cinci de ani.

(Așa credeam eu. Că au fost colegi de liceu sau de facultate. Altfel cum să-mi fi explicat, purtarea lui?)

În mașina care aleargă prin noapte nu se mai aud cântări. Puiu și Alex, pe bancheta din spate, au adormit. Emil își așază mâna pe umerii femeii de la volan și încet-încet o strecoară pe sub pletele ei și începe să-i mângâie ceafa fierbinte. Apoi, calm, în șoaptă: "Ai tăcut tot drumul. Simt că te-am supărat cu ceva, dar nu înțeleg cu ce". Femeia tace. Mângâierile continuă.

Un suflu de adevăr total mă terorizează și-mi blochează toate gândurile. Nu pot exprima nimic cu exactitate: recunosc că viața mea... recunosc că nimic nu mai poate fi schimbat... recunosc că nu mai am nici o șansă să-l mai văd curând. Ce să mai fie posibil? Nu mai e nimic.

Eram de mult la masă, toată lumea discuta cu toată lumea sau cu cel din dreapta, din stânga sau de dincolo de masă. E. uitase de femeia care venise cu ei de la București, se pare că nu aveau nimic în comun, se cunoscuseră, poate, în dimineața aceea, aflând că aveau să participe împreună la acțiunea din orașul nostru. Alex, așezat în fața ei, îi vorbea întruna și ea părea să-l înțeleagă, deși eu, în larma de acolo, abia prindeam câte un cuvânt, până când am realizat că alături, foarte aproape, E. îmi vorbea mie, încet, ca să nu-l aud decât eu. Cu o voce blândă, cu o condescendență și o tandrețe pe care ceilalți n-aveau cum s-o bănuiască. Și cu tandrețea unei raze de soare primăvara, soseau spre mine din

timpuri trecute clipe pure de bucurie. învăluită în șoaptele lui, reîntâlnirea noastră căpăta ceva dintr-un ceremonial primitiv, ca o pregătire înainte de moarte, o îmbălsămarea a inimii în miresmele tari ale neputinței. Prostii! Caut metafore ca să redau ceea ce simt și nu reușesc decât să-mi storc lacrimi, autotândușindu-mă de ceea ce-mi trece prin minte.

(Plângi, Geta, plângi! Altceva nu am ce să-ți fac. După ce te saturei de plâns, du-te și te culcă sau scrie mai departe, oricum, mâine dimineată, înainte să te apuci de călcat rufe, în timp ce-ți vei bea cafeaua, vei reciti paginile acestea și furioasă le vei rupe în bucățele, nu fără oarecare regret, dar teama ca nu cumva să le găsească bărbatul tău va fi mai puternică. Așa că nu te mai chinui, șterge-ți lacrimile și culcă-te. E târziu, Geta!)

E târziu, dar nu-i nimic, mâine nu mă scol devreme și acum nu mi-e somn deloc. E. s-a întors ca să aprindă o scânteie de adevăr trăit cândva, a venit să alunge indiferența și uitarea. Apoi Lucian cu cântecele lui a adus o caravană de lucruri uitate care nu credeam că mai există. Descopăr acum o anumită morală a amintirii: amintindu-ți, devii mai bun, mai autentic. Omul fără amintiri e capabil de răutate, de trădare, de multe ticăloșii. Uitarea e o înfrângere. De aceea Lucian nu vrea să uite. De aceea e puternic și ne sfidează pe toți cu cântecele lui. El nu mai are nimic, noi avem pozițiile noastre sociale, dar el e mai puernic decât toți.

E. îmi vorbește de fiecare dată când ceilalți nu sunt atenți la noi. Sorb o înghițitură de vin și simt pe buze gustul călduț al fericirii. Lucian a fost rechemat la nuntă. Puiu începe să cânte singur. Vocea lui face să înceteze din nou orice conversație. Cântă și cântă pierdut în mărturisirile cuvintelor sale, cum că "Fără tine nu miroase nici o floare, fără tine viața n-are rost..."

Toată lumea ascultă. Ospătarii se opresc la ușă cu tăvile pe care zac, pe crengi proaspete de brad, pești afumați. Și deodată un zgomot de pahar spart. Privirile se întorc spre femeia de la București. Neatentă, răsturnase un pahar. Se repezise să strângă cioburile, dar, și mai neatentă, se tătase chiar în podul palmei. Sângele începuse să curgă.

Puiu își întrerupe cântecul și vine repede lângă ea, îi cuprinde ocrotitor umerii, și-i întinde apoi o batistă. Ea: fertați-mă, n-am fost atentă! E. aproape că nu-și întoarce privirea. Ea: Cântă, Puiu, ai o voce extraordinară. Și cântecelele astea, de unde Dumnezeu le știi? Hai, cântă, te rog!

Ospătarii îndrăznesc în sfârșit să așeze peștele pe masă. Ca din întâmplare, E. se întoarce spre ea și-i întinde batista lui: Du-te și te spală, să nu se infecteze. Când ea revine, o întreabă dacă s-a tăiat rău. Nu, zice ea, dar prin batistă se văd deja apărând câteva pete de sânge. E., liniștit, se întoarce spre mine.: Nu vrei să ieșim puțin? Ieșim. Stăm la aer, în parcare. Vorbim. Adie un vânt plăcut de primăvară. Soarele coboară spre asfințit. Îmi permițeti? Abia acum îmi dau seama că stăm sprijiniți de mașina cu care veniseră de la București. Femeia descuie portiera și caută în trusa sanitară un pansament, apoi se îndepărtează ca și cum nu ne-ar fi cunoscut. Când ne întoarcem și noi, în hol, un poet local o ajută să-și panseze rana. Pe fața lui se citește că-i face plăcere. Femeia are o privire indiferentă. Pentru toți bărbații de aici ea înseamnă noul, misterul. Cât timp a stat în dreapta lui E., n-a vorbit decât cu Puiu și cu Alex. Cum s-a depărtat de la masă, a și apărut un bărbat lângă ea. Trecem pe lângă ei și când ne reaşezăm la masă E. mă întreabă dacă sunt fericită. Poftim întrebare!

(continuare în pagina 17)

În februarie 1993, scriitorul Valeriu Anania, după ce lansa într-o zi de neuitat, la fostul sediu al Cărtii Românești, poemul *Imn Eminescului* (scriere unicat în literatura noastră) devenea Înalt Prea Sfinția sa Bartolomeu, Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului. Știam atunci (îmi mărturisise într-un interviu) că începuse de câțiva ani să lucreze la o nouă versiune, tradusă și comentată a Bibliei. Proiect amplu, ambițios, demn numai de spiritele alese, dublate de o cultură extrem de solidă și de întinsă. Primul semn al concretizării efortului a apărut încă din august 1993, când I.P.S. publica *Noul Testament*. Sincer să fiu m-am îndoit apoi, văzând marile responsabilități ce și le asumase printre și pentru credincioșii ortodocși din inima Transilvaniei, că visul său va deveni realitate. Am aflat, însă, că își stabilise un program de lucru pe care îl respecta cu severitate și astfel traducerea înainta. Parcă pentru a testa opiniile specialiștilor (vă dați seama de scrupulozitatea acestora), înaltul prelat a tipărit la Editura Anastasia, în 1999, *Cartea profetului Isaia și Cartea profetului Ieremia*. Pe copertă se menționează, de fiecare dată: „Tălmăcită și tâlcuită” de Bartolomeu Valeriu Anania, iar pe pagina de gardă, o altă precizare utilă: „Versiune revizuită după Septuaginta, redactată și comentată de Bartolomeu Valeriu Anania, sprijinit pe numeroase alte osteneți”. Această precizare are o deosebită importanță, ea fiind de găsit și în versiunea din 1993 a *Noului Testament*.

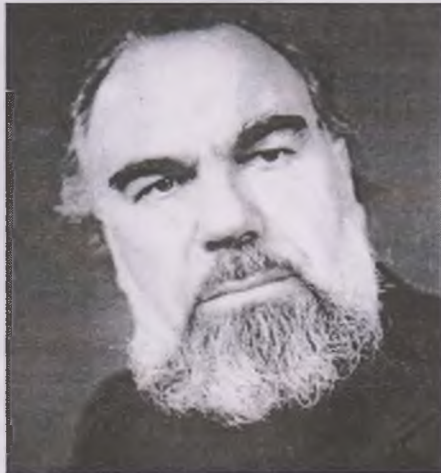
Iată însă că, purtând data 2000 și venind în înlăturarea oricărui îndoicel, I.P.S. a avut satisfacția de a vedea, în ediție, de lux realizată la Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, *Poezia Vechiului Testament*, cuprinzând *Cartea lui Iov*, *Cartea Psalmilor*, *Proverbele lui Solomon*, *Eclesiastul*, *Cântarea cântărilor* și *Plângerile lui Ieremia*, fiecare text fiind însoțit de un comentariu introductiv și de numeroase note de subsol, menite a desluși sensuri, a preciza opțiuni lingvistice. Ediția beneficiază de Cuvântul înainte al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, care binecuvântează „cu bucurie” noua apariție editorială.

În Nota asupra ediției, autorul declară că a folosit metoda comparatistă, confruntând „treisprezece versiuni reprezentative, românești și străine, în osteneala de a restaura prezența și autoritatea Septuagintei în tradiția biblică ortodoxă”. Opera este astfel a unui erudit și, în egală măsură, a unui artist, pentru că îndelungata trudă asupra versului și a cuvântului, concretizată în mii și mii de strofe compuse de-a lungul a peste șase decenii și alcătuind apreciatele piese de teatru și volumele de poezie, își spune din plin cuvântul. Pe fundamentul cunoașterii în amănunt a textelor sacre în diverse versiuni, s-a suprapus inspirația poetului aflat, ca în atâtea alte ocazii, în stare de grație. El a venit ca un stăpân al tainelor limbii acestor ani și se adresează cititorului anului 2000, într-o sinteză artistică memorabilă. Nu am pretenția că voi putea face un studiu teologic al traducerii propuse, aceasta fiind de datoria specialiștilor în domeniu, dar cred că îmi pot da seama destul de bine de gradul de accesibilitate a tălmăcirii, de acuratețea exprimării, de versificație și de încă multe alte calități vizibile criticului obișnuit cu beletristica.

Înainte de altor considerații, mi se pare firesc a insista asupra comentariilor ce prefătează amintitele capitole. I.P.S. Bartolomeu Valeriu Anania a avut ideea fericită de a le întocmi, nu atât pentru a-și preciza părerile în legătură cu sensurile, trimiterile și conotațiile textelor sacre (ar fi putut foarte bine să scrie cărți de exegeză pentru aceasta), cât pentru a face o utilă și înaltă pedagogie. I.P.S. știe bine că jumătatea de secol de ateism devenit politică de stat a produs serioase neajunsuri educației creștine. Lipsind religia din școlile de toate gradele, studii

ÎNCĂ UN PAS

de LIVIU GRĂSOIU

I.P.S. Bartolomeu Valeriu Anania

Bibliei se făcea la întâmplare, învățătura ortodoxiei devenind aproape folclorică, informația trecând în forme ciuntite de la o generație la alta. Eu unul mă număr printre aceia care mai află câte ceva în casă, în lecturile destul de bogate din copilărie, adolescență și studenție, dar lipsa metodei și-a spus cuvântul în rău în destule cazuri. Iată de ce comentariile propuse de I.P.S. mi se par de extremă importanță. Ele luminează textul, te duc realmente de mână (nu ca pe un orb, ci ca pe un partener inteligent) prin pădurile de gânduri și simboluri ce dau o încărcătură aparte Poeziei, considerată ca dominând cantitativ Vechiul Testament.

Stilul și metoda în care sunt redactate comentariile nu sunt de fiecare dată aceleași. *Cartea lui Iov* este la început povestită pur și simplu, cu harul celui ce a scris *Amintirile peregrinului Apter*. Concluzia se impune prin sine: „*Cartea lui Iov*, prin extraordinarul ei autor, este și rămâne un poem al excelenței literare: mereu poezie e făcută să pună întrebări, nu ca să dea răspunsuri”. Câtă poezie de cea mai bună calitate se află acum, în versiunea anului 2000, veți stabili singuri parcurgând versurile în care „Iov își blestemă ziua-n care s-a născut”: „După aceea și-a deschis Iov gura și și-a blestemat ziua/ zicând: «Să piară ziua-aceea în care m-am născut/ și noaptea care-a zis: «Un prunc se zămislă!»/ Desiș de-ntuncime să fie ziua-aceea/ de sus, din ceruri, Domnul să n-o mai ia în seamă./ de sus, din cer, lumina pe ea să nu mai cadă!// Din bezna umbra morții s-o țină strâns în gheare/ și negură-ndesată să vină peste ea!// Blestem pe ziua-aceea, blestem pe noaptea-aceea/ să piară-n întuneric!// nicicând să nu mai fie-ntre zilele din an/ și nici între-ale lunii să nu se socotească/ ci-ntreagă noaptea-aceea să fie-ntro durere/ nu, nici o veselie în ea, nici bucurie/ blestem din partea celui ce zilele blestemă./ a celui ce trezește din solzi Leviatanul./ Întunece-se aștrii acelei nopți adânci/ s-aștepte lung lumina și ea să nu mai vină./ luceafărul de ziua nu-l vadă răsărind/ că pântecul mamei nu l-a-ncuiat la prag./ durerea s-o alunge din ochii nedeschși./ De ce nu mi-a fost moartea în sânul maicii mele./ sau n-am murit de-ndată ce i-am ieșit din pântec?// De ce și-a pus genunchii să-mi fie așternut./ și pieptul ei cel dulce de ce i l-am mai supt?.../ Acum, dormindu-mi somnul, m-aș înveli-n tăcere/ zicând m-aș odihni/ cu regii laolaltă și cu mai-marii lumii/ semeți întru armuri./ sau cu boierii-alături îmbeșugați de aur./ cei ale căror case sunt doldora de-argint/ aș fi ca stârpitura de pântec lepădată./ ca pruncii prea devreme lumina s-o mai vadă./ Acolo păcătoșii-n iuțimea lor au ars/

acolo-și au odihni cei osteniți în trup/ acolo nici viețășii/ nu mai aud poruncă și glas de temnicer./ Acolo mic și mare, de-a valma, sunt tot una./ acolo robu-n fine de domn nu se mai teme.../ De ce s-a dat lumină amarului luminii/ și viață celor care-și durere viețuiesc/ și celor ce-și vor moartea și nu dau peste ea./ în van s-o afle scurmând ca pe-o comoră-ascunsă/ și-s plini de bucurie de-o nimeresc cândva?// Odihni-i este omului murirea, căci într-însa/ îl-înfașă Dumnezeu!// În fața pâinii mele mă podidesc suspine/ și spaime curgătoare sunt lacrimile mele/ temutu-m-am de spaimă, și iat-o, stă deasupra-mi/ de ceea ce mi-e frică, aceea-mi stă-nainte./ Nici pace pentru mine, nici tihnă, nici odihni./ ci groaza m-a cuprins!//”

Aceeași expresie elegantă, același cuvânt pus unde trebuie, aceeași fluentă și aceeași naturalețe în *Psalmi*, văzuți drept „cununa poeziei vechi-testamentare”. De înțeles deci de ce atâția poeți și-au încercat talentul în limba lor maternă. Am ales spre exemplificare celebrul *Psalm* cu numărul 50, „cel mai cunoscut, mai popular și mai practicat din cei 150”. Meșteșugul traducătorului este așezat aripa artei și a inefabilului: „Miluiește-mă, Dumnezeu, după mare mila Ta/ și după mulțimea îndurărilor Tale șterge fărădelegea mea/ Spală-mă-ntru totul de fărădelegea mea/ și de păcatul meu mă curățește./ Că fărădelegea mea eu o cunosc/ și păcatul meu înaintea mea este pururea./ Ție unuia am greșit/ și răul în fața Ta l-am făcut./ așa ca Tu să fii îndreptățit întru cuvintele Tale/ și Tu să biruiesti atunci când vei judeca// Că, iată, întru fărădelegi m-am zămislit/ și în păcate m-a născut maica mea./ Că, iată, adevărul l-ai iubit./ cele nearătate și cele ascunse ale înțelepciunii Tale mi le-ai arătat mie./ Stropi-mă-vei cu isop și mă voi curăți./ spălă-mă-vei și mai alb decât zăpada mă voi albi./ Azulei meu vei da bucurie și veselie./ bucura-se-vo oasele cele smerite// Întoarce fața ta de către păcatele mele/ și toate fărădelegile mele șterge-le./ Inimă curată zidește întru mine, Dumnezeu, și duh drept înnoiește între cele dinlăuntru ale mele./ Nu mă lepăda de la fața Ta/ și Duhul Tău cel Sfânt nu-L lua de la mine./ Dă-mi iarăși bucuria mântuirii Tale/ și cu duh stăpânitor mă întărește// Învăța-vo pe cei fără de lege căile Tale/ și cei necredincioși la Tine se vor întoarce./ Izbăvește-mă de vina sângei, Dumnezeu, Dumnezeuul mântuirii mele./ bucura-se-va limba mea de dreptatea Ta./ Doamne buzele mele vei deschide/ și gura mea va vesti lauda Ta// Că de-ai fi voit jertfă, Ți-aș fi dat/ arderile-de-tot nu le vei binevoi./ Jertfă lui Dumnezeu duh umilit/ inima zdrobită și smerită Dumnezeu nu o va urgisi./ Fă-i bine, Doamne, întru bunăvoință Ta, Sionului./ și să se zidească zidurile Ierusalimului./ Atunci vei binevoi jertfa de dreptate/ - prinosu și arderile-de-tot -,/ atunci vor pune pe altarul Tău vitei”.

Dacă Introducerea la *Cartea Psalmilor* înseamnă totodată un doct studiu de literatură comparată, *Proverbele lui Solomon* poartă amprenta eseisticii de esență lirică. Iată concluzia I.P.S.: „*Cartea Proverbelor* este o pajiște cu flori multe și felurite, din care cititorul își poate culege aromele care-i plac”. Pot spune doar că încercarea la care va fi supus cititorul este deopotrivă grea și plăcută, poetul găsind mereu echivalențe inspirate

Eclesiastul este comentat sobru, în ceea ce are specific. El „nu oferă nici cea mai mică adiere gând asupra unei posibile vieți de după moarte, totul se reduce la viața de aici, care nu e altceva decât un eșec, o existență consumată sub semn

UN ROMANCIER AUTENTIC - MIRCEA DANELIUC

de MARIN MINCU

absurdului". Pesimismul total al **Eclesiastului** este prins într-o rară varietate a versificației, urmărindu-se atent mesajul grav, întunecat al celui ce a compus cândva un text de unde speranța fusese izgonită sau poate doar pierdută ireversibil.

„Cântarea Cântărilor, prezență singulară și stranie în canonul Sfintei Scripturi“ îi prilejuiește I.P.S. Bartolomeu Valeriu Anania mai întâi un comentariu de extrem rafinement, cu trimiteri subtile la conținutul de inegalabilă poezie erotică și la modul cum a fost preluat de către unii dintre marii maeștri ai liricii universale și românești, iar apoi o adevărată demonstrație de artă a traducerii. Este locul cel mai grăitor al confluenței erudiției cu inspirația. Iată un fragment ales nu chiar la întâmplare: „- Vezi tu, iubito, cât ești de frumoasă?/ Frumoasă-mi ești/ cu ochii tăi ca două porumbițe/ cu vălul tău de nuntă./ cu părul tău ca un ciopor de capre/ mijind, șerpuitor, pe Galaad./ cu dinții tăi, o turmă de oi albe/ scăldate-n râu-nainte de-a fi tunse./ avându-și toate gemeni câte doi/ și fără rod nici una dintre ele;/ buzele tale, roșu din fuior/ și graiul tău, frumos;/ obrajii tăi, o rodie în două/ sub vălul tău de nuntă;/ grumazul tău, ca turnul lui David/ zidit spre întărire:/ de el atârână paveze o.../ ca tot atâtea scuturi de viteji;/ iar sânii tăi, o.../ și pui de căprioară/ ce pasc răcoare, gemeni, printre crini.// 'Nainte de-a se face dimineață/ și de-a se pune umbrele pe fugă/ eu voi fugi la muntele de smirnă/ și spre colina din Liban.// Frumoasă ești, iubito, pe de-a-ntregul/ și-n tine înținare nu se află.// O, vino, vino din Liban, mireasă./ o, vino din Liban! Venind, vei trece culmile Amanei./ Senirul și Hermonul peste piscuri./ de-acolo unde leii-și au culcușuri/ și munții sunt bârlog de leopardzi.// Tu inima din mine mi-ai robîto-./ o, sora mea, mireasa mea./ tu inima din mine mi-ai robîto-./ cu-o singură privire/ și c-un drag de la grumazul tău./ Și pieptul tău, ce mândru se făcu./ o, sora mea, mireasa mea, mai mândru și mai dulce decât vinul./ așa cum duhul mirurilor tale/ e mai presus de orișice mireasmă./ Ți-s buzele de fagure prelins./ mireasa mea; sub limbă, miere, lapte;/ balsamul ce te-nvăluie din aie/ e ca balsamul din Liban./ Grădina zăvorâtă-mi este/ ea, sora mea, mireasa mea./ grădina zăvorâtă, izvor pecetluit./ Odraslele ți-s ca un rai de rodii/ cu rod de muguri, nard și chiparos./ cu narduri și șofran./ cu trestie-n balsam, cu scorțișoară./ cu-aromele lemnoase din Liban./ cu smirnă și aloe./ cu tot ce-i mai subțire-ntre miresme./ Tu-mi ești izvoritoare de grădini./ fântână-mi ești de apă vie/ ce curge, șipotindă, din Liban./ - O, scoală-te, tu, vânt de miazănoapte./ și vino, tu, zefir de miazăzi./ suflați de-a valma prin grădina mea./ și-n curgere miresmele stârniți-i!... / Să vină dar iubitul meu./ să intre în grădina lui/ și din dulceața roadelor să guste!“

Plângerile lui Ieremia încheie fericit volumul. Cele cinci poeme sunt considerate de I.P.S. adevărate bijuterii poetice. Scrise în formă fixă, urmând reguli prozodice riguroase, ele au echivalențe românești pe măsura faimei milenare.

Încheind în mod strălucit traducerea celei mai dificile, mai pretențioase părți a **Vechiului Testament**, adică Poezia sa eternă, aspră și delicată totodată, veșnică aspirație spre Dumnezeu Atotputernic, I.P.S. Bartolomeu Valeriu Anania a mai făcut un pas spre atingerea visului de mare artist și cărturar: Biblia în versiunea sa. În fond, **Cartea Cărților** pentru românii anilor 2000. Pentru suletul și limba lor, slujite exemplar de o personalitate covârșitoare.

Un regizor de film înzestrat se observă imediat după talentul înnăscut prin care reușește sau nu să povestească o *story*; acesta recurge - în moduri specifice - la diverse mijloace narative pentru a comunica mesajele sale cinematografice. Regizorul, ca și romancierul, se folosește de o tehnică similară în **descrierea realului**. Începând de la capodopera sa cinematografică, **Glissando**, Mircea Daneliuc s-a impus ca unul dintre regizorii cei mai importanți chiar prin modalitatea originală de a **privi** realul și a-l descrie într-o **simultaneitate bidimensională** (interioară și exterioară). Această tehnică a unei duble referențialități se transferă și în metoda narativă a romancierului Mircea Daneliuc care ne-a surprins recent pe toți cu cele două apariții de la editura Univers (**Pisica ruptă**, 1997; **Marilena și câteva voluptăți**, 1999). În primul roman, se constată o inserție autobiografică incisivă, cu trimiteri alerte la situații specifice (lumea producerii și promovării filmelor) și cu personaje ale căror nume reale nu sunt ocluate, fiind transformate cam fortuit în actanți posibili. Regizorul se descoperă ușor, fie în **probarea** aleatorie a unor registre stilistice, fie în manevrarea cinematică a cadrului existențial. Șochează implicarea directă în discurs și abordarea **infrarealistă** a conținuturilor narate; **a rupe pisica** înseamnă a accepta lucid o ipostază incongruentă, neomologabilă, ca efect continuu al „sindromului mioritic“ ce trebuie depășit bărbătește prin asumare conștientă. Se notează oricum mâna sigură a prozatorului-artist în unele eșantioane ale **descrierii** coparticipative a lagunei: „Culoarea s-a supt în obiecte, arătându-le cum erau în adevărul lor; acre, vulnerabile și coșcovite. În ziua aceea am înțeles că vopseaua lumii nu e decât sminteală. Priveam zidurile sfărâncioase și zbârcite și numai târziu am băgat de seamă că arătau ca după trecerea unei cisterne cu neutroni; nici o ființă omenească, nici o vietate nu se arăta nicăieri. Era liniște, gri și se auzea undeva suflând *sciocco*. Am întins mâna dar din locul de unde priveam, încă nu reușeam să-l simt. Am ridicat ochii. Soarele era verde palid, nespus de frumos și fără lumină. Valurile aveau factura poroasă a fontei. S-au mai zbatut un timp, apoi s-au lăsat pe fund, dezgolind gingiile purulente ale lagunei. Au rămas căscate în lumina metalică vechile partere venete, porticile îmbătrânite, mâncate de putregai, putoare și melci“. Am spus că e un prozator-artist întrucât pasta densă a acestei descrieri divulgă o conștiință artistică antimimetică regășibilă doar în paginile lui Radu Petrescu.

Dacă, în **Pisica ruptă**, am admirat mai ales această „glissare“ lentă în sine a învelișului material al lucrurilor, în al doilea roman, **Marilena și câteva voluptăți** (poate că titlul **Cele trei Marilene** ar fi fost mai inspirat!), Mircea Daneliuc aspiră la un salt calitativ; ca un

adevărat romancier profesionist, el se hazardează acum temerar în forajul psihologic în conștiința feminină, metamorfozată într-o triplă Marilenă ce ar însuma **feminitatea arhetipală** manifestată în cele trei stadii ale existenței (tinerețe, maturitate, decrepitudine), adică în fiică, mamă și bunică. Perspectiva investigării narative se menține la suprafață, în direcția **experimentală** a prozei comportamentiste, antimimetică, ce se scrie astăzi. Dintre cele trei Marilene, a treia, cea intrată în faza alterării (fizice și psihice) este cea mai autentică, detonând un extraordinar potențial de vitalitate. În descrierea tribulațiilor crepusculare ale acesteia, romancierul Mircea Daneliuc atinge cota maximă a autenticității românești, sondajul psihologic fiind aici adecvat unor gesturi și mișcări „interioare“, firești, provocând în lector acea stare chatartică necesară. În ceea ce privește „conținuturile sufletești“ ale acestor Marilene, cu dezamăgire trebuie să constatăm că lipsește orice metafizică subiacentă, absență gravă ce nu poate fi suplinită în vreun fel. Dar acest gol persistă azi în proza noastră, cu toate eforturile anterioare ale unor interbelici ca G. Ibrăileanu, Anton Holban, Mihail Sadoveanu, Gib Mihăescu sau Camil Petrescu, sau ale unor postbelici ca Nicolae Breban, Marin Preda și Eugen Barbu.

În conexiune strânsă cu mijloacele stilistice ale regizorului, am putea vorbi de un **realism exasperat** prin care se tinde către o captare cât mai frustă a realității, apropiată de viziunea neorealismului italian al unor Fellini, Antonioni Pasolini și Visconti. Limbajul crud, invadat de buruienii argotici, ar reda chiar faza grotescă, parodică, subculturală pe care o traversează societatea românească în acest **postmodernism artificializat**. Mi se pare că pauperitatea interioară a personajelor, exprimată prin vocabule derizorii, de un neonaturalism șocant, adus până la incomunicarea trivială („mișto“, „futai“, „căcat“, „bulane“, „pune-i-o!“, „de comă“, „ai venit să te cufurești, nebunatic?“ etc.), chiar dacă se pliază metodei „autenticiste“ traumatizează gustul cititorului care caută altceva în lectură decât fotografierea vulgarității cotidiene. Totuși, literatura trebuie să transgreseze **rezidualitatea** pestilențială a existenței, indiferent de epocă. La fel, mă întreb dacă putem să introducem agramatismele în discursul românesc, fără să le amendăm, numai pentru că aparțin comunicării orale? Aceasta este o interogație acută asupra căreia ar trebui să medităm cu toții. Dincolo de aceste observații candidă, Mircea Daneliuc se impune ca un romancier redutabil prin cel de-al doilea roman publicat.

gheorghe grigurcu:

„CONȘTIINȚA ESTETICĂ NU POATE FI UN OBIECT DE NEGOT” (I)

Dora Pavel: Stimată doamnă Gheorghe Grigurcu, două probleme păreau de nereșolvat în România literară postdecembristă: recăștigarea cetățeniei române de către Dumitru Țepeneag și un nou domiciliu (în țară) pentru Gheorghe Grigurcu. După îndelungi și inconfortabile apeluri adresate noilor autorități, iată, prima a fost totuși soluționată. Mai credeți în miracolul de a vi se oferi o nouă locuință în spațiul românesc, altul decât cea „zonă” în care ați rămas uitat într-o anacronică deportare?

Gheorghe Grigurcu: Mă bucur pentru domnul Țepeneag că i s-a soluționat problema. A mea pare să rămână nereșolvabilă-n veci precum cuadratura cercului. Există nu doar o măsură în toate, ci și un Destin în toate. Credincios fiind sau străduindu-mă a fi, după bicsnicele mele puteri, cred în miracole, dar în altele decât în acela că mi se va mai acorda cândva o locuință confortabilă, într-un important centru cultural. Mi se pare că aș cere prea mult de la viața mea, care s-a configurat într-un anumit fel, dacă mi-aș mai dori cu gravitate o asemenea locuință. Să vă satisfac însă curiozitatea, „punctual”, cum se spune acum.

D.P: Vă rog să repetați acum în ce împrejurări, când și cui ați cerut să vi se dea o casă mai decentă, demnă de o scriitor român?

Gh.G.: Întâi și-ntâi unei oficialități din Amarul Târg, diriguitor al culturii județene de pe-aici, sub Ceaușescu, care, onctuos, s-a oferit să mă „ajute”. Bineînțeles că totul a rămas o cacialma. Nomenclaturistul în cauză (a fost și secretarul cabinetului de partid al Gorjului), om lipsit de onestitate (îmi datorează de aproape un deceniu o sumă de bani), se laudă azi, cu impudoare, că a ajuns patron, practicând cum ar veni „exploatarea omului de către om”, într-o întreprindere cu 28 de salariați!

După 1989, m-am adresat, firește, Uniunii Scriitorilor. În ziua - unica zi, în care Uniunea noastră a primit, zice-se, vreo 40 de locuințe, - am avut „norocul” de-a mă afla internat la spital. Apoi, pauză. Am înaintat o sumedenie de cereri lui Mircea Dinescu. De ce o sumedenie? mă puteți întreba. Pentru că ele se pierdeau una după alta, neînregistrate, în haosul administrativ ce domnea atunci în birourile Uniunii, conduse de fugosul bard și trebuia să iau mereu treaba de la capăt. Am reluat intervențiile pe lângă Ștefan Bănuțescu și Ștefan Aug. Doinaș. M-am adresat - la sfatul unor confrăți - și domnului Caius Traian Dragomir, care avea un rang de ministru în guvernul Roman, și chiar seniorului Corneliu Coposu, printr-un scurt memoriu la care am primit răspunsul în scris cum că cererea mea a fost transferată primarului țărănist Crețu, care a tăcut ca un înțelept. Intervenții mai recente am făcut pe lângă ministrul Ion Caramitru și primarul de sector bucureștean, Călin Cătălin Chiriță.

D.P: Cine credeți că ar putea și ar trebui să decidă aceasta?

Gh.G.: În primul rând, Uniunea Scriitorilor și Ministerul Culturii. În orice caz, faptul că am fost

„uitat” la Târgu-Jiu, că nimeni nu s-a sinchisit de viața pe care o duc, se înscrie perfect în contextul disprețului pe care îl arată intelectualilor puterea postdecembristă, atât în varianta sa de până în 1996, cât și în cea ulterioară, de care ne-am legat speranțe deșarte.

D.P: Care ar fi centrul cultural în care ați dori să vă stabiliți, dacă vi s-ar da puțința să alegeți?

Gh.G.: București, Iași, Cluj.

D.P: Mi-ați mărturisit, cu prilejul unei anchete radiofonice, că dețineți o bibliotecă atât de vastă, încât ea ar necesita un spațiu de depozitare adecvat și neigrasios. Cât de spațioasă vasați să fie noua dumneavoastră reședință?

Gh.G.: Într-adevăr, posed o bibliotecă mare, singurul bun material pe care l-am agonisit într-o viață de om, începând cu ceea ce adunaseră părinții. Bibliotecă, la ora actuală, nefuncțională, întrucât, îngrămădite într-un spațiu prea strâmt și pe deasupra igrasios (apartament de bloc la parter; menționez că pe locul Amarului Târg a fost cândva o mlaștină), cărțile de care am nevoie nu-mi sunt la îndemână. Sunt necesare adesea ore sau chiar zile pentru a căuta un volum, cu rezultate incerte. Visez (luați termenul în sensul unei utopii) la o locuință încăpătoare și salubră, mai presus de toate pentru bibliotecă și hârtiile mele.

D.P: Ce valori conține biblioteca dumneavoastră? Numiți câteva titluri care vă sunt dragi.

Gh.G.: Istoriiile lui E. Lovinescu și G. Călinescu în ediții princeps, istoriile lui Lanson, Thibaudet, De Sanctis, multă poezie, clasici ai literaturii universale, esești francezi, anglosaxoni, români, destule albume de artă, colecții de reviste vechi. Posed Larousse-ul în șapte volume, în legătură roșie, apărut în primii ani ai secolului al XX-lea, cel pe care îl evocă Sartre în *Les Mots*, afirmând că a fost cartea de căpătâi a copilăriei sale. O mențiune specială aș vrea să fac pentru cărțile cu autograf ce mi-au fost oferite de foarte mulți autori, de la Lucian Blaga până la cei mai tineri contemporani, care nu prădăsc să-mi trimită producțiile lor ce se adună nu o dată în teancuri săptămânale. Una din piesele rare este volumul de debut al lui Alexandru Macedonski, *Prima verba*, din 1872, cu semnătura, așternută cu pană de găscă, a junelui poet.

D.P: Vă considerați, perfect justificat, „doctor în marginalizare”, unul care trăiește „marginea ca o esență”, marginalizarea „ca o ghilotină” sau „la pătrat”, unul care-și visează „marginalizarea ca o capodoperă”, un „reprezentant autorizat al exilului intern. Cât ar pierde „cel ce cârtește împotriva evidentei” (*Jurnalul lui Alceste*), dacă ați fi scos din provincializarea forțată și mutat „la centru”?

Gh.G.: Nu-mi reneg propozițiile pe care, de-a lungul deceniilor, le-am emis pe tema marginalizării mele. Mi-a fost dat a mă „specializa” în marginalizare, așa cum alții își împodobesc viața cu

fastuoase călătorii în marile centre ale lumii, sau cu voluptuos-înfricoșătoare expediții în junglă, sau cu explorarea unor regiuni necunoscute. E vorba, așa cum spuneam, de un Destin. De un Destin, trebuie s-o recunosc cu satisfacție, suficient de unitar în negativitatea sa, adică o cristalizare a vieții de care iată, încep a fi mândru. E prea târziu să se mai poată schimba ceva. Poate că, totuși, Destinul e mai important decât vocația care se poate realiza sau nu, decât truda ce poate sau nu lăsa urme. Destinul, acea forță misterioasă situată deasupra zeilor... Dacă aș fi „chemat”, printr-o amabilitate de ultimă oră, să mă stabilesc la „centru”? S-ar putea, la urma urmei, dar am prezentimentul că n-ar fi decât un final forțat, precum, de pildă, scurta ședere în Europa natală a lui Witold Gombrowicz, după reîntoarcerea sa din Argentina. N-aș mai avea încredere într-un viitor ce nu face corp comun cu trecutul și cu prezentul.

D.P: Dacă ar fi să vă încadrez unei tipologii, ea ar fi a celor aflați în război cu toată lumea, în linia unor Eugen Ionescu, Paul Goma, Dumitru Țepeneag, Alexandru George sau Liviu Ioan Stoiciu. Vă asumați această apartenență?

Gh.G.: Încercând a nu fi malițios, ci doar ob-

tiv, văd că mă încadrați într-o serie de personalități cu rezidență, fără excepție, între București și... Paris. Cu atât mai măgulitor pentru mine să-mi asum o atare „apartenență”. Cineva mi-a comparat odată exilul intern cu cel al domnului Adrian Marino, iar ilustrul teoretician al literaturii s-a enervat, trimițându-mi o epistolă de muștrări, pentru că mi-am permis a spune că Amarul Târg diferă de Cluj pe ici pe colo și anume în punctele esențiale, după cum rarele și scurtele mele călătorii prin România n-ar putea sta în cumpănă cu numeroasele și îndelungatele sejururi în metropolele putrefiate de cultură ale Occidentului, practicate de alții. Consider că „îr răspăr”, care-i cuprinde pe Hasdeu, C. Stere, A. E. Baconski (cel din ultima perioadă), Paul Goma Am impresia că fibra noastră inadaptabilă, recalci-trantă, își are sorginea într-o neașezare istorică, în aproximarea unor „margini” colective. Și cum l-aș putea uita pe craioveanul fără voie, I. D. Sîrbu?

D.P: N-ați fost niciodată în străinătate. Dacă subit, Uniunea Scriitorilor v-ar oferi posibilitatea unei astfel de călătorii, care ar fi locul, țara în care ați dori să mergeți mai întâi și de ce?

Gh.G.: Fie că mă credeți, fie că nu, vă mărturisesc că nu mă mai atrage gândul unui voia peste hotare. În viața omenească, lucrurile își au timpul lor. Nu ar fi cu neputință să fac o asemenea călătorie la vârsta mea deja crepusculară, dar eu n-ar avea decât o rezonanță de păslă, într-un suflă ostenit de sine. Greșit se spune că așteptările prelungi te seacă, te decimează. Efectul e mai rău. El îți dau o nouă identitate, de care iei notă ca de orice fenomen al realității. În urma lor, devii un alt om cu o altă psihologie. Îmi amintesc de o întâmplare pe care mi-a relatat-o cineva în legătură cu Ioi Frunzetti. Criticul de artă, cărturarul rasat car dorea cu ardoare, în anii săi tineri, să vadă capitala Franței, are prilejul de-a ajunge acolo doar către sfârșitul vieții. Dă târcoale Luvrului, însă nu îndrăznește să intre în muzeu. Inhibat, preferă un mi băstrou din apropiere, după care se grăbește să s întoarcă acasă.

D.P: Ați putea menționa o împrejurare pitorească în raport cu exilul intern pe care suportați?

Gh.G.: În mai 1999, am fost invitat la ceremonie, în cadrul căreia Mircea Zăciu, fostul meu profesor de la facultate, a fost distins alături de

domnii Ion Brad și Constantin Cubleşan - neașteptată companie! - cu titlul de cetățean de onoare al Clujului. Decorul era completat de prezența domnilor Funar și Băsescu. Salutându-l, în acea solemnă circumstanță, care-i făcea și mai solemnă figura îndeobște solemnă, pe fostul meu prețuit dascăl, am specificat că gratularea mea vine din partea unei persoane care, timp de o jumătate de veac, n-a reușit să devină nici măcar simplu cetățean al Clujului. S-a produs o oarecare rumoare. Cei care au luat cuvântul ulterior au probat că vorbele mele n-au trecut neluate în seamă...

D.P: Îndelungi perioade puteați fi văzut răsfrățându-vă în rubrici, mai mult sau mai puțin vitriolante, în paginile unor reviste literare, pentru ca, după o vreme, pe neobservate, să dispăreți din raza vizuală a cititorului, reîntrupându-vă însă imediat în paginile altora. Care este istoria acestor „evadări” și „deghizări”?

Gh.G.: Nu consider că aș „migra” excesiv între periodice. O dată ce încep colaborarea la o revistă, mi-o continui, de regulă, multă vreme, chiar zeci de ani („Familia”, „România literară”, „Viața Românească”, „Vatra” etc.). Impresia de instabilitate o creează poate inaugurarea unor rubrici noi, care, mai ales după 1989, trebuie să recunosc că mi-au plăcut mult activitatea, până la experiența limitantă a unor limite psiho-fizice. Rareori am renunțat a colabora la unele periodice. Un exemplu e revista „Steaua”, care, în ciuda așteptărilor (a înfrunțat cândva o avangardă a liberalizării literelor noastre și un reper valoric al lor), a alunecat pe un făgaș postideologic deprimant. Nu mi-am mai putut exercita condeiul între elogiile aduse lui D.R. Popescu și Ion Brad și între maximele de Găgă scos la reformă ale unui Maxim Berghianu. Cu atât mai vârtos cu cât dăreambii adresați ex-șefului de cearșă al Uniunii Scriitorilor erau însoțiți de excomunicarea cea mai dură a celor care îndrăznesc să-l critice. Un caz unic în viața mea l-a constituit revista „Apostrof”, care mi-a anulat într-o bună zi, fără nici o motivație aparentă, rubrica ce o susțineam în coloanele ei. E drept că semne neprietenești precedaseră acest act, textul meu fiind împins mereu spre coada revistei și imprimat cu caractere tot mai mărunte. Nici acum nu realizez exact ce s-a petrecut. Oare abstragerea treptată a publicației din spațiul prezent, aerul ei de prețios sarcofag livresc să fi devenit incompatibile cu semnătura mea? Ori e rezultatul unei „lucrături” oculte pe care conducerea „Apostrofului” n-a avut lealitatea a o transforma într-o explicație cât de cât verosimilă, la care aveam dreptul? Oricum, doamna Marta Petreu, care cândva îmi mulțumea epistolar pentru comentariile ce i le consacram, m-a dezamăgit.

D.P: Nu știu care e motivația suspendării rubricii dumneavoastră din „Apostrof”, dar cred că sunteți puțin nedrept. „Apostroful” nu e un săptămânal, care să-și propună să consemneze faptul literar imediat, dar, tocmai prin *Dosarul* și prin fizionomia sa distinctă, este una dintre revistele cele mai bine cotate astăzi la noi.

Gh.G.: Întrebările mi-au fost puse chiar din redacție, ceea ce mă face să cred că n-au fost oportune pentru profilul revistei.

D.P: Și-ar mai fi o interpretare pe care o dau nu știu dacă este cea reală - gestul unora de a vă anula rubrica. Presupun că unele reviste sunt deranjate de faptul că dumneavoastră sunteți prezent în multe altele, iar ele ar avea orgoliul să semnați numai în paginile lor.

Gh.G.: Să nu presupun că sunt mai apreciat decât în realitate. Faceți o supoziție mult prea obișnuită, dar eu n-aș vrea să mă consider mai apreciat decât în realitate.

mai mare nerăbdare.

Gh.G.: În orice caz, ca o dovadă suplimentară a unei comportări neprietenoase, nici „Apostroful” și nici cărțile interesante scoase sub egida revistei clujene nu-mi mai sosesc. Venitul meu foarte modest îmi reduce posibilitatea abonamentelor (totuși, am destul de multe, la aproape 20 de reviste și ziare). Faptul e cu atât mai supărător cu cât sunt destule periodice care m-ar interesa (bunăoară, constant, „amicalele” *Caiete critice*), care nu sosesc defel în Amarul Târg. Altele vin în cantități infime (două-trei exemplare, câteodată un singur exemplar) și sunt practic intruabile.

D.P: V-ar plăcea să conduceți o revistă literară? Cum s-ar numi ea și cum ați concepe-o?

Gh.G.: Pare o farsă, dar nu e. Am în buzunar decizia de numire în calitate de șef al revistei „Literaturatorul”, calitate pe care am dobândit-o printr-un concurs organizat de Ministerul Culturii, în fața unei comisii simandicoase. Oficial, deci, conduc o revistă din Capitală. În realitate, însă, apariția „Literaturatorului” a fost blocată de două procese interminabile, intentate de către fostul său redactor-șef, Fănuș Neagu, Ministerului Culturii și Guvernului în întregime. Tertipurile avocațiale i-au îngăduit năbădăiosului prozator să ne împiedice a ne desfășura activitatea în cadrul prevăzut de lege (avocatul domniei-sale e celebrul „părinte al Constituției”, uns cu toate alifiile iliesciene și nu numai, Antonie Iorgovan). Nu mai insist pe ceea ce sper că se subînțelege - și anume, lipsa de realism, surprinzătoare și întristătoare, pe care a dovedit-o Ministerul Culturii, personal ministrul din fruntea sa. Autorul *Frumoșilor nebuni ai marilor orașe* a scos câteva numere-pirat ale revistei fondate de Macedonski, în fruntea cărora strălucesc poeme de Adrian Păunescu și, *helas*, Ștefan Aug. Doinaș. Am auzit că domnul Doinaș n-ar fi „știut” de tipărirea în acel loc a versurilor domniei sale (pe care le încredințase, inițial, cu colegialitate academică, domnului E. Simion), dar în acest caz de ce n-a protestat, de ce n-a luat nici o atitudine? O altă revistă care n-a fost să fie cub conducerea mea, am preconizat-o, sub titlul *Imposibila neutralitate*, la Bistrița, în vara și în toamna anului 1999. Aerul îmbietor al burgului medieval îmi dădea iluzia începerii unui nou capitol biografic. Deși preparativele ajunseseră departe - de la alcătuirea redacției și a colegiului redacțional până la strângerea materialului necesar primului număr -, lipsa fondurilor (mai ales în pragul unui an electoral!) a zădărnicit totul. Amărăciunea mi-a fost sporită de imprudența, ca să mă exprim așa, a înaltelor autorități locale care mi-au făcut promisiuni concrete și m-au încurajat neîncetat, determinându-mă a angaja nume-

roși scriitori, din țară și de peste hotare, într-o întreprindere fără sorți de izbândă. Din nou, o lipsă de realism și de răspundere...

D.P: „Contactul neutru cu lumea mă obosește mai mult decât stările conflictuale” (din *Jurnalul lui Alceste*). Afirmatia dumneavoastră poate părea acum aproape un truism. De aceea vă cer doar să vă amintiți când, la ce vârstă și în ce împrejurare vi s-a revelat pentru prima oară acest adevăr?

Gh.G.: În adolescență și în prima tinerețe. Aceste vârste delicate mi-au fost circumscrise de cele mai vitrege condiții pe care le-a cunoscut, sub comunism, societatea românească, condițiile anilor '50. Viața era sărăcăcioasă, cenușie, anostă. Cartela, „raționalizarea” puținelor bunuri materiale, pe de o parte, ideologizarea obligatorie, în varianta sa cea mai virulentă, pe de alta, formau coordonatele pe care trebuia să ne mișcăm. În fundal se contura teribilul spectru al represiunii. Neinformați, rău îmbrăcați, timizi (studenții aceluși timp erau mult mai puțin „emancipați” decât elevii de liceu de azi), n-aveam nici o posibilitate de protest. Prematură noastră suferință se consuma în discuțiile cu voce scăzută pe care le purtam cu prietenii. Singura bucurie spirituală o constituia lectura cărților „interzise”, obținute cu greutate și păstrate în taină, lectură primejdioasă, căci, după cum se știe, pentru deținerea unor asemenea cărți nu puțini intelectuali fuseseră condamnați la ani de temniță. Așteptam cu sete „starea conflictuală”, ca o eliberare care a venit parțial după 1965, când am putut combate deschis unele excese ale „realismului socialist” și unele anomalii ale vieții literare, dar care s-a realizat plenar, abia prin desființarea cenzurii, în 1989. Poate că polemismul susținut ce caracterizează pe unii dintre noi este consecința directă a răstimpului în care spiritul critic era complet înăbușit. O defulare de-o energie explicabilă.

D.P: Povestiți un prim „conflict” al iconoclastului care sunteți din perioada copilăriei, școlarității sau adolescenței.

Gh.G.: În anii mei de școală elementară, petrecuți într-o comună din Gorj, unde tatăl meu funcționa ca inginer agronom, aveam obiceiul de-a pune, în timpul orelor, întrebări „incomode” dascălilor mei și de a face unele observații de „copil precoce”. I-am iritat - lucru de înțeles - pe unii dintre ei. La un moment dat, prevalându-se de câteva absențe pe care le declarau nemotivate (de fapt, fusesem bolnav; aveam în copilărie o sănătate subredă), și-au manifestat intenția de-a mă lăsa... repetent! Au chemat-o pe mama mea în cancelarie și i-au făcut morala obișnuită. Interesant că alternativa, singura pe care o aveam, era să mă declare... premiantul întâi. În cele din urmă, s-au molistivit și între repetenție și premiul întâi m-au blagoslovit cu cel din urmă.

D.P: Ce mai simte acum polemismul care sunteți? A reușit el să schimbe lumea, să o reordoneze sau, încet, încet, lumea îl va schimba pe el?

Gh.G.: Îmi place o cugetare a lui N. Iorga: „Polemismul, când e convins, e un soldat; când e plătit, un călău; când e dilentant, e un pervers”. Singura ipostază onorabilă e, desigur, prima. Dar un soldat nu schimbă lumea, ci apără anumite valori ale ei. Nu-mi pot propune, cum mi-aș putea propune?, să schimb lumea. O schimbă fiecare dintre noi, fie și într-o măsură infimizezimală, dacă e un agent al factorilor binelui, frumosului, adevărului.

Armonie

Eu trec dincolo de noaptea senină
Agătată ca o platoșă în copaci
Tu fugi prin țintirime de lună
Prin purgatorii de maci
Începem să vibrăm când
Fluvii se împreună
Pe o firimitură de gând
Să râdem aprinzând păduri
Când te bucuri
Se opresc planete în loc
Dealurile pe o rână de întorc
Să adoarmă printre astre
Ard pe boltă gândurile noastre
Ne luminează
Sunt sori de amiază

Icoana

arborii se duc în cer
sunt migrațiile
sufletelor noastre

focuri se aprind pe culmi
se aud clopote departe
mina tăiată
a curcubeului

stelele au apărut
vârfuri de lance
liniștea îngenunchează pe cruci

seara e o icoană bizantină

Prins

Litere viscoleau în oglindă
alunecau pe derdelușuri
fluturau năframe și ghindă
trăgeau cu arcul și tușuri

era o hărțuială în ou
gălbenușul inimii din nou
alerga albușul din lucruri
constelații roșii din muguri

și eu prins la mijloc
zidit și răstignit în joc
pe când încercam să trec
cu spulberări de cerc

pojghița fină
a oglinzii din lumină

Impresionist

Ochi târîți în orașe de fum
Ca niște roți ruginite
Însângerați printre turnuri
Ochi bătuți cu trandafiri

Lacrima pătrunsă de sunet
Se crapă cu zgomot

Trâmbițe trec prin sfere săgetând
neauzitul
gura ta din perdele
copiii se împiedică în verbe intran-
zitive

în căderi impersonale de meteoriți
Horbote s-au aciuیت sub lupă
în iarna cu o singură zăpadă
Tremură lăcuste în tulpină

Și noi îmbrățișați așteptăm liniștiți
Muzica se deșiră ca un mosor de
pulbere

Pe fețele noastre înțepenite
În oglinzi îndepărtându-se

Bijutier cosmic

mulg stele fragile
trag sânge dansând
năruit în lentile

primenesc litere în cuvânt
triunghiuri fosile
se aștern peste frunze

se surpă norul
prin transparențe lehuze
trece piciorul
prin cercuri confuze
prin inima mea de păreri
despicând raza
în mii de-nvieri

extrag seva, ai materiei dinți
prin moartea de ieri
trec liturgic părinți

frenetic amarul
scafandru în ploi
mă-nvârtește ararul
de timp mă jupoi

*

Pianul meu combinat
cu flori de Chagall
în scoica amiezii
un strop de ritm rar

Pașii tăi de carbon stilizat
printre turnuri negre
văi ale păunului înjunghiat
Cancelarii
vetuste
ale unui ecou
înțeleptul mut
neinventatului argou

Pianul meu combinat cu flori de
câmp
lacuri somnoroase-n cristale
aurul meteoriților

când norul îți sfâșie umărul
sub bolta cazaniilor, înaltă!

e ce a fost necesar ca Iisus să existe condiționat de Iuda Trădătorul? Oare numai Răul are puterea de a releva Binele? Atunci Răul are primatul?... Mai-Binele este rezultatul înfrângerii Binelui de către... Iuda Trădătorul? Sfântul Toma D'Aquino era de părere că Răul nu este „o ființă sau o natură, ci o oarecare absență a binelui“. Atunci Iuda este o **absență a binelui** care a pus în evidență **Binele Suprem!**

Negativul este „motorul devenirii“, spunea Hegel, deoarece negația nu exclude pozitivul, ci îl reconstituie.

* Nu sunt importanți termenii sau conceptele, ci raporturile, relațiile, bifurcațiile, convergențele, complexitatea ambiguă. Toate laolaltă fac „să se țină“ împreună și să se prezinte ca evenimente sau fenomene.

„A deveni“ înseamnă a cunoaște, a înțelege și „a lega“ tot ce se dezleagă în complexitatea diferențiată - evolutivă sau involutivă, constructivă sau distructivă - a unei gândiri care se înscrie într-un concept ce se precizează întotdeauna... **după.**

* Pe strada Pic-Pus, nu departe de „Place la Nation“ de la Paris, într-o fostă mănăstire, se află două gropi comune cu cei care au fost decapitați în timpul terorii Revoluției Franceze. Între 14 iunie și 28 iulie 1794 au fost aruncați - în cele două gropi comune - 1300 de oameni, după ce au fost ghilotinați în „Place du Tronc“ de lângă „Place de la Nation“, unde se afla „Ghilotina Mică“. „Ghilotina Mare“ era montată în „Place Concorde“ unde a fost executat Ludovic al XVI-lea.

Am vizitat grădina, am văzut crucile, dar biserica era închisă. În apropiere se afla morăntul lui La Fayette, care s-a afirmat în războiul de Independență din America (1780), a fost numit comandantul Gărzii Naționale după căderea Bastiliei (15 iulie 1789), a tras în manifestanții de la „Champ de Mars“ (17 iulie 1791), a fost partizan al monarhiei liberale, simpatizant alungării lui Ludovic al XVI-lea, a cerut abdicarea lui Napoleon și a participat la

bujor nedelcovici

RĂUL MASCAT

Revoluția din 1830.

Toți împreună, ghilotinați și... generali! Și deasupra lor... UITAREA. Cine își mai amintește de o jumătate de milion de morți din timpul insurecției contrarevoluționare din Vendée: 1793-1796? Un milion și jumătate de armeni masacrați de turci în 1914? Sau, în prezent, genocidul din Rwanda, Sudan sau Somalia?

Amnezia face parte din natura umană. Uneori trebuie să uităm, alteori uităm prea repede...

* „De ce este ceva când ar fi putut să nu fie nimic“. Întrebarea corectă ar fi: „Cum, de ce și pentru ce ni se întâmplă «astă» și nu «altceva»“?

Nu trebuie să fim supărați, triști, indignați și revoltați de tot ceea ce se petrece în viața noastră. Fiecare amănunt este purtător de sens. Stoicii acceptau destinul și respingeau necesitatea. Bucuria spinozistă se opunea tristeții resemnate, iar demnitatea lucidă și rațională ne ajută să „sesizăm inefabilul și inexprimabilul“ existențial.

21 mai 1995

* Vineri. Zi benefică și rodnică.

Programul:

- Rescris capitolul IV din romanul **Provocatorul.**

- Aranjat în bibliotecă cărțile cumpărate ieri: Renan, **Histoire des origines du cristianisme**, Maurice Barrès (opere, două

volum), Jean Giono (romane și eseuri) și R. Aron, **Machiavel et les tyrannies modernes.**

- Revăzut notele pentru capitolul V din roman și căutat informații în legătură cu rezistența din Vendée din timpul Revoluției Franceze.

* Răul nu este un „scandal original“ și nici un defect de gândire, ci un obstacol (interdicție, supunere, anulare, opreliște) în libertatea noastră de a ne cuceri ca „subiecți singulari și independenți“.

Obsesia mea pentru explicația Răului începe să mă deranjeze. În epoca modernă nu mai găsim „răul în stare pură“. Răul se manifestă mascat: minciuna, ipocrizia, infatuarea, perversiunea (mentală și sufletească), lingușirea, „omul în travesti“, insolenta... Într-un cuvânt: **simulacrul** personalizat sau generalizat.

Când o să încerc să-l zăresc pe Satana printre noi (Sătănel, cum zicea Cioran) va trebui să fiu atent la „cei blajini și cu zâmbetul pe buze“.

* **Terorism intelectual.**

Supus zilnic la presiunea „manipulatorilor de conștiință“ care vor să ne culpabilizeze constant (cum se născocesc un adversar sau să ne demonstreze pericolele care ne așteaptă în viitor provocând o stare de alertă permanentă. În același timp... ei își continuă afacerile și își slujesc liberi interesele în „aparența lor dezinteresată“.

migrația cuvintelor

PROBLEMA ANGLICISMELOR ÎN DICȚIONARELE ROMÂNEȘTI(T)

de MARIANA PLOAE-HANGANU

Încercând să definim ce este un anglicism, trebuie să precizăm de la început că această definiție cuprinde simultan diverse fenomene procesuale. Definiția are în vedere pe de o parte, la un nivel static, un vocabular parțial de termeni specifici limbii române, și, pe de altă parte, abordând o perspectivă dinamică, vizează totodată fenomene și procese de integrare și asimilare ale unor elemente ce aparțin unei limbi diferite și străine, la un sistem lingvistic dat.

Un anglicism este un termen sau o expresie lingvistică de origine anglo-americană care este considerată proprie acestei limbi și folosită ca atare într-un sistem lingvistic recunoscut de toți vorbitorii ca fiind, în cazul de față, românesc; acest termen sau expresie poate avea forma, în totalitate sau parțial, românizată. Există, prin urmare, posibilitatea unei reconstrucții formale

a unui anglicism, dar, în același timp trebuie avute în vedere și nenumăratele posibilități de reconstrucție semantico-conceptuală pentru fiecare caz în parte de astfel de decalcuri lingvistice. Pentru o delimitare a conceptului de anglicism trebuie să mai precizăm că sub această denumire sunt înglobate toate formele ocurente, fie că sunt demarcate ortografic prin ghilimele sau prin alte caractere de scriere, fie că sunt termeni în totalitate asimilați, deci românizați.

O analiză sau o simplă înregistrare a acestor termeni impune de urgență discutarea unor probleme ca: datarea, transcrierea fonetică, precizări de ordin semantic și gramatical, situația anglicismelor respective în contextul cultural și lingvistic românesc. Datarea exactă a „primei intrări“ în limbă a unui cuvânt străin este o problemă destul de anevoioasă pentru un

lexicograf, dat fiind faptul că nu există un corpus de texte și o documentație fiabilă care să poată fi consultată. În aceste condiții este posibil să se fixeze o datare aproximativă prin intermediul lucrărilor lexicografice care au luat în discuție problema anglicismelor în română (vezi Georgeta Ciobanu, **Anglicisme în limba română**, Timișoara, 1996; Mioara Avram, **Anglicismele în limba română actuală**, București, 1997 printre cele mai importante). În legătură cu pronunțarea și mai ales scrierea anglicismelor problemele devin și mai complicate. Cea mai mare parte a acelor care folosesc anglicisme pornesc de la ideea că cititorul, sau utilizatorul în general, este suficient de școlarizat ca să cunoască limba engleză. Dar până unde poate presupune lexicograful că merg cunoștințele utilizatorilor, cât de aprofundate sunt acestea și câtă deosebire fac aceștia între aspectul scris și cel oral al anglicismelor intrate deja în limba noastră? Lipsa contactelor directe româno-engleze în spațiul lingvistic românesc problematizează și mai mult cele afirmate mai sus.

Cărțile de istorie lămuresc măcar un fapt de istorie: că războaiele schimbă soarta unor țări. România și-a jucat cu inteligență soarta în Războiul pentru independență, știm acum. Dar mai știm că acolo, în alchimia politică a aceluși război, n-am obținut decât independența față de turci. Am devenit dependenți de puterile europene (Anglia, Franța), care, la Congresul de la Berlin, ne-au impus condiții politice socotite de clasa noastră politică ca și inacceptabile. Cea mai greu de digerat pentru noi a fost aceea prin care am fost obligați să ne asumăm împănmântarea evreilor, ceea ce însemna, în termeni mai moderni, acordarea dreptului de cetățenie deplină unei populații care, în marea ei majoritate, nu avea vechime biologică în tradiția noastră demografică, nici „împănmântare“ în tradițiile noastre economice. Ne-a prins primul Război Mondial cu problema de la Berlin nerezolvată. Presa conservatoare, Eminescu, în primul rând, crease un curent de opinie antievreiesc. Liberalii, care au condus țara în cea mai mare parte a acestui răstimp, au jucat duplicitar și au creat, în politica față de puterile europene, imaginea unei României cu două fețe: una semnă, alta facem.

Am avut norocul să fim din nou de partea învingătorilor (după ce țara a fost ocupată de cei care aveau să fie învinșii) și am realizat Marea Unire. Se știe că Ionel Brătianu s-a bătut la Versailles împotriva condițiilor politice cerute de Anglia și de Franța, aceleași: drepturi depline pentru evrei. Unirea cu Transilvania avea să fie acceptată numai sub angajamentul îndeplinirii acestei condiții. Is-a propus să accepte drept garanții de bună credință înființarea lojelor masonice ale Transilvaniei românești. S-a retras de la negocieri ca să nu semneze *manu propria* ce avea să semneze reprezentantul român care urma să accepte acele condiții. În 1923, Constituția României este schimbată și legalizează drepturi depline pentru evrei.

Ce urmează? Curentul de opinie creat de Eminescu și de conservatori devine curent politic. Apar programe și organizații politice cu orientare antievreiască și, în fond, antiliberală, căci, se știe, liberalismul este expresia intereselor economice ale burgheziei (comercianți și industriași), iar baza acestor interese stă pe credit, care este o creație a genului istoric evreiesc. România interbelică devine tot mai mult antiliberală în concepțiile sale economice. Iluzia contingentelor politice face să credem că Europa însăși evoluează în aceeași direcție, prin bolșevism, fascism și nazism. Nu observa nimeni că centrul liberal al lumii se mutase în Statele Unite ale Americii și că Europa mișcărilor antiliberales urma să intre în coliziune cu interesele americane. Nici măcar Regele.

Jucăm în războiul care urmează pe două fronturi, succesiv, un joc strict politic (pentru refacerea integrității teritoriale) fără să avem conștiința naturii economice a războiului în care ne aflăm. De atunci, rămânem fără răspuns, fără consens, în interiorul unei singure întrebări: în ce afacere ne aflăm? Retardarea noastră istorică crește când, sub ocupație comunistă, continuăm să credem că ne aflăm într-o afacere strict politică. Diversiunea propagandei comuniste dorea să gândim așa. În fapt, liderii de la Kremlin știau că războiul în care se află se va încheia prin victorie ori prin capitulare numai și numai în funcție de evoluțiile de pe frontul economic. Gorbaciov a încercat o super-

ROMÂNIA ÎN PATRU RĂZBOAIE

de IOAN BUDUCA

diversiune (să aducă creditele Occidentului în Imperiul Sovietic), dar a urmat autodezintegrarea și capitularea. N-a mai rămas decât puterea militară a fostului imperiu.

România a scăpat din pușcăria imperială a comunismului, dar nu realizează că a pierdut și al doilea Război Mondial și Războiul Rece și, mai ales, nu reușește să-și dea seama că ambele au fost războaie economice în care s-a jucat soarta liberalismului. A învins liberalismul, iar noi ne aflăm într-o poziție mai mult decât ingrată, când căutăm în urmă și vedem că și puținile minți proliberale pe care le-am avut erau de școală marxistă, de fapt, Zeletin, de pildă. De două ori învingători (dar nerealizând că adevăratul învingător fusese liberalismul economic) și de două ori învinși și iarăși nerealizând că liberalismul a învins, de fapt, ne aflăm, după mai bine de o sută de ani, în punctul din care am plecat: nu avem mentalități liberale, avem doar resentimente politice și o memorie istorică nefiind în stare să pornească motorul economic al lumii în care am ajuns fără știrea noastră.

Ce avem de făcut? Școală, școală și iarăși școală. Rescrierea istoriei din perspectivă liberală (căci așa s-a și întâmplat) și refacerea mentalităților în perspectivă liberală (căci așa se va scrie istoria și de aici înainte). Ce înseamnă, însă, mentalități liberale? Înseamnă responsabilitate individuală. Contract. Respectarea legilor contractuale. Creativitate economică individuală și asumarea riscului individual. Avem și noi individualism economic de acest tip? Nu avem. Individualismul nostru a rămas de tip conservator, agrarian. De tip patrimonial. Facem avere. Dar nu investim. Adunăm bani. Dar nu știm să-i plasăm în afaceri. Păcălim legile. Parazităm statul. Ne furăm căciula.

Cu siguranță, a vorbi astfel despre noi, românii, e tot una cu a-i reproșa mărului că nu e păr. Cine nu a internalizat mentalitatea liberală nu înțelege reproșul de a nu fi internalizat-o. Ce-ar fi înțeles Maiorescu, de pildă, din reproșul că nu gândește în chip structuralist? Doar un experiment de gândire ne poate debloca intuiția. Iată unul. Continuăm să credem că avem o literatură importantă. Dacă e adevărat, să ne întrebăm de ce nu am avut și de ce nu avem scenariștii pe care îi are filmul american, ori măcar pe cei care fac story-ul telenovelelor latino-americane. Nu există cerere de scenariști. Nu avem industrie cinematografică. Dar ce i-ar fi oprit pe scenariștii români să-și ofere producțiile, în ultimii zece ani, pe piața străină? Nu au impresari care să-i plaseze acolo. Toate acestea, impresari, industrie de filme, bancă de scenarii, sunt elementele unei paradigme liberale într-un anume domeniu, cinematografia. Nu le avem. Și nu le avem pentru că nu am internalizat paradigma cu pricina. Rămânem blocați în mentalitățile literare de dinainte de lumea filmului. Și nici nu ne trece prin cap să pro-

ducem scenarii.

Dar ne plângem că nu avem școală românească de film și o facem ca și cum doar lipsa banilor ar fi de vină. E clar că e de vină, în primul rând, faptul că nu am internalizat niciodată mentalitatea și interesele care se exprimă așa, prin filme.

La fel, în toate. În filosofie, dar și în industrie. Au trecut zece ani postcomuniști și nici măcar jocuri electronice pentru copii nu am fost în stare să producem. Suntem într-o altă istorie mentală.

Alt experiment de gândire. Continuăm să inflamăm crize intelectuale de tip naționalist ori de câte ori ni se pare că mitul eminescian este amenințat. Eminescu este și trebuie să rămână intangibil! Să nu cumva să apară cineva care îndrăzni să ne spună că acest mit a devenit anasonic!

Dar acesta e adevărul: mitul Eminescu nu ne mai poate reprezenta. Și asta din simplul motiv că Eminescu rămâne reprezentativ doar în chip de document, ilustrație exemplară a unui curent istoric antiliberal și a unei crize românești de non-adaptare la mentalitățile de tip liberal. Se știe prea bine, dar nu se pune în dezbateră publică - că antisemitismul lui Eminescu nu era doar de sorginte economică (un fel de „prin noi înșine“ *avant-la-lettre*), ci era unul explicit politic: să nu dăm evreilor drepturi prin care ar putea acapara și putere politică.

Ce fel de mit național poate fi Eminescu, azi, când liberalismul s-a vădit a fi cheia modernizării și a bunăstării și este pe cale de a globaliza? Ce s-ar fi întâmplat, oare, dacă Goethe ar fi fost și un gânditor politic antisemit? L-ar mai fi arborat germanii ca simbol național?

Să nu fim naivi! Dacă ne imaginăm că numai geniul poetic eminescian putea fi arborat ca mit exemplar al naționalismului românesc, ne înșelăm și ne furăm propria căciulă. Eminescu este selectat în chip mitologizant de opinia publică românească și pentru antisemitismul scrierilor sale politice care - câtă vreme mitul are în continuare parte numai de tribunele cultului, fără drept de critică - au a fi considerate ca linii neoficială, ocultă, a adevăratelor noastre convingeri politice de nemărturisit. Și chiar așa se și întâmplă: opinia românească (nu e vorba de elite, firește) agreează antisemitismul eminescian și continuă să îl considere aprobat, în secret, și de elite și de liderii politici, din moment că nimeni nu spune niciodată: „M-am săturat de Eminescu - antisemitul!“

Circulă, în mediile subculturale, legenda că Eminescu a fost îmbolnăvit (așadar, asasinat) prin manevre oculte ale liberalilor, ori poate chiar ale lui Maiorescu, la comanda finanțat evreiești!! Iată ce fel de culise populare poate avea - și are - un zeu antisemit.

(urmărire din pagina 9)

*

(Am crezut la început că se cunoșteau de mult, că se iubiseră cândva, într-o tinerețe îndepărtată, altfel de unde atâta interes pentru ea? Ce aveau atâtea să discute? Se crease între ei o intimitate aproape penibilă, noroc că nimeni în afară de mine nu avea timp să-i observe, ocupați cum erau cu masa, cu băutura. Îmi spuneam la un moment dat că vrea doar să fie curtenitor cu ea, să nu se simtă stânjenită de urmele anilor de pe fața ei, în timp ce el arăta ca un prinț. Cine știe de cât timp nu se văzuseră. Dar ea, ea cum se putea lăsa înșelată de condescendența lui, cum de credea, amărîta, că el ar putea fi sincer interesat de o femeie de vârsta ei, insipidă, cu o față inexpresivă și un trup îngrășat peste limitele decentei și în plus, cu o funcție atât de detestată.)

*

Te doare? Întreabă Emil desprinzându-i ușor mâna de pe volan și păstrând-o în palma lui. Femeia răspunde. Încetinește doar puțin viteza și întoarce capul spre el. *A fost plăcut, nu-i așa? Ai văzut oameni drăguți...* Femeia își retrage mâna fără să răspundă. Mașina intră în marele oraș. Trece pe lângă oameni întârziati pe străzi pustii și întunecate. Puiu și Alex coboară pe rând, fiecare în dreptul casei lui, cu cvintele și urările de despărțire necesare. Când mașina pornește din nou, el își pune iar mâna pe umărul ei. Apoi, încet, cu aceeași mișcare, își strecoară palma sub pletele ei, apoi o coboară încet pe spate, pe sub bluză, câțiva centimetri numai, doar cât să simtă pielea firbinte. În fața casei lui, se apleacă spre ea și o sărută ușor, abia atingându-i buzele.

La 200 de kilometri de București, la biroul său, Geta scrie. După un timp așază stiloul jos și începe să plângă.

(Plângi, Geta! Emil s-a jucat o clipă cu tine. Golgiul lui voia să te vadă, cu funcția ta cu tot, topită în fața farmecului lui de care e atât de conștient. Nici acum nu știi, vă cunoșteți dinainte? La urma urmei, n-are nici o importanță. Și se îmbujorau obrazii și vocea îți se schimba, ca la o fetiță alintată, când îi vorbeai. Plângi, Geta! Și rupe, naibii, foile alea. Am vrut să fac din tine un om deosebit care se chinuie să se lămurească pe sine prin scris. Și-am așezat coroana scrisului pe frunte, înobilându-te cu suferință și durere. Nu meritai, tovarășă Geta!

Ai părăsit problemele artei și ale culturii atât de dezbatute în crama dintre vii și te-ai dus acasă. Ai găsit lume multă. Nu, nu plecaseră invitații. Cum să plece când acolo era atâta mâncare și atâta băutură? Ați petrecut până după miezul nopții, ați dansat după muzica de pe casetele băiatului, cum ați văzut că se bălăieșia la televizor, v-ați bucurat, vai, ce fericiți ați fost cu toții!

După care ai adormit liniștită, deși bărbatul te-a mai bombănit un timp că ai venit așa de târziu acasă și că ce o să zică lumea. A doua zi... Treaba ta ce ai făcut a doua zi. Nu mă mai interesează soarta ta. Nici ca personaj nu ești interesantă. Mi-e de ajuns să-mi amintesc cum te răsfătai, topită de bucurie, că Emil te-a chemat să stai lângă el și că vorbea mai încet cu tine, neglijându-i pe ceilalți. Și tu, după ce ai plecat, ai rămas acolo, poetul urbei, a recitat niște versuri, foarte ușite de altfel, iată că spui tare, bătând din palme, ca un copil alintat care tocmai a primit o jucărie: *Domnul profesor îmi spune că am ochii verzi. Ochii*

mei, domnule Emil, au culoarea sufletului. Ca să vezi! Prefăcându-se intrigat, ca să salveze probabil penibilul situației, Emil: *De ce mă denunțați, doamnă?* Și din nou gălăgie și zgomot de pahare, de cuțite, de furculițe. Puiu începe să cânte iar acel: *Murguleț, murguleț, murguț al meu*, dar Emil are acum alte griji: *Doamnă președintă, mă serviți cu o porție de friptură?* Ai fi putut să-l servești fără comentarii, dar tu nu! Mândră, să te audă toți, acoperind vocea lui Puiu: *Nu doamna președintă vă servește, ci femeia!* Superb! Ce acțiune de partid reușită nu-i așa?

Puiu. Alt cântec: *Toată lumea-mi zice mie că nu-s om de omenie.* În pauza dinaintea versului următor, Alex se trezește ca din somn: *Ei, și ce dacă?* Toată lumea începe să râdă. Se aduc cafelele, se mai aduce vin. Puiu continuă să cânte. Alex, cel mai lucid dintre toți, la adăpostul paharelor fără șir băute, se ridică în picioare și impunător, într-un gest larg, cu brațul pe deasupra mesei, rostește: *Priviți, domnilor, spectacolul degradării umane!* Și tu, Geta, în loc să te înfiori, să-ți tremure inima și mintea, tu începi să fredonezi fericită o melodie, nu din acelea ale lui Puiu, nu, tu cânti din astea din folclorul contemporan, sigur, tot cu bădiță, tot cu mândruț, dar ce diferență! Alex nu profesorul cel mare nu se uită fix în ochii mei. Se pare că e singurul care înțelege. Și-mi zâmbește de dincolo de masă: *Patience, iubito, patience!* Așa e, să avem răbdare. *Vino să stai lângă mine!* Emil nici nu observă că plec de lângă el. Alex: *Am șaptezeci de ani. Uită-te la mine că pot să beau oricât fără să mă îmbăt. Să nu crezi că sunt incoerent. E din cauza lucidității. Lasă-l pe Emil. Nu te mai uita la el. Nu mai asculta ce-i spune aleia, fleacuri. Tu-ți dai seama că peste un an-doi s-ar putea ca eu să nu mai fiu? Am o casă imensă, o bibliotecă imensă, ce să fac cu ele? Cui să le las? Știi că nu am pe nimeni?*

Ceilalți cer tocmai atunci un toast. Scandeață numele lui Alex. El nu se lasă rugat. Se ridică în picioare, dominându-i cu privirea pe toți. Vocea lui are rezonanțe de furtună. Mă tem să nu-i arate pe fiecare cu degetul, condamnându-i la pieire prin cuvântul lui de foc. Nu, nici o grijă! Laude la adresa orașului, laude pentru oamenii lui minunați adunați acolo, oameni de care depinde în bună măsură viața spirituală, nouă, înfloritoare a orașului... Apoi, deodată, derutat de tăcerea care se lăsase, se oprește mirat: *Ce, mă? Vă place ce spun eu aici, nu-i așa?* Aplauze. Nici măcar nu simțeau ironia din glasul lui.

După un timp, Horia - un poet acolo și el - se așază lângă mine. Acum e rândul lui Emil să vorbească. Horia: *Uite-l, mă, ce frumos e! Dacă eram femeie, eram pierdut.* Cum pierdut ești și tu, Geta! Că el se juca cu tine, înțeleg. Dar cum să cutezi tu să ridici ochii spre el? Nu știai că ochelarii, cu o ramă nepotrivită, anulează farmecul ochilor tăi verzi - de culoarea sufletului tău radios, mă rog! Nu știai că fusta dreaptă îți scoate mult prea vizibil în evidență burta? Nu știai că plesnise sub braț cusătura taiorului rămas de mult timp prea strâmt?

Și a urmat plecarea. Despărțirea. Dăm mâna unii cu alții, alte cuvinte frumoase, alte mulțumiri reciproce. Și deodată, Emil observă că tocmai tu nu erai acolo. Când dispărușei de lângă el? Și unde? Era consternat. Te căuta cu privirea peste tot. Se duce chiar până în hol să vadă dacă nu te-ai dus în salonul cu nunta să saluți pe cine știe cine. Afară se lăsa însurarea. Tu nicăieri! Mă urc la volan, Alex se așază în spate. Emil nu și nu, că nu se cuvine să plecăm așa, trebuie să apară tu de undeva, să mă așteptăm. Și așteptăm până când apară în ușa magazinului de peste drum, cu două perechi de pantofi noi în mână, fără ambalaj. De unde să avem ambalaj, o fi spus vânzătoarea care nu prea era în temă cu responsabilitatea culturii județene ce apăsa pe umerii tăi, n-ai mai stat să-i explici, văzușei prin geamul magazinului că noi eram gata de plecare și atunci ai ieșit grăbită, cu pantofii în brațe, traversând

strada și apropiindu-te găfâind de noi, de Emil, de fapt. Începi să te scuzi adăugând repede o formulă din acelea protocolare cu care ești atât de obișnuită. Un pantof îți cade din mână și chipul tău oficial se duce naibii. Emil se apleacă și ia pantoful, tu te grăbești jenată să i-l iei din mână și îți reiei micul discurs de președintă a culturii și educației socialiste din județ. Ceva în genul: *Vă mai așteptăm și dorim ca pe viitor...* Emil însă te întrerupe: *la să văd și eu ce v-ați cumpărat?* Și tu, rușinată, ascunzi ceilalți pantofi, ferindu-te într-o parte, dar el, nu și nu: *Vorbesc serios, sunt interesat să văd ce gusturi aveți.* Cedezi, îi dai și un pantof din cealaltă pereche și Emil începe să examineze atent pielea, talpa, tocul, mi-era deja milă de imaginea ta în zilele când vei umbla prin județ încălțată cu pantofii aceia, dar răbdarea mea ajunsese la limită și spun: *Puiu, eu nu mai suport!* Și Puiu: *Hai, Emil, să mergem, că e târziu!* Toți ceilalți participanți la masa festivă asistau jenați la scenă, probabil deja sătui de vizita noastră și dornici să ajungă și ei acasă, la nevestele lor. Iar tu te mai lași o dată prinsă în jocul lui: *Să știți că la noi găsiți lucruri de calitate, avem și o fabrică de confecții, dacă doriți ceva, dați un telefon și rezolvăm noi.* De pe bancheta din spate, Alex, din nou: *Patience, iubito, patience!* Dar cuvintele franțuzești și vocativul tandru nu mai au darul de a mă calma și exclam exasperată: *Dumnezeule, ce l-or fi interesat atâtea pantofii aceia?*

Pe drum apăsam pe accelerație, fără să-mi dau seama că depășeam cu mult cei optzeci de kilometri permiși. Puiu: *Nu depăși totuși suta!* Emil: *A, nu o cunoașteți. E ca o leoaică. Aveți încredere, eu știu ce bine poate să conducă. Parcă nici nu s-a tăiat la mână. Altădată, fii și tu mai atentă, învață să folosești paharele fără să le spargi.*

Puiu simte că sunt gata să izbucnesc în o mie de reproșuri și tocmai de aceea începe să cânte. Alex, atât cât se pricepe și el, îl însoțește cu frânturi de versuri pe care și te amintește cu intermitență. La lumina verde a aparatelor de la bord, totul pare ireal. Copacii înfloriți ivesc cu alb marginea drumului.

Așadar, Geta, ți-am dat șansa să te reabilitezi în ochii mei prin scrisul acela în noapte. Și-am împrumutat, în ficțiunea mea, cuvinte, gesturi, lacrimi. Degeaba! De curând, Emil mi-a spus că l-ai căutat la telefon de mai multe ori. N-ai rezistat, n-ai știut să rabzi în singurătatea ta, de acolo, din dulcele tău târgușor, din biroul cu praful așternut pe masa de consiliu, cu scaunele scârțâind din toate încheieturile. Ce voiai, tovarășă președintă? Probleme de serviciu, mi-a spus Emil, mândru de reușita noului său experiment sentimental. Că m-am convins abia acum că el nu poate trăi fără asemenea izbânzi mărunte ca să-și verifice mereu puterea de seducție, să se simtă căutat, admirat, important. Îmi închipui cum te alintai la telefon, inventând pretexte culturale ca să poți veni la București, să-l poți căuta... Și te văd acolo în biroul tău, încălțată cu pantofii cumpărați atunci și scriu, scriu aceste rânduri - **eu, eu scriu** - târziu după miezul nopții, la lumina lămpii de pe birou, *Murgule, murguțul meu* - cânta Puiu - *de ce tremuri așa greu, or ți-e greu trupșorul meu? Nu mi-e greu, nu mi-e greu trupșorul tău, ci e rău năravul tău: pe la câte cârciumi treci, pe la toate te oprești, tu petreci cu mândrele și eu rod zăbalele, stăpâne, stăpân al meu...*

Îmi iau înapoi, tovarășă Geta, cuvintele pe care ți le-am dăruit la începutul acestei povestiri și te las agățată de firul telefonului... Vorbește, vorbește înainte cu Emil!

La lumina lămpii de pe birou scriu: *O mașină alerga în noapte cu o sută de kilometri la oră. La lumina farurilor salcâmiei înfloreau somnoroși, murgule, murguț al meu!* Și așa mai departe...

„GENERALUL“ TRUPEI DISPĂRUTE

de MARIA LAIU

La vremea când apare acest număr al revistei noastre, se prea poate ca tot circulat în jurul Teatrului „Nottara“ și al numelui lui Vlad Rădescu să fie de domeniul trecutului, iar acesta din urmă să-și vadă - împreună cu Stelian Nistor -, numai de procesul intentat lor pentru luare de mită. Însă la ora când scriu articolul, „cazul Rădescu“ are încă amploare. Mai mult, ceea ce se întâmplă la Teatrul „Nottara“ a depășit nivelul bâlcuului de rând, frizând de-acum absurdul.

Vlad Rădescu vine la serviciu cu promptitudinea celui mai conștiincios conducător de instituție (ce-i drept, mai înjură printre dinți pe vreun actor); trimite fax-uri presei cu programarea spectacolelor (deși știe bine că nu vor avea loc); declară sus și tare că va lua toate „măsurile corespunzătoare“ împotriva „grupului recalcitrant“. Din când în când mai cheamă poliția, chipurile, spre a-l apăra de furia subalternilor, plângându-se - vai! - că o actriță (e vorba de Clara Vodă), a aruncat cu „lanțul“ în el, uitând să specifice că respectivul obiect era din... catifea, iar vajnica agresoare are cam 165 cm înălțime și cel mult 50kg. greutate. Mai apare la câte-un post de televiziune, spunând că a ajuns director în urma unui concurs, iarăși uitând să menționeze că, de fapt, a fost singurul candidat și că, probabil, luptându-se el cu morile de vânt a ieșit cel mai bun. Chiar și așa și tot se pune întrebarea: Să fi fost *uns* VLAD

RĂDESCU *general manager* la „Nottara“ pe viață și nimeni să nu știe?!

Până una-alta - o fi, n-o fi director - Vlad Rădescu a rămas fără trupă, de vreme ce mai mult de 70 de angajați (din corpul artistic, tehnic și administrativ) refuză să-i acorde și cea mai mică brumă de încredere. Ei își continuă protestul cu tenacitate, dar și cu infinită discreție. În loc să adune adeziuni de la prieteni, să redacteze apeluri disperate pe care să le trimită mai apoi ziarelor - după modelul „bravului lor conducător“ -, se strâng seară de seară în sala de spectacol (ca în cea de-a doua lor casă), își comunică noutățile (care sunt de cele mai multe ori dezolante), fac haz de necaz, se caută fiecare pe sine și constată cu mirare că se regăsește în ceilalți. Au devenit cu adevărat o echipă. Păcat, numai, că într-un asemenea context.

Totuși, sufletele acestor oameni, prea sensibili pentru astfel de vremuri, prea vulnerabili, sunt frânte; pe chipurile lor se citește oboseală, tristețe și spaimă. Spaimă de ceea ce le-ar putea aduce ziua de mâine, spaimă ca nu cumva să devină ridicoli, spaimă că vor rosti cuvinte, care, mai târziu, ar putea fi răstălmăcite de către unii dintre acei jurnaliști ce mușcă din fiece scandal cu nesaț (cum s-a și întâmplat, de altfel, când, în urma unei conferințe de presă, organizată de către actori, Gabriela Hurezeanu - probabil, în pană de inspi-

rație! - l-a pus pe Vlad Rădescu să comenteze fragmente - din spusele artiștilor, scoase cu totul din context. Un astfel de „ghiveci“, în cea mai mare parte parte, defăimător, a apărut în „Național“. Se mai citește pe chipurile protestatarilor și spaima că dragul lor public i-ar putea înțelege greșit, condamnându-i pentru faptul că au părăsit scena spre a îngroșa rândurile nemulțumiților, spaima că vor claca într-un război prea mare pentru puterile lor. Demnitatea le-a fost terfelită și nimeni nu pare a lua cu adevărat vreo măsură, măcar cât de cât logică. Dimpotrivă, au fost făcuți „o mână de panglicari“ chiar de către unul la care artiștii s-au dus, în definitiv, spre a-și căuta dreptate.

Cui se datorează asemenea penibile întâmplări? Mai mult decât lui Vlad Rădescu și încăpățânării sale bolnave, sistemului, care îl protejează pe el ca director, ignorându-i pe ceilalți, bieți angajați ai unei instituții de stat.

De zile întregi, la „Nottara“, nu se mai joacă nimic. Ce se întâmplă, în acest timp, încasările fulminante constituind, după rapoartele făcute cu atâta pompă, marele merit al actualului/fost director?! Se spune că Teatrul „Nottara“ obține cele mai mari câștiguri din vânzarea biletelor? Se uită că le-a avut întotdeauna. Și ar mai fi de pus o ultimă întrebare: Dacă tot e trupa atât de „subțire, mediocră, neprofesionistă“ - cum iarăși susține *managerul* ei -, cum se face, atunci, că spectatorii sunt gata să cumpere unele dintre cele mai scumpe bilete de teatru din București (care costă uneori, 60 000 - 70 000 de lei)?

cinema

criticii sale. Așa că eu cu drag aș vrea să-ți scriu, cititorule, dar cum golul este perfect rotunjit și de absența oricărei producții autohtone pe firmament, subiectul care nu se dezbate poate fi numai dezamăgirea.

Filmul nu se explică doar ca un conglomerat de alte arte, ca un hot de pictură literatură, muzică sau teatru. El înflorește într-un moment de maturitate al umanității ca expresie sublimă a unei realități complexe: cea a relațiilor dintre oameni. Arta spectacolului este spectacolul lumii cu muzicalitatea, pastelul și verbul ce o definesc. Și atunci cum să mai condamni absența de la apel a regizorilor români, copleșiți deja de arta românismului? Romanul s-a născut poet, dar a uitat să mai compună versuri. Elanul său liric s-a abătut, așadar, cu efect devastator asupra realității însăși pe care să fărâmițat-o într-un pluralism cu adevărat democratic de ipostaze mincinoase. Într-un asemenea dizarmonie, gălăgie și necredință bagheta magică a creatorului se transformă într-un ciomag noduros cu care ar trebui să altoiască întâi lumea, ca ea să încapă din nou în cadrul cinematografic.

HORIA, CLOȘCA ȘI STRIPTEASE-UL PE ROATĂ

de ILINCA GRĂDINARU

Nici nu a trecut bine timpul când apelativul „porcule“ conferea persoanei vizate ceva din savoarea unui Crăciun Barbar și proaspăt în memorie sau „cinematograful“ palpita, în inimile cinefililor, împodobit de fastul *oscarizator* al vitregilor noștri frați de peste ocean. Evenimentele s-au grăbit însă să se consume și, spre deziluzia fiecăruia, atât Crăciunul cât și Oscarul au defilat în parte prin ținuturi abstracte și străine de românism. Nici piciorul de plai, nici gura de rai nu au fost, ca de obicei, acel picior care străbate sau acea gură care mestecă momentul de excepție. Dar, să trăiască oaia noastră și să moară capra vecinului, căci românul s-a decis să nu mai facă nimic până ce capitalismul sălbatic nu va suferi un colaps fatal ca atunci... să le arătăm noi câte,

parale facem! Între timp, papagalul critic stă pe bară, cârcotaș pe munca altora și băgător de seamă în țara lui, gata să apeleze la povestea mielului sacrificat de Paști pentru a-și reclama măcar dreptul la compătimiterea posterității. Iar această istorie vorbește de neatenția momentană a oamenilor care-și tot ciocnesc ouăle și capetele pentru a scoate la iveală învierea unui mit.

În aceste zile dedicate meditației și reculegerii religioase, investitorii iau inițiativa unui program de tip estival. Micul ecran propune E.T., filmul pentru copii al lui Steven Spielberg, iar cinematografele prezintă, ca premiere, pelicule cu șoricei animați sau păpuși, gata să asigure toate premisele unei stări transcendente. Este momentul trist al observatorului critic deposedat de obiectul

Premiile revistei „Convorbiri literare“:

CORNELIU ANTONIU (pentru Revista „Antares“)
VASILE GĂRNET (pentru Revista „Contrafort“)
MARIA ANA TUPAN (pentru anglistică)
BENOCET VITSE (pentru românofonie)
CĂTĂLIN MIHULEAC (pentru proză)
GABRIEL CHIFU (pentru poezie)
ADRIAN ALUI GHEORGHE (pentru poezie)
ELVIRA SOROHAN (pentru critică)
DAN CRISTEA (pentru eseu)
SORIN ALEXANDRESCU (pentru eseu)
ROMUL MUNTEANU (pentru eseu)
MIHAI ȘORA (pentru eseu)
NICOLAE BREBAN („Opera omnia“)

REDACTOR-ȘEF,
Cassian Maria SPIRIDON

Concurs de debut la Editura „Cartea Românească“

Ca în fiecare an, Editura „Cartea Românească“ organizează Concurs de debut pentru anul în curs, la următoarele secțiuni: proză-roman, proză scurtă, critică, eseu, poezie, teatru.

Condiții de participare:

- concursul este deschis tuturor celor care n-au publicat încă un volum individual;
  - vârsta maximă de participare: 45 de ani;
  - manuscrisele se vor prezenta editurii într-un exemplar dactilografiat în plic sau dosar;
  - manuscrisul va fi identificat printr-un motto, care se va repeta pe un alt plic mic ce va conține datele personale ale autorului (nume, prenume, adresă, telefon, anul nașterii);
  - manuscrisele se vor expedia pe adresa editurii (Piața Presei Libere nr. 1, Corp B1, etaj 4, camera 410, sector 1, București, 713410 până la data de 1 octombrie 2000 - cu mențiunea - **Pentru Concursul de debut, secțiune...**
- Premiul constă în publicarea volumului.
Relații la secretariatul editurii: 01/231.52.36; 231.52.37.

Festivalul „Tudor Arghezi“

Festivalul, care se desfășoară în anul „Eminescu“ este deschis tuturor scriitorilor și exegeților operei celor doi poeți naționali în trei secțiuni:

I. Premiul Național „Tudor Arghezi“ pentru Opera Omnia, în valoare de 5.000.000 lei, acordat unui mare scriitor român contemporan. Propunerile pentru Premiu vor fi făcute de uniuni și asociații de scriitori, instituții culturale, reviste și fundații, personalități culturale din țară și străinătate. Pe baza propunerilor făcute, juriul va nominaliza laureatul Premiului Național „Tudor Arghezi“ pe anul 1999. Consiliul local Târgu-Cărbunești va acorda acestuia și calitatea de cetățean de onoare al orașului.

II. Concursul „Cuvinte Potrivite“, pentru volum de poezie în manuscris, deschis autorilor români nedebutanți, având vârsta maximă de 47 ani. Manuscrisele nu trebuie să depășească 100 pagini.

La această secțiune se acordă **MARELE PREMIU**, în valoare de 1.000.000 de lei, atribuit de Biblioteca Județeană „Christian Tell“. Premiul implică și publicarea volumului

respectiv, dreptul de autor fiind acordat în cărți, în quantumul de 10% din tiraj.

În afara marelui premiu se mai acordă: **Premiul I** în valoare de 750.000 lei; **Premiul II** în valoare de 600.000 lei; **Premiul III** în valoare de 500.000 lei. Vor mai fi acordate distincții, constând în publicarea textelor de către revistele invitate să colaboreze la organizarea Festivalului.

III. Secțiunea de arghezologie, deschisă exegezelor care au ca obiect de studiu viața și opera lui Tudor Arghezi. Tema colocviului de arghezologie este **EMINESCU ȘI ARGHEZI**. Se va acorda premiul Special pentru arghezologie, în valoare de 1.000.000 lei, unei cărți tipărite sau în manuscris. De asemenea, vor fi onorate prin drepturi legale de autor textele comunicărilor științifice prezentate în cadrul colocviului.

Toate propunerile pentru premii, cărțile având ca subiect viața și opera lui Tudor Arghezi, manuscrisele volumelor sau textelor pentru concurs se trimit, fie personal de autorii interesați, fie prin instituțiile culturale județene,

precum și de celelalte instituții și persoane prevăzute de regulament, pe adresa **Inspectoratului pentru Cultură al județului Gorj (1400 Târgu-Jiu, Calea Eroilor, nr. 15-17, tel./fax: 053/22.22.36/22.19.18)**, cu mențiunea **„Pentru Festivalul Național de Literatură Tudor Arghezi“, până la data de 12 mai a.c.** (data expedierii). Alte condiționări de participare, în afara celor specificate, nu se impun.

Premiile neacordate nu se redistribuie. În condiții de sponsorizare sau alte forme de susținere materială, juriul poate acorda și alte premii speciale.

Un juriu de preselecție va selecta propunerile și lucrările primite, înaintând Juriului Național nominalizările pentru premii. **Juriul Național**, prezidat de laureatul Premiului Național „Tudor Arghezi“ pe anul 1999, scriitorul Laurențiu Ulici, va delibera la Târgu-Jiu, în zilele de 17-18 mai 2000, asupra propunerilor de autori și opere, decidând laureații Festivalului Național de Literatură „Tudor Arghezi“, ediția XX.

Persoane de contact pentru detalii și confirmări:

Viorel Gârbaciu: tel./fax.: 053-22.22.36, GSM 092-392-663;

Constantin Popescu: tel. 053-21.37.10, GSM 092-335-178

CONCURS LITERAR

Editura Diamant organizează un concurs de poezie și proză pentru tinerii - din România și Republica Moldova - care n-au debutat editorial. Cele mai bune lucrări vor fi încununuate cu premii: Premiul I - 10.000.000 de lei, premiul II - 8.000.000 de lei și premiul III - 5.000.000 de lei. Lucrările premiate vor fi publicate în volum.

Manuscrisele vor fi trimise până la data de 1.08.2000 pe adresa: Editura Diamant, Intr. Roma nr. 4, sector 1, cod 71219, București. Informații suplimentare la tel. 679.43.94.

ATENȚIE, STUDENȚI!

Cenaclul literar Paven Dan vă invită să participați la un concurs de creație literară adresat studenților, membri ai cenaclurilor literare studențești ori creatori individuali din toate centrele universitare.

Concursul se va desfășura pe următoarele secțiuni: poezie, proză, eseu, critică literară și se va finaliza în zilele de 11-12 mai 2000.

Lucrările (circa zece poeme ori zece pagini de proză, critică, eseu) vor fi trimise într-un plic pe care, în locul numelui autorului, va fi

trecut un motto. În interiorul plicului mare (cu motto) va fi introdus și un plic mic (închis) pe care va figura același motto, iar în interiorul acestuia numele și datele creatorului (centrul universitar, facultatea, anul, adresa, numărul de telefon).

Lucrările se primesc până la data de 10 mai 2000 pe următoarea adresă: Casa de Cultură a Studenților din Timișoara, Bulevardul Tinereții nr. 9, 1900 Timișoara, cu mențiunea: **Pentru concursul de creație literară.**

ERNST JÜNGER - PARIUL CU TIMPUL

de MIHAELA ZAHARIA

NATURA. Dacă s-ar încerca o inventariere a florilor, plantelor și animalelor, a insectelor care populează cu generozitate scrierile lui Ernst Jünger, s-ar vedea cu siguranță că nu mai există un al doilea ca el, cunoscător desăvârșit al lumii viețuitoarelor ce mișună într-o natură atotprimitoare. Natura e, la Jünger, soră cu Dumnezeu. Totul trebuie iubit, căci: „Doar atunci ajungi să savurezi pe deplin lumea plantelor și limba lor, pentru a căror existență s-ar potrivea motto-ul: *Praesens sed indivisibilis*“ (*Strahlungen*, II, 45) și: „La o astfel de privire de ansamblu, devine mereu clar ce puternică minune e apariția animalelor și că ele ne aparțin ca petalele de tandafir lujerului - ele sunt materia noastră primară, care se reflectă ca într-o oglindă cu mii de fețe“ (*Strahlungen*, II, 83).

Un tablou sintetic îi oferă finului observator Ernst Jünger grădina, care, pentru el, are conotații mitice: „Modelul tuturor grădinilor este grădina fermecată, modelul tuturor grădinilor fermecate este Paradisul. Grădinaritul are, ca oricare dintre meseriile simple, un substrat cultic“ (*Strahlungen*, II, 45). Misterioase, fascinante, exotice sunt, pentru Ernst Jünger, grădinile „în care n-a pășit“ (*Strahlungen*, II, 56). Amintirea acestor frustrări îl doare. Ca prototip al paradisului pierdut, pe care noi, oamenii, încercăm mereu să-l recăștigăm, grădina rămâne, pentru Jünger, balsam și sursă de regenerare. Căci: „în Paradis, prima și ultima dintre grădini, în grădina bunului Dumnezeu, domnește Unitatea Supremă; acolo nu există deosebiri între Bine și Rău, Viață și Moarte; animalele nu se sfășie între ele, ele stau încă în mâna Creatorului, ca o cauză inițială, dar și ca o formă spirituală absolută. Rolul șarpelui“ (ca simbol al desăvârșirii la Ernst Jünger) „e acela de a-i învăța pe oameni deosebirile. Acolo se desparte Cerul de Pământ. Din această grădină vin și cele două mari orientări ce se pot urmări de-a lungul istoriei gândirii și științei omenești. Una tânjește după Unitate și privește sinoptic, pe când cealaltă e analitică. În vremuri bune se știe, indiferent în ce arie se află el, de unde vine Adevărul“ (*Strahlungen*, II, 73).

INFLUENȚE. Mereu în căutare de „bouquins“, pe care le colecționează cu religiozitate alături de clepsidre și de insecte, Ernst Jünger are față de cărți un sentiment în care intră venerație, adâncă înțelegere și dragoste de absolut. La Paris, îl fascinează o scenă de scurtă durată, dar care câștigă adâncime în timpul trăit: „Contemplam din fața vitrinei interiorul unui mic anticariat din Str. Lauriston. Printre mobile vechi, pahare, cărți și rarități stătea vânzătoarea, o tânără și frumoasă femeie (...) într-un fotoliu de brocat și dormea. Somnul ei avea ceva magnetic. În acest fel priveam într-un cabinet vrăjtit, în care valoarea tuturor obiectelor părea să câștige infinit și în care însăși femeia părea transformată într-un obiect, într-un automat“ (*Strahlungen*, II, 99).

Cărți, o femeie care doarme, supranaturalul - aceasta-i atmosfera pur jüngeriană.

Citește mult. În mijlocul războiului, Ernst Jünger citește tot: Faulkner, Poe, Melville, Hölderlin, Dostoevski, Nietzsche, Rimbaud, Bernanos dar, mai ales, Léon Bloy: „În orele dimineții mă gândesc mereu la unii autori, printre ei la Léon Bloy. Am văzut o fotografie de-a lui. Era într-o căsuță de la marginea orașului, în care stătea la masa de scris. Prin fereastra deschisă se zăreau castanii înfloriți de pe aleea din grădină...“ (*Strahlungen*, II, 79).

Un scriitor german, fascinat de literatura franceză. Dar și pe francezi i-a fascinat literatura germană: prin motivul faustic (pe Gérard de Nerval, Berlioz și Delacroix), prin influența lui E.T.A. Hoffmann (asupra romanticilor francezi și, în special, a lui Baudelaire). Sfârșitul de secol - al XIX-lea - avea să le aducă francezilor influența lui Schopenhauer, Wagner și Nietzsche. După primul Război Mondial, suprarealismul francez a preluat valorile romantismului german. În această relație, cartea Doamnei de Stal: *De l'Allemagne* (1802)

avea să joace un rol hotărâtor.

În 1943, Julien Gracq (pe adevăratul său nume Louis Poirier) citea *Sur les falaises de marbre* (Paris, Gallimard, 1942), varianta franceză a romanului jüngerian *Auf den Marmorklippen*. Acest autor german era deja cunoscut grație celor două inmuri închinare războiului: *In Stahlgewittern* (1920), cunoscut ca *Orages d'acier* în Franța anilor '30 și *Der Kampf als inneres Erlebnis* (1922) = *La Guerre notre mère* (1934).

Jünger era, în realitate, membru al generației de intelectuali jumătate soldați, jumătate politicieni precum T.E. Lawrence sau André Malraux, aceia care trăiseră instabilitatea politică precum o promisiune a acțiunii. În această perioadă, pentru Ernst Jünger, ca și pentru Malraux, Oswald Spengler avea să joace, cu acel de acum atât de cunoscut *Der Untergang des Abendlandes* (1918-1922) o carte mare, cartea vieții sale.

Pe Julien Gracq l-a frapat caracterul pur simbolic al *Falezelor de marmură*: „Cred că trebuie să citim *Pe falezele de marmură* ca pe o carte emblematică“. Venind dinspre concret spre abstract, *Falezele de marmură* ne invită la o lectură „emblematică“ și prezintă conflictul dintre nihilism și anarhie, desert și pădure. Perspectiva lui Jünger rămâne, ca atare, abstractă și aistorică, ba chiar neistorică și ilustrează ideea căderii civilizației tocmai pentru a fi cunoscut preaplinul, bunăstarea care poartă în ea germenul decăderii. Scăparea de aceste vremuri ce poartă pecetea Răului ar putea veni chiar din studiul vegetalului, al forțelor morfologice ale naturii și ale limbii. Nu e de mirare atunci că *Auf den Marmorklippen* a fost interzis în Germania în 1941.

Ernst Jünger trăiește TIMPUL ca pe un unel fracționat și acronologic, dar îl concepe ca pe un întreg, căci: „așa cum tot ce ține de trecut influențează viitorul, tot așa și prezentul își pune pecetea schimbării pe trecut“ (*Strahlungen*, II, 59-60).

„Trecutul și viitorul sunt niște oglinzi și între ele radiază prezentul, insesizabil ochilor noștri. În moarte, însă, lucrurile se inversează: oglinzile se topec, iar prezentul iese tot mai curat la lumină, până când se identifică, în clipa morții, cu nemurirea“. Prezent etern este pentru acest autor doar viața divină: „Și viața e doar acolo, unde prezent este divinul“ (*Strahlungen*, II, 60).

Mirat e cititorul jüngerian când se află în fața unei mărturisiri: „Am fost deja în viața mea de câteva ori mai bătrân decât azi - 1943 -, în special în jurul vârstei de 30 de ani“ (*Strahlungen*, II, 79). Motivul? „Legătura dintre tinerețe și vârstă nu e una lineară în timp, ci una calitativ-periodică“ (*Strahlungen*, II, 79). Sau, mai poetic: „Dimpotrivă, timpul care atunci ținea încă de viitor, se schimbă mereu“, ca și cum viitorul n-ar putea exista decât la timpul trecut. Acest timp și această temporalitate își găsesc un pendant în utopie, adică, în mod paradoxal, în vremea autorului: „Din această carte se vede“ - Ernst Jünger se referă aici la *Lumea nouă* a lui Aldous Huxley - „că toate utopiile descriu propriul timp al autorului - ele sunt jocuri ale ființei noastre și îi schițează consecințele într-un spațiu exact, strict delimitat, care se cheamă viitor“ (*Strahlungen*, II, 110).

Asta înseamnă că autorul se întoarce de două ori către sine, ca să afle calea. Doar cei aleși nu greșesc. Ernst Jünger se află cu siguranță printre ei.

Pe literatul Ernst Jünger îl frământă îndelung ideea de a scrie o Metagramatică sau Excursii metagramatice; el caută echivalențe în franceză pentru cuvinte nemțești, e preocupat de stil - și de pretenția lui Schopenhauer de a se renunța la propozițiile relative - și vrea să pătrundă în și dincolo de sunete.

Pentru el, cuvântul este „Rege și magician deopotrivă“ (una dintre cele mai des citate propoziții din *Faleză*) și, cu el, propoziția: „Când construcțiile vechi vor fi distruse, limba va rămâne totuși ca un castel cu turnuri și creneluri și cu bolți străvechi și coridoare pe care nimeni nu le va cerceta vreodată“ (*Strahlungen*, II,

21). Magia cuvintelor ne însoțește mai mereu: „Cuvintele noastre sunt cu bătaie lungă: nu putem ști cine va fi atins de ele peste ani. Și acest lucru se întâmplă în special în jurul marilor însingurați; /căci/ ele sunt precum lămpile în întunericul uitării“ (*Strahlungen*, II, 84). Această magie lasă cuvintele să ajungă la lumină și să construiască adevărul, ne deschide ușile unor lumi înalte, ușurându-ne accesul în gramatica lor internă.

BIBLIA rămâne, pentru Ernst Jünger, „cartea cărților, sământă și materie primordială a tuturor celor scrise; ea a creat literatură și va mai naște altele“ (*Strahlungen*, II, 63).

OMENESUL, acel côté humain al lui Ernst Jünger, sare în ochi pentru oricine citește jurnalele acestuia. Jünger salvează vieți, salvează oameni de la deportare și îl judecă aspru pe Kniebolo, așa cum apare Hitler - cifrat - în jurnalele jüngeriene.

„Mai departe o scrisoare a președintelui“ - scrie el în jurnal - „care promite să intervină în favoarea prizonierului. Învăț acum prietenia celor de 50 de ani ca pe un izvor, în care se ascunde o fertilitate atinsă de jovialitate“. Și: „Mă bucur că Doctorița - soția prizonierului - contează pe mine“ (*Strahlungen*, II, 68).

Când îl ajunge vestea morții unei tinere corespondente cu care se găsește pe aceeași lungime de undă și pe care o numește „floarea de foc“, scrie: „Această față, de la care am primit, la Bourges mai întâi... acea scrisoare ciudată, a pătruns în viața mea ca o apariție romantică. Pe atunci m-a luat de mână în... ca să-mi arate grădina și castelul ei, pe a cărui gi stătea scris: Fă ce-ți place“ (*Strahlungen*, II, 85).

În timpul unui scurt concediu la Kirchhorst, Jünger primește vizita unui anticar parizian, ceea ce-l face să gândească la legăturile dintre germani și francezi.

În camera sa din Paris, Ernst Jünger meditează îndelung la tragismul soartei celor pe care-i întâlnește la cărciumarul francez atras irezistibil de nemți și virtutea unei legături horoscopice care-i și aduc porecla de „Le Boche de la Porte Maillot“ și dezaprobarea, dacă nu chiar ura conaționalilor săi incapabili să realizeze că această simpatie venea din undeva din afara acestuia, dintr-o formulă organică pe care-o primise direct de la bunul Dumnezeu; la Potare francezul care nu aflase încă nimic de soarta soalei. Dar oamenii trebuie ajutați - crede Jünger pentru că: „Adevărata suferință e adâncă, e substanțială și astfel Răul face parte din ființa, din natura internă“ (*Strahlungen*, II, 105).

OAMENII pe care i-a cunoscut se regăsesc în potretele pe care le schițează cu grijă, cumpănind fiecare cuvânt, fiecare trăsătură de caracter. Paleta lui umbră întinde de la ofițerii lui Hitler Salmanoff și Setu (ultimul avea să-l salveze din situații în care Jünger și-a jucat viața, până când și după ce acesta a scris apelul intitulat: *Pacea. Un cuvânt către tineretul german. Cuvânt către tineretul lumii*), până la biografa de mărțiu Banine, o mahomedană care trăiește-n Franța la scriitori pe care-i admiră. Printre ei se numără: Paul Morand, Abel Bonnard, Sacha Guitry („bun generos“), Paul Léautaud, Jean Giraudoux, Marc Jouhandeau, Jean Paulhan, Arletty, Jean Cocteau - grup de intelectuali cu care se întreține și poartă lucruri discuții: despre Aksakov, Berdiaev și Rozanov, despre acel Robespierre care-l obsedează (ca și pe Romand Rolland), despre Gide, Malraux și Bernanos, dar nu ales despre Léon Bloy, căruia-i datorează „impuls metodologic“ (*Strahlungen*, II, 12).

Paradox și ironie a soartei: Ernst Jünger nu găsește consolare la tovarășii de arme, ci la prietenii francezi care-l înconjoară cu înțelegere și toleranță. „Noi oameni - întâlnirile noastre în dragoste, luptele noastre pentru fidelitate. Importanța lor e mai mare decât cea care-o cunoaștem, dar o presimțim în suferințele și pasiunea noastră“ (*Strahlungen*, II, 87).

Amărăciune și exasperare exprimă spusele lui Ernst Jünger, care afirma: „Năzuința către putere cu orice preț înăsprește omul, acesta va fi dominat de demoni“ (*Strahlungen*, II, 92) și: „Domnia acestor secreți polițiști duce la apariții groțesti. Astfel de creaturi jupu culorile de pe un Tițian, ca să-și coase din pălămie lui obiele“ (*Strahlungen*, II, 80).

Din când în când, Jünger primește scrisori de la cititori. Și ce poate fi mai frumos pentru un scriitor decât recunoașterea sa de către cititori? Este și ceea ce l-a impresionat, probabil, pe scriitor, din moment ce acesta și-a notat în jurnal, în 13 iulie 1943, fragmente din scrisoarea unui soldat: "Noaptea, când tensiunile luptei și ale trăirilor îngrozitoare se domoleau, citeam, așezați în corturi, în *Falezile de marmură*, ce trăiserăm noi de fapt" (*Strahlungen*, II, 97).

Unele dintre aceste scrisori i-au fost mângâiere și îmbărbătare: "În ceea ce te privește - îi scria soția sa, Perpetua, pe 30 iunie 1943 - simt cu certitudine că vei scăpa nevătămat din marele vârtej; nu-ți pierde încrederea în vocația ta inițială" (*Strahlungen*, II, 89) - ceea ce s-a și întâmplat.

Alte "scrisori... capătă - în perioada războiului - o tentă funestă, eshatologică" - spunea el - "precum chemările din straturile inferioare ale vârtejului, de pe care poți vedea fundul recifului" (*Strahlungen*, II, 89). Scrisorile compromițătoare au fost sacrificate, însă, în accese de nervozitate de către scriitor și au căzut pradă focului.

Cele două *Jurnale Pariziene* ne prezintă un fin cunoscător și "degustător" de ARTE FRUMOASE. Fascinat era Ernst Jünger de Turner, pictorul în "ale răii marine cu tonurile lor verzi, albastre și gri sălășluiește o mare răceală. Aceste tonuri dau aparența profunzimii" (*Strahlungen*, II, 21).

Mai puternic decât amintirea este, însă, pentru Jünger, VISUL și, mai importantă decât ziua cu umina ei este, pentru scriitor, noaptea cu visele ei. Cu ainele și atmosfera ambiguă, dar neproducătoare de paime a fost întotdeauna familiarizat Ernst Jünger. El unoăște "intensități ale somnului, adâncimi ale odihnei. Ele sunt ca mișcările roților în jurul unui centru, care se cheamă Liniște. Așa se face că minute de omni pot fi mai odihnitoare decât ore întregi de ormitar" (*Strahlungen*, II, 55).

Adesea, Jünger trăiește în vis "scene coborâte parcă într-un joc de marionete" și aude "și melodii care se transformă în tunete amenințătoare" (*Strahlungen*, II, 2).

Tatăl mort îi apare mereu în vis - ca instanță morală. Pustiite îi sunt însă nopțile de Kniebolo: "În ceaurile dimineții, important vis despre Kniebolo, contopit cu întâmplări din casa părintească. Era așteptat acolo într-un motiv care îmi scăpa. Se făceau tot felul de regătirii, în timp ce o mă duceam, spre a nu-l întâlni, și încăperi /tot/ mai îndepărtate. Când am apărut din nou, am auzit detalii despre vizită, printre care și că tatăl meu îl îmbrățișase. Și când m-am deșteptat tot la ora mă gândeam" (*Strahlungen*, II, 39).

Intensitatea acestor vise e împinsă până la absolut. Jünger visează că nu se poate descotorosi de un cadavru, pentru care nu poate găsi o ascunzătoare. Spaima care o trăiește atunci îi apare ca un fel de ispășire, aici: "Cain este doar unul dintre marii noștri strămoși" (*Strahlungen*, II, 71).

Visează șerpi întunecați, negri - dar ei nu-i produc teamă, pentru că "Puterea primară a acestor animale constă în faptul că ele simbolizează Viața și Moartea și apoi Binele și Răul; în clipa în care omul a câștigat prin răpe cunoașterea Binelui și a Răului, el a câștigat și moartea. De aceea vederea șarpelui reprezintă pentru fiecare un eveniment înfricoșător - aproape mai puternic decât acela al sexului, cu care acesta se găsește însă în corelație" (*Strahlungen*, II, 96).

Ernst Jünger e familiarizat și cu psihologia și psihaliza. Din in-și subconștient vine spre el oniric, căci: "În vârsta Genezei se trădează și prin faptul că marii figuri din vis se ascund în ea, care apar în noi noaptea, poate-fiecare noapte. Și aici devine evident că aceasta face parte din izvoare, din hrisoavele omenirii. Figuri ale Genezei sunt visul cu blestemul lui Cain, cel al șarpelui, precum și cel care te expune privirilor gol sau aproape gol în piețe publice" (*Strahlungen*, II, 71).

Ca de un caz special în istoria omenirii își amintea Ernst Jünger în *Jurnalele sale de procesul Dreyfus*: "Procesul /ofiterului/ Dreyfus este o bucată de istorie pierdută, adică a acelei istorii care nu se vede de obicei. Astfel de istorie rămâne în labirinturile ascunse sub instrucțiile politice" (*Strahlungen*, II, 42).

GERMANII Jünger încearcă de mai multe ori să

definească germanii și spiritul german, în virtutea unui impuls mai puternic decât el, care vine de undeva din adânc, dinlăuntrul ființei lui sau poate chiar de undeva de dincolo de el. Jünger completează definiția francezului Rivière: "Germanii nu sunt un popor al lui sau-sau, ci al lui și-și. Astfel ei vor avea din nou două căi..." (*Strahlungen*, II, 98). La rasa germană remarcă Jünger "întotdeauna ceva împovăraător, un fel de piedică, pentru ca aceștia să nu se piardă în elemente...". Și Jünger continuă: "Neamșul se aseamănă cu anumite vinuri, care se pot bea cel mai bine când sunt botezate" (*Strahlungen*, II, 78).

RĂZBOI ȘI PACE. În prefața la volumul *Despre Ernst Jünger*, Ernst Klett nota: "Din timpul războiului, de când îl cunosc, m-a iritat mereu faptul că nu există un alt autor care să fie respins, combătut, chiar urit de un număr atât de mare de alți autori. Îi recunoști după felul în care se reduce pe ei înșiși când se definesc drept intelectuali. Ei spun că Ernst Jünger a fost nu doar un elogiator al războiului, ci, după cum s-a dovedit, un național-socialist în fașă, un deschizător de drumuri al lui Hitler. Dintru început: te întrebi în care țară din lume, în afară de Germania, i se reproșează unui autor ce a scris cu 70, cu 65 de ani în urmă. Și aceasta i se întâmplă omului care, după 1933, și-a documentat ca nimeni altul distanța sa radicală (fața de național-socialiști - n.n.)."

Indignarea sinceră a editorului Klett este dovada unei atitudini tolerante care caracterizase și elita pariziană din sânul căreia se trăgeau cunoscuții, admiratorii și chiar tovarășii de idei ai lui Ernst Jünger din cele două războaie mondiale și, în special, din cel de-al doilea. Există, oare, dovadă mai vie a relativismelor care ne guvernează viața?

Potrivnicii lui Ernst Jünger îi reproșează însă nu doar scrierile în care acesta glorifică războiul, ci și participarea lui efectivă la el.

Felul în care interpretăm o soartă de om depinde doar de noi. Atunci se poate clar vedea cum necunoscutul din afara noastră poate să fie chiar necunoscutul din noi. De ce nu amintesc, oare, atunci, exegeții lui Jünger de apelul său *Pacea*...? Cum pot ei uita aproape întotdeauna cât de greu atâră pe umerii unui om povara aceluia *Moi haïssable* pascalian? Cu atât mai mult, cu cât acesta se simte nevinovat? Ce mecanisme pun în mișcare sentimentul liniștitor de nevinovăție pe care-l resimt, paradoxal, până și ucigașii de temut? Unde se află adevărul? Istoria lumii e plină de astfel de exemple.

Noțiunea de pace o preia Jünger de la Oetinger (*Secretul sării*): "Transformați sarea din voi în pace, căci altfel veți fi voi înșivă sărați cu o astfel de sare" (*Strahlungen*, II, 27).

Sarea - de astă dată ca simbol al nefertilității și alegorie a spiritului. O figură satanică, Kniebolo= Adolf Hitler. Și "oameni cu haine zdrențuite, care-și țineau capul sau brațul, o mamă cu un prunc însângerat la sân... în același minut, de cealaltă parte a păduricii, o mulțime veselă, spilcuită savura copacii, florile, aerul blând de primăvară. Acesta era capul lui Janus cel cu două fețe al timpului" (*Strahlungen*, II, 34).

"În discuții despre grozăvia acestor vremuri se pune des întrebarea de unde apar toate aceste forțe demonice, toți acești hingheri și ucigași, pe care nimeni până acum nu i-a văzut vreodată și nu i-a ghicit măcar. Ei erau însă potențial prezenți, așa cum o dovedește realitatea. Noul constă în descoperirea adevăratei lor naturi, în lăsarea lor în libertate, ceea ce le permite să facă rău oamenilor. Această lăsare a lor în libertate este, de fapt, vina noastră comună: în timp ce noi ne sustrăgeam obligațiilor, descătușăm, de fapt, în același timp, nfastul ce zăcea în adâncuri. De aceea nici nu avem dreptul să ne plângem când Răul ne atinge ca indivizi" (*Strahlungen*, II, 40 - n.n.).

Ce poate fi mai relevant decât această condamnare și autocondamnare a unui spirit lucid, care cuprinde în ea tășul adevărului și tragedia celui de-al doilea Război Mondial?

În aprilie 1943, Jünger află despre o cumplităucidere în serie de evrei: "La astfel de vești mă cuprinde oroarea" - scrie el atunci în al doilea *Jurnal Parizian* (*Strahlungen*, II, 47) -, presimțirea unui pericol colosal.../ De fapt, am sentimentul că acești oameni

găuresc globul pământesc și faptul că tocmai evreii sunt aleși ca victime capitale nu poate să fie o simplă coincidență. Există, la cei mai sus-puși călăi, un fel de clarviziune funestă, care nu se bazează pe inteligență, ci pe impulsuri demonice" (21 aprilie 1943).

Discurs univoc. Și călăi clarvăzători. Demonism. Kniebolo ca reprezentant al lui, dar al unei forme elementare, primare, subterane. Jünger e scârbit. El face până și o analiză grafologică a semnăturii lui Hitler și o numește "Nihilum nigrum în tipografia zeilor" (*Strahlungen*, II, 81).

Îndelung analizează Jünger poziția principalului dușman al lui Hitler ca pe o posibilă alternativă la dezastru. Hitler îi apare ca făcând parte dintr-o lume de cadavre pe care o desfată mirosul celor uciși. Tocmai de aceea hotărăște Ernst Jünger să nu se sinucidă - pentru că moartea lui n-ar reprezenta pentru nimeni o soluție - ci să scrie un apel: *Pacea. Un cuvânt către tineretul german. Un cuvânt către tineretul lumii* în 13 capitole îndelung elaborate.

Între timp, însă, a fost atinsă Sodoma. "Și toate acestea s-au întâmplat în deplină cunoștință de cauză". Restul îl cunoaștem toți. Dar lui Jünger i-a fost dat să trăiască cele două fațete ale războiului: nopțile tulburate de coșmaruri ca ofițer al lui Hitler și nopțile albe ale capitulării necondiționate. Era prețul plătit pentru a fi mers într-un tren din care nu se mai putea coborî decât cu prețul vieții.

Ernst Jünger-fiul căzuse undeva în Italia. Pădurea jüngeriană băntuită de amintiri, așteptare, curiozitate, veghe, tristețe, dor de casă, unde vântul nu mai adie și în care doar păsările știu și prezic devine acum un simbol al morții. Doar visul îl ajută să depășească momentele grele ale vieții lui. "Trebuie să înghițim și să digerăm ceea ce prezintă importanță pentru noi. Dacă cineva ca Petrus" - înălțat sufletește după ce va fi urmat cele mai rigide legi de curățire sufletească - "se depășește pe sine într-atât, încât mănâncă scorpioni, asta e o minune, nu un progres, o dezvoltare, nu un act de iluminare, ci un model de mutație, un salt peste prăpastii și hăuri fără fund. Europeanul de astăzi" - scria Jünger în 1945 (*Strahlungen*, II, 532) - "se află în aceeași postură".

Europeanul Ernst Jünger este puternic influențat de: 1. filosofia asiatică: de ideea dualității polare dintre Yin și Yang și a unității lor, de ideea dezvoltării omului ca microcosmos în cadrul macrocosmosului și 2. de moștenirea creștină.

Omul a reușit mereu să supraviețuiască - grație Creației. Căci "Creația este amintirea Marii întemeieri, iar forța de creație - feuda pe care o purtăm aici: simbolul temporal al puterii de creație și clerul ei" și: "În fiecare procreare se întrepătrund forțe solare și telurice și se recunoaște Unitatea care stă la baza Universului. Aceasta se observă peste tot acolo unde se întâlnesc sexele: Femeia își pleacă ochii când zărește bărbatul, în timp ce bărbatul îi ridică. Acestea sunt forme de adorare" (*Strahlungen*, II, 542).

După Capitulare, bărbații și femeile au avut întradevăr nevoie de ajutorul bunului Dumnezeu, căci: "Ceea ce s-a întâmplat în partea germană și chiar ungară a Cehoslovaciei se poate măsura ca tragism doar cu ceea ce au avut de suferit aici evreii" (*Strahlungen*, II, 565).

În astfel de situații, somnul ajunge "un palat al imaginilor în care ne afundăm", în timp ce trezirea "se manifestă ca durere. Aluneci în conștiință ca într-o sarmieră tăioasă" (*Strahlungen*, II, 584).

Asa că putem(?) încheia: "Cred în ceea ce nu știu; mă îndoiesc de ceea ce știu" (*Strahlungen*, II, 562).

Ce știu eu? Ce știm noi?

norman mailer:

CEI GOI ȘI CEI MORTI

În ziua de 8 mai 1945 a apărut în Statele Unite romanul **The naked and the dead**. Autorul, Norman Mailer, a lucrat la el timp de trei ani. Apariția a însemnat o explozie care l-a catapultat spre faimă. Criticii, în general, l-au considerat drept marele roman nord-american al celui de al doilea Război Mondial. „Surprinzător“, a fost de părere „The New York Times“. „Mailer înregistrează fiecare rând obscen al personajelor sale, scrie despre sălbăticia ascunsă în noi toți și ne uimește cu capacitatea lui de a pătrunde în inima și mintea oamenilor.“

În toamna lui 1939, când Hitler ordonase invadarea Poloniei, Mailer avea 16 ani și jumătate. A vrut să se înroleze în armată, era o chestiune de principii, doar trebuia să lupte împotriva fascismului, însă nu i s-a permis. Era prea tânăr. A reușit să fie primit ca soldat simplu în clipa când Statele Unite a intrat în război după atacul japonez la Pearl Harbour (decembrie 1941). În perioada de așteptare a citit mult: John Dos Passos, John Steinbeck, Thomas Wolfes, James Farrell, Hemingway. „Și eu voi fi scriitor“, hotăra el. Se va duce pe front, va vedea războiul de foarte aproape și apoi va scrie o mare istorie, ceva asemănător cu ceea ce a reprezentat după Marele Război, **Adio arme**.

Nu i-a fost ușor. Întâi l-au trimis la Fort Bragg (Carolina de Nord), apoi l-au ales ca specialist în cartografie la Regimentul de Blindate 112 din San Antonio (Texas). Mailer nu s-a conformat și a cerut să fie trimis ca membru al unei patruli de recunoaștere: a petrecut câteva zile în spatele liniilor japoneze. În august 1945 se afla în Japonia cu trupele nord-americane care au ocupat această țară. În felul acesta a luat ființă **Cei goi și cei morți**.

Romanul începe cu debarcarea unei patruli nord-americane în Anopopei, o mică insulă din Pacific, cu obiectivul de a localiza și a-i ucide pe japonezi. De-a lungul a aproape șapte sute de pagini, Mailer relatează lungul, teribilul și inutilul marș al soldaților printr-un peisaj necunoscut, cu o vegetație copleșitoare și într-o atmosferă de violență, teamă și moarte.

Scriitorul explică, într-o serie de salturi în trecut, viața și personalitatea unor tipologii umane înainte de încorporarea lor în Armată: Julio Martínez, de origine mexicană, slăbuț și foarte drăguț, ce are ca pretenție dreptul de a se impregna de miturile nord-americane; Red Walsen, un miner din Montana, anarho-sindicalist; Gallagher, un irlandez din cartierele periferice din Boston; Ridger, un țaran din Syd; Rothstein, un evreu din

Brooklin; William Brown, un tip foarte formal, abonat la Reader's Digest.

Scriitorul își concetreează o bună parte a discursului în trei personaje, cele hotărâtoare: generalul Edward Cummings, născut în inima Americii - în copilărie și adolescență era foarte atașat de mamă; tatăl lui îl trimite la Școala Militară din West Point. Acolo, în uniformă, se simțea foarte bine. Homosexual reținut, ce își ascunde entuziasmul lui pentru fascism, este de părere că lucrul cel mai important este de a te supune superiorului și consideră prioritar nu faptul de a învinge Japonia, ci de a stabili o ordine nouă.

La antipodul lui, sublocotenentul Robert Hearn, editor, boem din Greenwich Village, cititor al lui Rilke, de asemenea și a lui Marx și Lenin, a cochetat cu comuniștii, și la Harvard a scris un studiu despre Malville. Este, de la început, ușor a-l considera preferat și chiar de a fi tentat să crezi că el posedă ceva deosebit. Însă nu, chiar scriitorul însuși îl va demonta puțin câte puțin. Descrierea relațiilor sale cu Cummings constituie partea cea mai bună din carte: de la polemică la fascinație și supunere.

Figura sergentului Sam Croft sporește pe măsură ce înaintezi în lectura romanului. Este puternic, eficient și nu gândește. Principala lui caracteristică este o permanentă suficiență, disprețuitoare față de aproape toți oamenii. Urăște slăbiciunea și nu simte dragoste pentru nimic. Încă de mic îi plăcea să împuște și este un vânător înăscut, oricare ar fi obiectivul. Este neliniștit, nerăbdător și implacabil.

Acest grup de oameni se urăsc, se invidiază. În îngrozitorul periplu prin insulă, sexul este foarte prezent, ca o obsesie a trecutului și a prezentului. Se îndoiesc de tot ceea ce au crezut până acum și, mai mult, nu au încredere în idealurile vieții americane ce le-au fost înrădăcinate. Cu toții, într-un fel sau altul, pot trece de la generozitate la cruzime, de la eroism la cel mai abject lucru posibil. **Cei goi și cei morți** este un roman de război, însă nu exclusiv. Ansamblul de portrete, nu utopice, ci dotate cu carne și oase, constituie o brutală radiografie a societății nord-americane din perioada războiului.

Așa cum s-a spus mereu, este unul dintre ultimele romane ale Depresiunii și unul dintre primele ale războiului rece. Citit sau recitat acum, se ajunge la concluzia că el ar putea avea câteva pagini mai puțin, însă după cincizeci de ani continuă să aibă viață. Face parte din istoria secolului al XX-lea.

Traducere de
Ezra Alhasid

carl norac
(Belgia)

Trecătoarele fertile

Trecătoarele fertile traversează strada de unde mă ridic.
Și brusc puțină apă proaspătă
îmi urcă în gură
Râd de moartea mea din caldarâm
de-aceste ziduri ridicate în alt ev.
Unde aleargă trecătoarele fertile?
Trăiesc oare cu bărbați surzi
la toate, cu magnații?
Au oare cerneală sub unghii
de parcă ar fi zgâriat limbajul
ori strâns în brațe un amant cu piele-albastră.
Le urmăresc, le spionez, le dezbrac de la distanță.
Au săni tari o știu
și pântec neted fără urmă de puf
de li se vede tăietura, i-ul.
Un i aproape înstelat
ce-ți vine să-l hăpăi nu să-l lingi.
De-ar fi posibil mi-aș încastra
viața într-a lor
și-aș deveni cu totul altul,
dezbărat de suflul negru ce nu mă lasă
să plec într-aiurea.
Trecătoarele fertile sunt ca nucile
pe care în marea-i trufie orașul
le rostogolește pe străzi înadins pentru mine.
O să m-aplec să le culeg de-ndată.
Să le înlănțuiesc fi-va singurul mod
de-a amâna gândul la ștreang.
Voi părăsi lumea
într-o îmbrățișare.

***

Am invitat o lebădă
la funeraliile unui copil
ce muri înainte de-a învăța
cuvântul pasăre.
Căci lebăda veni mult prea târziu
după îndelungi jelanii și predici
despre nedreptate, fâlfâind, rotindu-se-mprejurul
nostru părea mai mult
grăbită decât compătimitoare.
Se mulțumea să existe pe lume,
să vireze bătând nervos din aripi
parcă spunând că zorii o aduseseră
ca pe oricine altcineva.
Aroganța ei ne liniști
și-o întâmpinarăm fără nici un reproș.
Venise totuși, iar copilul,
de cealaltă parte a timpului,
putea începe să renască.

Traducere

Constantin Abălu

ROMANUL EROTIC AL CURȚII IMPERIALE JAPONEZE

de CLAUDIA GOLEA

Romanul fluviu **Genji Monogatari** (Povestea lui Genji) este unul dintre primele romane ale literaturii universale. A fost scris pe la 1000 A.D. de către Murasaki Shikibu, în epoca denumită Heian (734-1185).

Epoca Heian a constituit o perioadă în care influențele culturale venite din China au fost autohtonizate, dând naștere unei culturi proprii, de un rafinament inedit, echivalentul epocii Tang, epoca de aur a civilizației chineze. Este poate greu de înțeles de ce literatura și arta acestei epoci se datorează mai ales femeilor.

Murasaki Shikibu s-a născut într-o familie nobilă de rang inferior și a trăit de mic copil la curtea imperială, fiind ulterior doamnă de companie. Romanul ei monumental, cuprinzând peste 1000 de capitole și aproximativ 1030 de pagini, este prima scriere de acest gen din literatura japoneză. **Genji Monogatari** se constituie într-o înșiruire de povestiri, legate între ele, dar care, în același timp, ar putea fi citite de sine-stătător. Este un gen unic de roman, repetat foarte rar de atunci în literatura japoneză și niciodată în cea străină, un „monogatari“ („povestire a faptelor“).

Genji Monogatari este o scriere ce deschide multe drumuri și impune un stil, dar ceea ce surprinde poate cel mai mult pe cititorul actual este erotismul acestei opere.

Intriga „povestirii lui Genji“ începe încă înainte de nașterea acestuia. Mama sa era favorita împăratului și, împreună cu toate celelalte consoarte, locuia în Kyoto Goshō, palatul imperial din Kyoto. Acesta este considerat de către specialiști drept expresia tipică a stilului arhitectonic Heian, „shinden zukuri“: structura tip vagon, pereți compuși din lemn și hârtie, o mulțime de paravane, storuri, draperii, cel puțin două uși la o cameră etc. Așa cum o cerea eticheta, Kiritsubo, deși favorita împăratului, fiind soție de rang inferior, ocupa cea mai îndepărtată cameră de cea a împăratului. Sunt prezentate scene pline de farmec în care împăratul, pentru a ajunge la camera favoritei sale în fiecare noapte, este nevoit să ia la picior camerele tuturor celorlalte consoarte, căci favorita era tocmai „în fund“. În caz că era chemată, același drum, invers, trebuia să-l facă și favorita. Ni se povestește, astfel, cum doamnele prin ale căror camere se trecea, spre o direcție sau spre alta, roase de invidie, își aruncau pe jos kimonourile și alte efecte personale astfel încât Kiritsubo să se împiedice de ele. Odată, consoartele geloase reușiră să o încuie, din ambele părți, într-una din camere, așa încât nu mai putea nici să-și continue drumul spre camera imperială, nici să se întoarcă în camera ei. Tot pățind-o așa, fire sensibilă, Kiritsubo se îmbolnăvește și moare de inimă rea.

Deși ar fi trebuit să devină prințul moștenitor, fiul ei, Genji, nu va reuși din pricina opoziției celor de la putere. El va fi astfel numai fratele prințului moștenitor și, ulterior, al

împăratului, dar îi va eclipsa pe toți membrii curții prin rafinamentul și farmecul său. Este, de altfel, denumit „Hikaru Genji“, „Strălucitorul Genji“, și reprezintă idealul masculin al acelor timpuri: educat, rafinat, atent cu toate soțiile și amantele sale, senzual...

Aventurile lui Genji, relatate de doamna Murasaki Shikibu, ar fi numite în ziua de astăzi „perversiuni“, dar, în epoca Heian, acestea erau activități perfect normale. Relațiile de rudenie nu constituiau pe atunci o piedică în calea dragostei. Din contră. După moartea lui Kiritsubo, împăratul, tatăl lui Genji, face o pasiune pentru Fujitsubo datorită uimitoarei asemănări a acesteia cu răposata Kiritsubo. Genji, la rândul său, este atras de această copie fidelă a mamei sale. Astfel, copilul care se naște din acest „romb“ japonez nu este fratele lui Genji, așa cum cred necunoscătorii, ci fiul său.

Mai departe, când Genji o întâlnește pe Murasaki, în vârstă de zece ani, se simte puternic atras de aceasta, fiindcă „asemănarea ei cu Fujitsubo, după care tânjise atât, era izbitoare“. Genji se simte astfel „nevoit“ s-o înfieze și s-o educe în așa fel încât, la vârsta adolescenței, Murasaki - a nu se confunda cu numele autoarei! - să-i devină soția perfectă, idealul său feminin. Numele său, Murasaki, înseamnă „violet“ și, pe tot parcursul romanului, această culoare simbolizează rafinamentul și afinitatea erotică.

Pedofilia nu este singura înclinație a eroului. Există mai multe sugestii în roman cum că „Strălucitorul Genji“ ar fi luat-o și pe alte căi și ar fi strălucit în moduri variate. Ni se spune astfel că Genji „era mai dulce ca o fetiță“, iar, atunci, când se afla la un banchet cu prietenii săi băieți, aceștia „aproape că ar fi dorit ca el să fi fost femeie“.

Nimeni nu rezista favorurilor Strălucitorului Genji în afară de Utsusemi. Surexcitat de această rezistență puțin comună, Genji încearcă totul pentru a o cuceri. Căuta astfel să se apropie de fratele ei și să-l folosească pe acesta drept intermediar. Toate tentativele eșuează însă, iar, la sfârșitul capitolului cu pricina, se sugerează cu finețe că „Genji găsi până la urmă mai multă căldură la frate. Tânărul domn se simțea atras de

tandrețea și frumusețea lui Genji, iar acesta din urmă fu mai cuprins de afecțiune pentru tânăr decât pentru recea lui soră“.

Oricât de „pervers“ după canoanele actuale ar fi personajul lui Murasaki Shikibu, rafinamentul său este incontestabil peste veacuri. Una dintre părțile de neuitat ale romanului este fragmentul-cheie din capitolul **Hotaru**. **Hotaru** este numele fratelui lui Genji, dar înseamnă totodată „licurici“. Căutând să provoace o afinitate între domnișoara Tamakazura și fratele său, înainte de întâlnirea lor, care urma să aibă loc cu un paravan de hârtie la mijloc, Genji îi înmânează fetei un sac plin cu licurici și îi sugerează să-l desfacă la momentul respectiv. Săculețul o dată deschis, licuricii se răspândesc în jurul lui Tamakazura, iar Hotaru, de partea cealaltă a paravanului, este foarte excitat de contururile luminate tocmai de „hotaru“ ale siluetei ei. „Acesta fusese foarte pervers din partea lui Genji“ ne confirmă autoarea.

Uneori Genji pare însă a merge dincolo de rafinament, către o estetică a suferinței sau chiar un sadism avant-la-lettre. El este astfel atras de tânără Yugao - „Fata Noptii“. Datorită situației ei „neajutate“ și a absenței respectului de sine, ea „era gata să se preteze celor mai chinuitoare și extravagante lucruri din lume și de aceea i se părea tristă și atrăgătoare“ sau „se gândea până și că, dacă i-ar fi infidel, poate că ea ar deveni și mai tristă și atrăgătoare“. „Tristă și atrăgătoare“ este în ambele pasaje o traducere aproximativă. În japoneza veche este folosit pentru această combinație cuvântul „aware“. **Mono no Aware** („Tristețea/ patetismul lucrurilor“) este un concept specific japonez, conturat foarte bine în **Genji Monogatari** și constituind totodată un aspect al erotismului japonez. Conform acestuia, o femeie sau un bărbat având o slăbiciune, un handicap sau o suferință este *aware* și erotic, în același timp, pentru partenerul său.

Subtilitățile erotice și luxurianța artistică a lui **Genji Monogatari** nu se pot dezvălui însă decât celui care citește integral romanul, tradus în toate limbile de circulație universală.

Deși poate cea mai rafinată scriere literară din toată literatura japoneză, datorită caracteristicilor de mai sus, **Genji Monogatari** a fost considerată, în anumite timpuri, „pornografie clasică“. Împăratul Gokomyo (1643-1654) a denunțat scrierea ca fiind un „roman erotic și blasfemiator“, fapt pentru care a ordonat interzicerea cărții. Înainte de cel de-al doilea Război Mondial, naționaliștii japonezi criticau cartea pentru scenele sale „obscene“ și lipsa de respect la adresa familiei imperiale. Unele pasaje din **Genji Monogatari**, precum cel despre adulterul lui Fujitsubo cu Genji, fiul soțului sau împăratul, cu care îl concepe, de altfel, pe viitorul împărat, erau cenzurate după ordinul direct al Poliției Secrete din cadrul Ministerului de Interne. De-abia după 1950, societatea modernă a progresat astfel încât scrierile clasice să nu mai fie cenzurate.

1). Poeta Gabriela Negreanu s-a stins prea repede, în plină forță creatoare.

2). Ca de obicei, Ion Miloș, creatorul sârbo-româno-suedez, scrutează orizonturile, în speranța unei noi croaziere.

3). Ioana Crăciunescu și Gelu Naum își dispută un singur microfon.

4). Oare, ce-o fi în pahar? se întreabă, în același moment, Dan Cristea și Dan Alexandru Condeescu.

5). Dinu Ianculescu și Radu Cârnelci într-o retragere conspirativă. Va intra sau nu Corneliu Vadim Tudor în „Poezia pădurii“? Din păcate, da!

